IZ KNJIŽNICE

Snopič 84-85. V Gorici, 15. aprila 1899. Cena 36 kr.

Cena naročnikom celoletno
1 gld. 80 kr.,
ali snopičem za naročnike 15 kr., nenaročnike 18 kr.

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“.

Slovanská knihovna. — Славянская Библіотека

Urejuje in izdaja
ANDREJ GABRŠČEK.

Izhaja 15. dan v mesecu.

V GORICI.
Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.
1899.

46.797

IN 20300024 88

Nikolaj Vasiljevič Gogolj,

začetnik ruskega realizma.

Najvažnejša prikazen na evropskem književnem polju devetnajstega stoletja je ruski realizem, ki je s svojo izvirnostjo, pesniško in umetniško dovršenostjo že pred nekoliko desetletji vzbudil v vsej Evropi splošno pozornost in dosegel sijajne uspehe. Ustanovitelja tega realizma se navadno imenujeta Puškin in Gogolj. Puškin je v svojih pesnih bolj byronist*) in aristokratski kozmopolit nego pravi narodni pesnik, kar seveda ne zmanjšuje vrednosti njegovih pesnij; v svojih novelah in v drami »Boris Godunov« se pa giblje popolnoma na ruskih narodnih tleh in kaj lepo in resnično opisuje rusko narodno življenje in zgodovino ru-

*) Po načinu slovečega Angleža Byrona. (Uredn.)

skega naroda. Na ta način je Puškin znatno vplival na razvoj ruskega realizma; znano je na pr., da je Turgenjev dolgo omahoval med Puškinom in Gogoljem, naposled si pa izvolil srednjo pot in tako pod vplivom obeh književnih velikanov spisal svoje novele in romane, ki se tako odlikujejo po vernem realizmu in sveži, nežni poeziji. Vendar pri Puškinu pogrešamo še mnogo važnih potez realizma. Pravi začetnik ruskega realizma je Gogolj.

Nikolaj Vasiljevič Gogolj je bil rojen dne 19. (31.) marcija leta 1809. v Soročincih blizu Mirgoroda v maloruski poltavski guberniji. Njegov oče, srednje premožen maloruski posestnik, je bil velik prijatelj gledališča in deklamacij; tudi Gogolj se je vedno zanimal za gledališče in hotel je celó postati gledališčni igralec. Ded je bil nekdaj vojak v zaporóškem polku in je vedel mnogo pripovedovati o kozaških bojih in sploh o vojaškem življenju. Tako je mladi Gogolj vzrastel sredi pesniške ukrajinske narave, sredi živahnih Ukrajincev pod vplivom dovtipnega in gostoljubnega očeta in starega deda, nekdanjega kozaka Zaporožca;

na Gogolja je vplivalo živo ukrajinsko življenje in divjeromantična ukrajinska preteklost. V dvanajstem letu je prišel Gogolj v Nježin, kjer je obiskoval gimnazijo. Sprva mu je dijaško življenje jako malo ugajalo, ogibal se je družbe in najraje bival v samoti. Pozneje se je nekoliko poživil, ko se je začel zanimati za dijaško gledališče v Nježinu; Gogolj je bil najboljši igralec, vsaj v komičnih ulogah. Zgodaj je začel delati pesni, pisal je povesti in eno tragedijo; sploh ga je najbolj veselilo gledališče in pesništvo.

Leta 1828. je Gogolj odšel v Petrograd. Nestrpno je pričakoval, kdaj se prikaže Petrograd pred njegovimi očimi. Mislil je, da je Petrograd pravi raj, kjer dobi kako sijajno službo in bo živel srečno in zadovoljno ter se v razvedrilo pečal s pesništvom. Toda Gogolj se je hudo prevaril; mesto sijajnih služb so mu ponujali najnižja uradniška mesta. Pričakoval je, da bo v pesništvu imel več sreče in uspeha; pa tudi tu se je varal. V posebni knjigi je izdal svojo idilsko pesem »Küchelgarten«, katero je zložil po vzgledu Vossove »Luize«. Toda kritika je pesen takoj zavrgla. Polevoj je o njej spi-

sal ostro, uničevalno kritiko. To je Gogolja hudo potrlo; rad bi bil pobegnil iz Petrograda, pa ni vedel, kam bi šel, domov se po tolikih neuspehih ni mogel vrniti, v tujino pa tudi ni mogel iti, ker ni imel denarja. Ko mu je mati poslala nekoliko denarja, da bi mogel plačati svoj dolg, je pridržal denar zase in se odpeljal ž njim po morju v Lübbeck; toda kmalu se je moral vrniti v Petrograd, ko mu je jelo pomanjkovati denarja. Leta 1830. je bil Gogolj srečnejši; dobil je namreč državno službo, ki pa seveda ni odgovarjala njegovim nadam. Že drugo leto je moral službo iz raznih uzrokov opustiti.

Leta 1831. se je Gogolj seznanil s Puškinom. Puškin je spoznal, da ima Gogolj precej pisateljskega talenta, samo da ga ne zna prav porabiti. Svetoval mu je, naj za svoje povesti jemlje snov iz maloruskega življenja. Gogolj je poslušal Puškina, začel se je spet zanimati za malorusko življenje in je začel opisovati malorusko življenje in ukrajinsko naravo. Misli so mu jele uhajati v Malorusijo. Vsak teden se je shajal s svojimi maloruskimi tovariši; pri takih sestankih so govorili o svoji dragi Ukrajini, peli

maloruske narodne pesni in pripovedovali svoje spomine in razne pripovedke iz maloruskega življenja. V Gogoljevi domišljiji so se oživili mladostni spomini, ko je poslušal pripovedke starih kozakov, vlekel na uho zvoke prekrasnih maloruskih narodnih pesni, ko je še srečno užival vse čare pesniško oživljene narave maloruske, zrl prostrano stepo in čarobno ukrajinsko noč. Vse te spomine je izlil v svoje povesti in novele iz maloruskega življenja. Prva zbirka maloruskih povestij je izšla leta 1832. pod naslovom »Večeri na pristavi pri Dikanjki«; druga pa dve leti pozneje pod naslovom »Mirgorod«. V teh povestih je Gogolj zadel na pravo pot; vse je občudovalo mladega in nadarjenega pisatelja.

Gogoljevi prijatelji, posebno pa Žukovski in Puškin, so hoteli mlademu pisatelju dobiti kako primerno službo. Res je leta 1834. Gogolj dobil mesto pomožnega učitelja za zgodovino na petrograjskem vseučilišču. Začel se je temeljito pečati z zgodovino, hotel spisati zgodovino srednjega veka in zgodovino Ukrajine. Toda kmalu ga je minilo prvo navdušenje; njegova pesniška na-

rava ni bila primerna za profesorja zgodovine. Res je znal kako posamezno kratko dobo iz zgodovine dobro obdelati, nekatera predavanja so bila v vsakem oziru dovršena. Nekatera zgodovinska predavanja, katera so se še ohranila, kažejo, da Gogolj za to mesto ni bil popolnoma nesposoben, toda manjkalo mu je potrebne vztrajnosti in temeljitosti. Ko so zahtevali od njega, da mora napraviti izpite, je izprevidel, da mora to službo pustiti. Zdaj se je spet posvetil samo književnosti. Začel je že misliti na »Mrtve duše« in delati načrte za »Revizorja«, na deli, s katerima se je pozneje proslavil.

Gogolj je prinesel v rusko književnost nekaj novega in popolnoma izvirnega. Do takrat so bili vsi znamenitejši pisatelji aristokrati in so pisali samo za višje kroge. Gogolj je pa bil takorekoč maloruski kozak; prišel je iz dežele, kjer so živeli kozaki prosto življenje, kjer je narod v prekrasnih pesnih opeval kozaške boje in vso divje-romantično preteklost, iz dežele, kjer je bila živa, sveža in naravna narodna poezija v najlepšem cvetu. Bil je sin prostrane stepe

in vzrastel je pod vplivom ukrajinske pesniške narave; njegovi mladostni spomini in vtiski so bili neizbrisljivi, v domišljiji so mu vstajali junaki iz ukrajinske preteklosti in originalni, živahni in praznoverni Malorusi, med katerimi je preživel svojo mladost. Imel je velik pripovedalen in pesniški talent in bistro oko za vse naravne in življenske pojave; malorusko življenje in naravo je poznal natanjčno. Ni čuda torej, da je v svojih mladostnih spisih tako krasno in popolnoma v maloruskem narodnem duhu opisal malorusko življenje in ukrajinsko naravo. Gogolj je imel živahno domišljijo, dovzetno dušo in globoko naravno čuvstvo. Njegove povesti so sicer pisane v priprosti prozi, vendar je to prava, živa narodna poezija; treba bi bilo te besede urediti v verze in iz proze bi nastale krasne, na pol narodne na pol umetne pesni. V teh mladostnih povestih je Gogolj še romantik, pa na popolnoma narodni podlagi. Gogolj je tu moral biti romantik, ker je opisoval življenje praznovernih in fantastičnih Malorusov, kateri pripovedujejo mnogo čudovitega in imajo veliko vraž in vse polno pripovedk o vragu in o čarovnicah. Poleg

tega pa zna Gogolj s priprostimi realističnimi potezami tako označiti vsako osebo, da jo vidimo živo pred očmi; že v teh povestih se kaže Gogoljev realističen talent. Tako je Gogolj opisal sedanjost in prošlost Ukrajine; vmes so pa vpleteni krasni pesniški opisi narave. Vse preveva živa poezija, izvirajoča iz narodovega srca in osoljena z nedosežnim narodnim humorjem. Preobširno bi bilo, če bi hotel našteti vse izvirne narodne značaje, katere je načrtal Gogolj v teh povestih. Vrhunec je dosegel Gogoljev mladostni talent v malem zgodovinskem romanu »Taras Buljba« in v noveli »Strašna osveta«. Potrebno se mi pa zdi, da navedem nekoliko vzgledov za Gogoljeve opise narave, posebno še, ker je v prevedeni povesti »Božična noč« bolj opisano malorusko življenje nego maloruska narava. Da bolje spoznamo bistvo mladostnih povestij Gogoljevih, moramo se seznaniti tudi z njegovimi najkrasnejšimi naravnimi opisi, kateri so vpleteni v razne povesti. Navedene vzglede sem vzel iz povestij »Strašna osveta«, »Majska noč« in »Taras Buljba« in jih prevel po ruskem izvirniku. — Svoj ljub-

ljeni Dnjeper, najznamenitejšo malorusko reko, opisuje Gogolj tako-le:

»Čudovito krasen je Dnjeper v jasnem vremenu, ko lahno in mirno skozi gozde in gore pomika svoje polne vode. Ne zašumi in ne zabuči; gledaš in ne veš, se-li pomika njegova veličastna širina ali se ne pomika, in zdi se ti, kakor da je ves vlit iz stekla, in kakor da se zelenomodra steklena cesta, brez konca v širino, brez konca v dolžino, vije in vleče po zelenem svetu. Radovoljno se takrat ozre tudi žarko solnce z višine in pogrezne svoje žarke v hladne, steklene vode, in veselo in jasno se gozdovi pribrežni zrcalijo v vodah. Zelenokodrasti, ob enem s poljskimi cvetkami se stiskajo k vodam, priklanjajo se in gledajo se v njih in se ne nagledajo svetlega svojega odseva, in nasmehajo se mu, pozdravljajo ga in pripogibajo veje; na sredo Dnjepra pa ne smejo pogledati, nikdo razen solnca in modro-sivega neba ne dogleda njegove sredine, redko katera ptica doleti do srede Dnjepra. Prekrasni! ni mu enake reke na svetu. Krasen je Dnjeper tudi v topli letni noči, ko vse zaspi — i človek i zver i ptica, in se samo Bog ve-

ličastno ozira po nebu in zemlji in veličastno stresa svojo obleko. Raz obleko se sipljejo zvezde; zvezde goré in svetijo nad svetom in vse odseva v Dnjepru. Vse drži Dnjeper v temnem naročju svojem; niti ena mu ne uide — razen če ugasne na nebu; črni gozd, zaseden od spečih vran, in davno razrite gore se zastonj prizadevajo, zakriti ga s svojo dolgo senco — zastonj! ničesa ni na svetu, kar bi moglo zakriti Dnjeper. Sinji, sinji se pomika i po dnevu i po noči. V nočnem hladu se nežno in lahno pritiska bliže k bregovom ... Tudi takrat je čudovito krasen Dnjeper, in ni mu enake reke na svetu! Kadar se liki gore po nebu kopičijo oblaki in se črni gozd maje do korenin, hrasti hrešče in strele švigajo skozi oblake in hipoma razsvetljujejo ves svet — takrat je Dnjeper strašen! Vodeni holmi šume in grme, in udarjajo v gore in z bleskom in stokom odskakujejo nazaj, in plakajo in se zalivajo v daljavi.«

Noč ima svojo moč, pa tudi svojo poezijo; posebno je pa krasna in čarobna pomladna ukrajinska noč. Za dovzetnega Go-

golja je bila ukrajinska nočna narava polna čarobne poezije; opisuje jo tako-le:

»Poznate-li ukrajinsko noč? O, vi ne poznate ukrajinske noči! Nagledajte se je! Sredi neba plove mesec; nepregledni nebesni svod se je razpel, razširil se je še dalje, višje v nepregledno daljavo; nebo žari in diha; vsa zemlja se leskeče v srebrnem svitu. Božanstvena noč! čarobna noč. Nepremično, kakor začarani se raztezajo gozdi v nočni temi ter puščajo za seboj ogromne sence. Tiha in mirna so jezerca; njih hladne in mračne vode so obkrožene s skrivnostnimi, temnozelenimi vrti. Gosto prerasle deviške kreljike in črešnje strahoma segajo s svojimi koreninami v hladni studenec ter le redko, redko zašepečejo z listi, kakor da bi se srdile in bile nevoljne, kadar iz nočne tišine zaveje veter in jih poljublja. Vsa okolica spi, a nad njo vse diha, vse je divno, vse veličastno. A duša občuti omamljivo brezkončnost, vse je divno, in nebrojne srebrnobliščeče harmonične prikazni vstajajo v njeni globini. Božanstvena noč! čarobna noč! In hipoma vse oživi: i gozdi i jezerca i stepe. Veličastni odmev ukrajinskega slavca zadoni, in zdi

se, da ga posluša i mesec sredi neba . . . Kakor začarano dremlje selo vrh griča. Še bolj, še lepše se bliščе vaške koče v luninem svitu; še skrivnostneje odsevajo njih nizke stene iz nočnega mraka. Pesni so utihnile. Vse je tiho. Pošteni ljudje že spe; le tu pa tam se svetijo malo okenca.«

V »Taras Buljbi« opisuje Gogolj južnorusko stepo:

»Takrat je bil ves jug, ves oni prostor, ki se zdaj imenuje Nova Rusija, prav do Črnega morja zelena, deviška pustinja. Nikoli ni ril plug po neizmernih valovih divjega rastlinstva; samo konji so se v njih skrivali kakor v gozdu in jih teptali s svojimi kopiti. V prirodi ni moglo biti nič lepšega; vsa površina zemlje je bila nalik zelenozlatemu morju, po katerem so se lesketali milijoni raznih barv. Skozi tanka, visoka travnata stebla so gledali modrosivi, sinji in liljevi cveti; žolti tropotec je poskakoval kvišku s svojo piramidno glavico; bela datelja z okroglimi čapkami je krasila površje; Bog-vedi od kod je bil zanesen klas, ki je zorel v gošči. Ob tankih bilkah tega rastlinstva so švigale jerebice in stezale svoje

vratove. Zrak je bil napolnjen z različnim mnogoličnim ptičjim gostolenjem. Visoko pod nebom so mirno pluli jastrebi, razširili svoja krila, in njih bistre oči so nepremično strmele v travo. Iz daljave se je čulo kričanje jate divjih gosij, ki so se z Bog-ve katerega jezera dvigale pod oblake. Iz trave je z lahno pahljajočimi krili vzletel stepni galeb (čajka) in se je razkošno zibal v sinjih zračnih valovih. Pa glej! zdaj je izginil v višini in le še liki črna točka miglja v zraku, zdaj je zasukal krila in se je zalesketal pred solncem . . . Divje stepe moje, kako ste krasne! . . . . . Zvečer se je vsa stepa do cela premenila. Vse pisano prostranstvo se je žarko smejalo v poslednjem solnčnem odsevu — in polagoma je temnelo, tako da se je videlo, kakor da senca leze po njem, stepa je postala temno-zelena; soparica se je gostila in gostila, vsak cvet, vsaka travica je okrog sebe širila vonjavo in vsa stepa je bilo prijetno vonjišče. Po modro-temnem nebu je bilo vse polno — liki z ogromnim čopičem načrtanih — prog iz rožnorudečkastega zlata; le redko kje so belele prozorne skupine nežnih oblačkov, in le sveži, božajoči vetrič se

je liki morski valovi lahno zibal po travnih vršičkih in se rahlo dotikal njih lic.....«

Leta živahne mladostne poezije so za Gogolja kmalu minila. Mladostni utiski so se morali umakniti otožnejšim utiskom velikomestnega življenja. Gogolj se je ločil od Ukrajine in se je lotil opisovanja velikomestnega življenja; posebno so ga mikale temne strani petrograjskega življenja. Z velikim sočutjem opisuje ona bitja, ki se morajo kot žrtve velikomestnega Moloha z vsemi silami boriti za svoj vsakdanji kruh, in kaže kontrast med sijajem bogatinov in bedo siromakov. V petrograjskih povestih se romantika vedno bolj umika realizmu, kar zahteva že snov sama; Gogoljev veseli in nedolžni humor postaja vedno bolj tužen in zbadljiv. V »Plašču«, kateri je spisal za svojega bivanja v Rimu (od leta 1837.—39.), je Gogolj že postal realist, le konec povesti je fantastičen, kar kaže, kako nerad se je pisatelj ločil od romantike. Če primerjamo Gogoljevo povest »Božična noč« s »Plaščem«, vidimo, kolika razlika je med mladostnimi in petrograjskimi realističnimi povestmi; tu vidimo lahkoživega kovača Vakulo, kateremu

se vse posreči, tam pa bednega pisarja, tu brezskrbno malorusko življenje, tam velikomestno bedo polno skrbij in pomanjkanja; tu se pisatelj smeje napakam človeške družbe, tam pa biča z ostro satiro napake višjega in nižjega uradništva ter s sočutjem opisuje bedo velikomestnega proletarijata. Že povest »Plašč« preveva ona krščanska ljubezen do bližnjega, ki se kakor rudeča nit vleče skozi ves ruski realizem. Za junaka ti je Gogolj izbral bednega pisarja Akakija Akakijeviča, ki natančno izpolnuje svoje dolžnosti in čegar največja zabava je, črke postavljati v lepe vrste. Akakijevi tovariši ne priznavajo njegove pridnosti, ampak ga le zasmehujejo. Vse njegovo bitje, vse njegove misli in čuvstva so tovarišem le v zasmeh, v nas pa vzbujajo usmiljenje in sočutje. Akakij je nekak izmeček, pozabljen od življenja. Oživi ga šele misel na novi plašč, kateri si je dal napraviti, ko mu je njegov stari plašč razpadel v cunje; vse njegovi misli in želje, vsi njegovi interesi so združeni v ideji novega plašča. Naposled se mu izpolni vroča želja; ves oživljen se vrača v novem plašču domov od večerne zabave. Med potjo ga

napadejo roparji in mu vzamejo plášč. Ta dogodek ga uniči popolnoma; v nekoliko dneh je Akakij — mrlič.

Gogolj se je vedno zanimal za gledališče; večkrat se je poskušal v komediji, pa posrečil se mu je samo »Revizor« (spisan leta 1836). Snov te komedije je vzeta iz tačasnih razmer. V malem mestu v provinciji se izvé, da v kratkem pride revizor (carski višji nadzornik), ki bode incognito opazoval in nadzoroval vso upravo. V gostilni se je pa ravno tačas nastanil neki ubegli in propali uradnik Hlestakov, ki je v največjih denarnih zadregah. Uradniki, ki imajo jako slabo vest, se dajo od dveh posestnikov zvoditi za nos in mislijo, da je Hlestakov revizor. Hlestakov hočeš-nočeš postane revizor; uradniki in trgovci ga podkupujejo. Hlestakov se z bogatim plenom odpelje iz mesta; zdaj pa v mestu dobe uradno sporočilo, da pride pravi revizor iz Petrograda, kar provzroči splošno osuplost. — Jezik v »Revizorju« je živahen, dejanje jasno, tehnika dovršena, komika nedosežna; prizor za prizorom je jako komičen, da mora spraviti v smeh tudi najhladnokrvnejšega človeka. Z ostro in neizprosno sa-

tiro biča napake družbe, posebno pa podkupljivost uradništva. Prvič se je »Revizor« predstavljal v Petrogradu leta 1836.; pri predstavi je bil navzoč tudi car Nikolaj.

Največje in najboljše Gogoljevo delo so »Mrtve duše« (dovršene leta 1842.), ki so žal ostale nedovršene. Junak romana je Čičikov; o njegovem prejšnjem življenju nam pisatelj pripoveduje šele koncem knjige. Ko se je oče poslavljal od svojega sina Pavluše Čičikova, mu je posebno priporočal: »Skrbi, da se prikupiš učiteljem in načelnikom. Nad vse varuj in zbiraj denar, ki je najboljši prijatelj na svetu. Tovariš ali prijatelj te okani in v bedi te prvi izda, kopejka te pa ne zapusti. Vse storiš, povsodi na svetu prodereš s kopejko.« Teh očetovih naukov se je zvesto držal Čičikov; njegov prvi ideal je bil postati bogat in imeniten gospod. Z vztrajnostjo in zvijačnostjo se mu je posrečilo, da je postal carinski uradnik; da bi tem hitreje obogatel, se je pridružil veliki zvezi tihotapcev. Pa kmalu so prišli na sled njegovim sleparijam. Izgubil je službo in premoženje; ostalo mu je samo 10.000 rubljev, voz, voznik Selifan in konji. Zdaj je Čičikov poskusil svojo

srečo z »mrtvimi dušami«. Začel je kupovati od grajščakov mrtve duše, to je kmete, ki so sicer že umrli, pri oblastih pa vendar veljajo še za žive do prihodnje štetve. Ko bi si nakupil zadostno število »mrtvih duš« — zanašati se je imel na nizko ceno — dobil bi pri državni banki nanje lahko preko 100.000 rubljev posojila — in njegovo bogastvo bi bilo zasnovano. Iz te dovolj priproste snovi je Gogolj napravil zanimiv satiričen roman ali — kakor sam pravi, poemo. — S svojim voznikom Selifanom se vozi Čičikov od posestnika do posestnika. Tu nam da pisatelj priliko, globoko pogledati v razmere ruskih boljarjev. Vodi nas po grajščinskih dvorcih, stepnih gostilnicah in po gubernijskem mestu. Vsi spisi so realistični in plastični, naj si bodo že prizori iz življenja ali pa narave. Gogolj opisuje večinoma vse jako natančno, včasih skoraj fotografuje, toda povsodi ga vodi pesniško in estetično čuvstvo; vsem osebam in tipičnim značajem se vidi, da so načrtani od umetniške roke. Dasi so »Mrtve duše« pisane skozi in skozi popolnoma realistično, vendar večkrat zazveni lirična struna; pisatelj porabi

vsako priliko, da izlije čutila, ki mu polnijo srce. V »Mrtvih dušah« pogrešamo Gogoljevega ideala; deloma ga nam nadomešča njegov ljudomili humor in veliko sočutje do bližnjega. Gogolj življenja, propalosti in nepoštenosti ne opisuje hladnokrvno, ampak vidi se mu, kako mu je hudo pri tem, kako zraven vzdihuje. Rad bi opisoval krepostne ljudi, pa jih ne more, ker je premalo prave kreposti na svetu; rad bi si izbral drugačnega junaka, pa kaj hoče, ko se mu Čičikov in druge osebe kar ponujajo, naj jih opiše. To čuti in izraža pisatelj sam na nekem mestu v »Mrtvih dušah«. Rad bi bil pisal drugače, in prepričan je bil, da bi bilo bolje zanj, pa izprevidel je, da je treba svetu pokazati tudi resnico, in pisal je — resnico.

»Mrtve duše« so za rusko književnost in za pisatelja samega velikanskega pomena. Na vsakega domoljubnega Rusa so »Mrtve duše« napravile globok vtisk. Pa tudi na pisatelja samega so jako uplivale. Gogolj je bil velik pesniški talent, pa bil je premajhen mislec. Pri pisanju »Mrtvih duš« ga je bolj vodil njegov talent nego trezno prevdarjajoč um. Kmalu se je Gogoljev duh vznemiril in

zmračil. Velikanskega pomena »Mrtvih duš« ni mogel zapopasti, ampak bil je prepričan, da je z »Mrtvimi dušami« več škodoval nego koristil. Zdelo se mu je, da se je v njih grozno pregrešil zoper svojo domovino. Hotel je popraviti, kar je s svojim delom storil slabega, in v nadaljevanju orisati svetlo stran ruskega življenja. Zato se je moral najprvo sam prenoviti. Iskal je podpore svojemu duhu, iskal je ideala in zatekel se je h krščanstvu (pravoslavju). Leta 1846. je izdal »Izbrana pisma«, v katerih je opominjal k povratu h krščanstvu-pravoslavju, slavil in zagovarjal cesarizem in absolutizem, kmete opominjal k pokorščini do svojih grajščakov, grajščake pa k dobrodelnosti in pravičnosti do podložnikov. Ta pisma so vso mlado Rusijo razočarala; v njih so tudi Gogoljevi prijatelji videli le apologijo robstva in apologijo vsega, proti čemur se je prej Gogolj tako strastno bojeval. Vsi prijatelji so Gogolja zapustili in Gogolj je postal še bolj nemiren. Kljubu temu je leta 1848. izdal II. del »Mrtvih duš«, kateri je pa kritika takoj obsodila, češ, da tu ni več realizma, ampak da so vse osebe le marijonete. Vendar je

bila ta kritika preostra; tudi v II. delu se še kaže velik Gogoljev talent, dasi res zaostaja za prvim.

To je Gogolja popolnoma porazilo. Njegov duh je postal še mračnejši, živčna bolezen je postajala vedno nevarnejša. Še leta 1847. je Gogolj iskal miru, tolažbe in zdravlja na potovanju; prišel je tudi v Jeruzalem in obiskal grob Gospodov. Toda za njegovo bolezen ni bilo zdravila. Ves potrt se je vrnil domov, kjer je še nekoliko let bolehal in hiral. Umrl je leta 1852. Še pred smrtjo je sežgal svoje spise, med temi baje tudi popravljeni drugi del »Mrtvih duš«.

Miloradovič.

Božična noč

Ruski spisal N. V. Gogolj

POSLOVENIL MILORADOVIČ

I.

Poslednji dan pred Božičem je minil. Nastopila je zimska, jasna noč; zvezde so migljale, luna je veličastno priplavala na nebo svetit vsem ljudem, da bi veselo koledovali in slavili Krista*). Mrzlo je bilo bolj

*) Koledovati pomeni v Rusiji, na sveti večer pod okni peti pesmi, ki jih imenujejo k o l e d n i c e (koledke). Kolednikom vrže v vrečo gospodinja ali gospodar ali kdor ostane doma, klobaso, hleb ali bakren novec, kar ima kdo. Pravijo, da je bil nekdaj malik Koleda, ki so ga častili kakor Boga in da so najbrže od tod prišle v navado kolednice. Kdo ve? Mi priprosti ljudje se ne bodemo prepirali o tem. Lansko leto je oče Josip prepovedal koledovati po vaseh, češ, da ljudje s tem služijo satanu. Vendar, da govorim resnico, v kolednicah ni niti besedice o Koledi. Večkrat pojejo o rojstvu Kristovem in nazadnje žele zdravlja gospodarju, gospodinji, deci in vsi hiši. — Op. pisat.

nego zjutraj; zato je pa tudi bilo tako tiho, da se je slišalo škripanje mraza pod črevlji pol vrste*) daleč.

Še nobena tolpa fantov se ni prikazala pod okni vaških koč; samo luna je skrivaj pogledovala va-nje, kakor da bi vabila lišpajoče se deklice, da naj kmalu pritečejo na škripajoči sneg. Kar se je skozi dimnik neke koče privalil debel dim in se vzdignil kakor oblak proti nebu, in z dimom vred se je vzdignila čarovnica na metli v zrak.

Ako bi se v tem trenotku mimo peljal soročinski**) prisednik s tremi gosposkimi konji, v svoji s kožuhovino obšiti kapi, narejeni po ulanskem kroju, v modrem kožuhu, podšitem s črnimi janjčjimi kožami, z vražje spletenim bičem, s katerim po navadi priganja svojega voznika, gotovo bi jo zapazil, kajti soročinskemu prisedniku ne uide nobena čarovnica na svetu. Prisednik vé natančno, koliko mladičev ima svinja pri vsaki kmetici, koliko platna ima kmetica v škrinji in koliko obleke in orodja zastavi dober kmet v

*) Vrsta = ruska mera za daljave, naših 1067 metrov. — U r e d n.

**) Iz Soročinska.

nedeljo v krčmi. Toda soročinskega prisednika ni bilo; saj se tudi ni brigal za druge — imel je dosti opravka v svojem okraju! Med tem se je čarovnica vzdignila tako visoko, da se je le še kakor črna pega zibala v zraku. Kjerkoli se je prikazala pega, povsodi so izginjale zvezde druga za drugo z neba. Kmalu jih je čarovnica nabrala polen rokav. Le tri ali štiri so se še svetile.

Nakrat se je prikazala z druge strani druga pega, ki se je povečala in se je začela raztezati, da že ni bila več podobna pegi. Kratkoviden človek bi je ne mogel razločiti, ako bi tudi natáknil na nos mesto očal kolesa komisarjeve bričke*). Spredaj je bila prav taka kakor Nemec**); ozki, neprestano vrteči se in vsako reč vohajoči gobček je bil na koncu okroglast, kakor pri svinjah; noge so bile tako tanke, da bi jih moral najboljši plesalec zlomiti pri prvem skoku. Od zadaj je pa bil podoben gubernijskemu uradniku v uniformi. Imel je namreč rep tako špičast in dolg kakor uradniški frak; samo

*) Brička, majhen voz (koleselj).

**) Nemca imenujejo na Ruskem vsakega tujca, če tudi je Francoz ali Šved.

po kozji bradi pod gobcem in po malih rožičkih na glavi, in ker ni bil nič belejši od dimnikarja, se je lahko spoznalo, da ni bil niti Nemec niti gubernijski uradnik, ampak sam vrag, kateremu je bilo le še jedno noč odločeno hoditi po belem svetu in dobre ljudi učiti greh delati. Že zjutraj o prvem zvonenju pobegne s povešenim repom v svoj brlog.

Vrag se je natihoma plazil proti luni in že stegnil roko, da bi jo zagrabil; toda zmaknil jo je hitro nazaj, kakor da se je opekel, poslinil prste in mahnil z nogo ter zbežal na drugo stran; a zopet je odskočil in odmaknil roko. Toda kljubu vsem neugodnostim zviti vrag vendar ni odstopil od svojega namena. Brzo se je zaletel, zgrabil luno, zvijal se in pihal ter jo metal z jedne roke v drugo, kakor kmet, ki je z golimi rokami prijel ogelj za svojo dimko. Naposled jo je naglo potisnil v žep in, kakor da bi se ne bilo zgodilo nič posebnega, zbežal dalje.

V Dikanki ni nihče opazil, kako je vrag ukradel luno. Sodnijski pisar, ki je po vseh štirih lezel iz krčme, je res uverjal vaščane,

da je videl luno plesati na nebu; vaščanje so pa zmajevali z glavami in se mu celo posmehovali. Kaj je neki pripravilo vraga do tako nepostavnega dela? To je bilo tako: vrag je vedel, da je bogati kozak Čub povabljen k djaku *) na medico, kjer bodo zbrani: starosta, neki sorodnik djakov, ki je prišel iz škofovega pevskega zbora v modrem vrhniku, je pel nizek bas, kozak Sverbiguz in še kdo drugi. Tam bode razen medice tudi varenuha**), na žafranu prekuhano žganje in še marsikaj okusnega.

Čubova hči, krasotica vsega sela, ostane med tem doma, k nji pa gotovo pride kovač, silen korenjak, ki je bil vragu bolj zopern nego vse propovedi očeta Kondrata. V prostem času se je kovač pečal s slikarstvom in slovel za najboljšega slikarja v okolici. Sam takrat še živ stotnik L...ko ga je poklical nalašč v Goltavo, da bi poslikal leseno ograjo okolo njegove hiše. Vse sklede, iz katerih so jedli dikanski kozaki borščk***), je poslikal kovač. Kovač je bil bogaboječ

*) Kantor, organist. — **) Žganje s sadjem in dišavami. — ***) Neke vrste kisla juha.

človek in je pogosto slikal obraze svetnikov in še sedaj se lahko najde v cerkvi v T... njegova slika evangelista Luke. Najlepše delo njegove izurjene roke je bila slika na cerkveni steni v desni lopi, na kateri je naslikal svetega Petra na dan poslednje sodbe, s ključi v rokah, kako izganja hudobnega duha iz pekla: prestrašeni vrag bega na vse strani sluteč svojo pogubo, a že prej zaprti grešniki ga bijejo in gonijo z gorjačami, poleni in z vsem, kar jim pride v roke. Ko je slikar izdelaval to sliko in jo slikal na veliko leseno desko, prizadeval si je vrag z vsemi močmi, da bi ga oviral; nevidno ga je tolkel po roki, jemal pepel iz kovačeve peči in ga posipal po sliki. Kljubu temu je bila slika izgotovljena, deska pa prenesena v cerkev in vdelana v steno v lopi, in od tega časa se je vrag zaklel, da se bo maščeval nad kovačem.

Samo še jedno noč se je smel vrag klatiti po belem svetu in v tej noči se je skušal maščevati nad kovačem zavoljo njegove zlobe. Zato je sklenil ukrasti luno, zaupajoč na lenobo in nerodnost starega

Čuba; k djaku ni bilo posebno blizu, pot je šla za vasjo mimo pokopališča in mimo soteske. V mesečni noči bi varenuha in žganje, prekuhano na žafranu, že lahko premotilo Čuba; ali v taki temi bi se težko komu posrečilo, spraviti ga od peči in ga izvabiti iz koče. Kovač, ki je bil že izdavna navskriž ž njim, se pa gotovo ne bo upal iti k hčeri kljubu svoji moči.

Takoj, ko je vrag spravil luno v žep, je nastala po vsem svetu taka tema, da bi malokdo našel pot do krčme, kaj še do djaka. Čarovnica je zakričala, ko se je tako naglo stemnilo okrog nje. Tedaj se ji je vrag prav po vražje približal in jo prijel za roko ter ji začel šepetati na uho, kar se navadno šepeče ženskemu spolu.

Čudno je urejeno na našem svetu! Vse, kar živi na njem, vse hoče drug drugega posnemati in oponašati. Prej sta v Mirgorodu hodila samo sodnik in policijski načelnik po zimi v kožuhih s suknom pokritih, a vse nižje uradništvo je nosilo gole; sedaj sta si pa že dala napraviti prisednik in davkar nove kožuhe iz janjčjih kož, prevlečene s suknom. Kancelist in sodnijski pisar sta si

pred tremi leti kupila modre kitajke*) po 90 krajcarjev vatel. Cerkovnik si je za leto napravil hlače iz nankinga, telovnik pa iz pisane kamelje dlake. Skratka, vse hoče biti gosposko! Kako bi taki ljudje ne postali nečimurni! Šel bi stavit, da se mnogim čudno zdi, ko vidijo, da je tudi vrag postal nečimeren. Najbolj nas pa mora jeziti to, da si vrag gotovo misli, da je kdo ve kako lep, pa vendar ni drugačen nego vrag. Obraz njegov je grdoba vseh grdob (kakor govori Toma Grigorjevič), in vendar dela ljubavne spletke! No, saj je na nebu in pod nebom nastala taka tema, da ni bilo mogoče videti, kaj se je dalje godilo med vragom in čarovnico.

II.

»Tedaj ti, kum, še nisi bil pri djaku v novi koči!« je govoril kozak Čub pred vrati svoje koče suhemu dolgemu kmetu v kratkem kožuhu in zaraščene brade, kateri se je poznalo, da že dobra dva tedna ni videla odlomka kose, s katerim si kmetje navadno

*) Kitajka je neka volnena tkanina, katero so prvotno izdelovali na Kitajskem; isto je nanking.

brijejo brado, ker nimajo britve. »Tam bodo nocoj dobro popivali,« je nadaljeval Čub in se nasmehnil. »Samo da ne bi zamudila!«

Pri tem je Čub popravljal svoj pas, ki se je tesno ovijal okoli njegovega kožuha, potlačil krepkeje svojo kučmo in v roki stisnil gorjačo — strah in grozo vseh psov. Ko pa pogleda kviško, obstoji... »Kaj vraga! Glej, glej! Panas!...«

»Kaj?« vsklikne kum in tudi sam pogleda kviško.

»Kaj neki? Lune ni!«

»Glej ga spaka! Saj res ni lune.«

»Saj vidiš, da je ni!« odgovori Čub, že malo nevoljen zaradi tolikega ravnodušja kumovega. »Saj tebi je menda ni treba.«

»Kaj hočem sedaj!«

»Se je že kak vrag vmešal«, nadaljuje Čub in si briše brke z rokavom, »ker se mu zjutraj ni posrečilo dobiti kozarček žganja! Res, kar samo se mi je smejalo .... Sedel sem v koči in gledal skozi okno: čudovito krasna noč! Vse svetlo, sneg se blišči v luninem svitu; videlo se je kakor po dnevu. Še nisem prišel od vrat in že je tema kakor v rogu!«

Čub je še dolgo mrmral in se jezil in premišljeval ob jednem, kaj bi storil. Strašno rad bi se pri djaku razgovarjal o raznih rečeh, kjer so gotovo že zbrani starosta, prišli basist in Smolar Mikita, ki gre vsak drugi teden v Poltavo na semenj in take šale uganja, da se vsi kmetje drže za trebuh od smeha. Čub je že videl v mislih varenuho na mizi. Vse to je bilo res zapeljivo; temna noč ga je pa zopet spominjala onega lenarenja, ki je tako milo vsakemu kozaku. Kako prijetno je ležati s podvitimi nogami pri peči, pušiti lulico in v opojni dremoti poslušati kolednice in pesni veselih fantov in deklet, ki se v tolpah zbirajo pod oknom! Gotovo bi se odločil za poslednje, ko bi bil sam; no dvema pa ni tako neprijetno in strašno hoditi v temni noči, pa tudi ni hotel pred drugimi kazati svoje lenobe ali plašljivosti. Zato se je nehal jeziti in se znova obrnil h kumu:

»Tedaj lune ni, kum!«

»Ni je.«

»Zares čudno. A daj mi nosljati tobaka! Ti imaš izvrsten tobak! Kje gu kupuješ?«

»Kaj bo, vraga, dober!« je odgovoril kum, zapiraje svojo iz brezovega lesa lepo izdelano tobačnico:

»Stara kokoš ne kihne od njega!«

»Spominjam se še«, je nadaljeval Čub: »Meni je nekoč prinesel krčmar Zuzulja tobaka iz Nježina. E, to ti je bil tobak! dober tobak! Kum, kaj bo z nami? glej kaka tema je dvorišču.«

»Pa ostaniva doma,« je odgovoril kum in prijel za kljuko.

Ako bi kum tega ne bil izgovoril, bi bil Čub gotovo ostal domá; sedaj ga je pa kar nekaj vleklo, samo da ne bi kumova obveljala.

»Ne, kum, pojdiva; nič ne pomaga, morava iti!«

Komaj je izgovoril te besede, že se je kesal, da jih je izgovoril. Jako neprijetno mu je bilo, hoditi v taki noči; samo to ga je tolažilo, da je delal po svoji volji, ne pa tako, kakor so mu drugi svetovali.

Kum ni kazal na svojem obrazu niti najmanjše nejevolje, kakor človek, ki mu je

vsejedno, ali sedi doma ali pa gre od doma; ozrl se je, popraskal s palico po plečih — in oba kuma sta se odpravila na pot.

III.

Sedaj pa poglejmo, kaj dela lepa kozakova hčerka, ki je sama ostala doma. Oksana še ni spolnila sedemnajst let in že se je skoraj povsodi, tudi zunaj Dikanke, govorilo samo o njej. Vsi fantje so govorili, da lepšega dekleta še ni bilo nikoli in ga ne bode. Oksana je vse slišala in vse vedela, kar so o njej govorili, in bila je hudomušna, kakor vse krasotice. Ako ne bi hodila v platneni obleki, ampak v gosposki nošnji, potem bi bila gotovo najlepša izmed vseh deklet. Fantje so v tolpah hodili za njo; no, izgubivši potrpežljivost so se drug za drugim obrnili k drugim, ki niso bile tako hudomušne. Samo kovač je bil potrpežljiv in je ni nehal snubiti, če tudi ni ž njim ravnala nič lepše nego z drugimi. Po odhodu svojega očeta se je Oksana še dolgo lišpala in lepotičila pred malim zrcalom s svinčenim okvirom in se ni mogla nagledati svojega obraza.

»Kaj je prišlo ljudem na misel, da razglašujejo, češ, da sem lepa?« je govorila raztreseno, samo toliko, da je imela kaj govoriti sama s seboj. »Lažejo ljudje, jaz nikakor nisem lepa.«

Toda sveže, živo lice, ki se je v otroški mladosti bliščalo v zrcalu, svetle črne oči in neizrečeno prijeten in gorek nasmeh, je takoj dokazovalo nasprotno.

»Samo črne obrvi in moje oči«, je nadaljevala krasotica in ni šla od zrcala, »so tako lepe, da jih ni jednakih na svetu. Kaj je lepega na zavihanem nosu? ali na licu, ali v teh gubah? Ali so menda lepe moje črne kite? Uh, po noči se jih mora vsak ustrašiti: kakor dolge kače so ovite okrog moje glave. Sedaj vidim, da nikakor nisem lepa!« in oddaljivši se od zrcala je vskliknila: »Ne, lepa, sem! O kako sem lepa! Čudovito! Kako radost prinesem onemu, čegar žena bom! Kako me bo ljubil moj mož! On ne bo mislil na-se! S poljubi me bo dušil!«

»Čudna deklica!« je šepetal kovač, ki je tiho vstopil: »kako malo se baha! En čas stoji in gleda v zrcalo in se ne nagleda,

pa še na glas se hvali!« »Da, mladenči! sem-li vam jednaka? Poglejte me!« je nadaljevala krasna koketka, »kako lahko stopam; moja srajca je šivana z rdečo svilo. In trakovi na glavi! Dragocenejših trakov še niste nikoli videli! Vse to mi je nakupil moj oče, da bi me vzel za ženo najlepši mladenič na svetu.« In nasmehnivši se, se je obrnila in zagledala kovača.

Zakričala je in se jezno vstavila pred njim.

Kovač je povesil roke.

Težko je povedati, kaj je izražalo rjavo lice čudne deklice. Na njem se je videla strogost in neko zaničevanje do osuplega kovača, pa tudi komaj opazljiva jezna rdečica se je razlivala po licu. Vse to se je lepo zlivalo in bilo tako neizrečeno krasno, da bi bilo najboljše milijonkrat jo poljubiti.

»Zakaj si prišel semkaj?« je začela govoriti Oksana: »Ali bi rad, da te izženem z lopato? Vi vsi nas znate samo zalezovati. Takoj izvohate, kdaj očetov ni doma. O, jaz vas poznam! Je-li gotova moja škrinja?«

»Gotova bo, srce moje, po praznikih bo gotova. Ko bi vedela, koliko sem se trudil

za njo; dve noči nisem šel iz kovačnice; zato pa tudi popova žena ne bo imela take škrinje. S takim železom še stotnikovega voza nisem okoval, ko sem hodil delat v Poltavo. Pa kako bo poslikana! Če vso okolico prehodiš s svojimi belimi nogcami, ne najdeš take škrinje! Po vsem pokrovu bodo razstresene modre in rdeče cvetlice; gorele bodo kakor plamen. Ne srdi se na-me! Dovoli mi vsaj, da te ogovorim, da te vsaj pogledam!«

»Kdo ti pa brani, govori in gledaj!«

Nato se je vsela na klop, pogledala je znova v zrcalo in si začela popravljati svoje kite na glavi. Pogledala je na vrat, na novo, z zlatom šivano srajco, in tanko čustvo samozadovoljnosti se je javljalo na ustnah, na svežih licih in odsevalo v očeh.

»Dovoli še meni, vsesti se k tebi!« je rekel kovač.

»Sedi!« je odgovorila Oksana in iz usten in očij ji je odsevalo isto čustvo, kakor prej.

»Čudovita, nenagledna Oksana, dovoli, da te poljubim!« je rekel ojunačen kovač

in jo pritisnil k sebi, pripravljen sprejeti poljub.

Oksana je pa odmaknila svoje lice, ki se je že skoro dotikalo kovačevih usten in ga pahnila od sebe.

»Kaj ti še pride na misel? Kdor ima med, onemu je treba tudi žlice! Pojdi proč, tvoje roke so trje od železa; ti sam pa smrdiš po dimu. Mislim, da si me vso umazal s sajami.«

Na to je vzela v roko zrcalo in se začela zopet lišpati pred njim.

»Oksana me ne ljubi,« si je mislil kovač in povesil glavo. »Njej je vse igrača; jaz pa stojim pred njo kakor norec in ne obrnem očij od nje. Vedno bi stal pred njo in neprestano zrl v njo! Čudna deklica! kaj bi dal, ko bi mogel zvedeti, kaj ji je na srcu, koga ona ljubi! Saj za nikogar ne mara! Sama s seboj ljubuje in muči mene, nesrečnika; jaz pa od žalosti ne vidim svetlobe in jo tako ljubim kakor še nobeden človek ni ljubil in ne bode.«

»Jeli res, da je tvoja mati čarovnica?« ga je vprašala Oksana in se zasmejala; kovač je pa čutil, da se mu je vsa notra-

njost pretresla. Ta smeh je tako rekoč odmeval v njegovem srcu in v njegovih lahno tresočih se žilah; ob jednem ga je pa jezilo, da nima toliko moči, da bi poljubil tako prijetno smehljajoče se lice.

»Kaj je meni za mater? Ti si mi mati in oče in vse, kar mi je dragega na svetu. Ako bi me poklical car in mi rekel: kovač Vakula, prosi mene vsega, kar je najboljšega v mojem cesarstvu, vse ti dam. Dam ti napraviti zlato kovačnico in ti boš koval s srebrnim kladvom. »Nečem« rekel bi carju, »ne dragih kamenov, ne zlate kovačnice, ne tvojega carstva: raje mi daj mojo Oksano!«

»Glej, kako ti gre! Kaj takega bi še moj oče ne povedal. Boš videl, moj oče se še oženi s tvojo materjo!« je odgovorila Oksana in se lokavo nasmejala. »Kaj je, da ne pridejo deklice ... kaj pomeni to? Davno je že čas koledovati, meni je že dolg čas.«

»Da bi jih le ne bilo moja prekrasna!«

»Zakaj ne! gotovo pridejo ž njimi fantje. To bo veselje. Že naprej mislim, kako lepe smešnice bodo pripovedovali!«

»Ali se tako rada zabavaš ž njimi?«

»Raje nego s teboj. A, kdo ropota, gotovo so deklice in fantje.«

»Kaj naj še čakam,« je govoril kovač sam pri sebi; »toliko mara za me kakor za zarjavelo podkev. Če je tudi tako, kdo drugi me pa ne bo zasmehoval. Samo če opazim, da ji kdo drugi bolj ugaja nego jaz, takoj ga pretepem . . .«

Trkanje na vrata in v mrazu rezko doneč glas: »Odpri!« je pretrgal njegovo premišljevanje.

»Stoj! jaz odprem sam,« je rekel kovač in šel v vežo z namenom, prvemu, ki mu pride v roke, od jeze polomiti rebra.

IV.

Mraz je postajal vedno hujši; tudi v višini je postalo tako hladno, da je vrag skakal z jednega kopita na drugo in si dihal v pesti, da bi vsaj malo segrel zmrzle roke. Saj vendar ni čudno, če začne zebsti onega, ki je pohajkoval od jutra do večera v peklu, kjer (kakor je znano) ni tako hladno kakor pri nas po zimi. Tam se vrag s kapico na glavi postavi k ognjišču ter kakor

pravi kuhar peče grešnike s takim veseljem, kakor pečejo žene klobase o Božiču.

Čarovnica je tudi čutila mraz, čeprav je bila dobro oblečena; zato je vzdignila roke kvišku, stegnila nogo, da je bila podobna jezdecu, in se je spustila, ne da bi ganila s kakim udom, naravnost v dimnik.

Vrag je šel na isti način za njo. Ker je pa vrag spretneji nego vsak gizdalin v plesnih črevljih, ni čudno, da je prav pri vhodu v dimnik padel svoji ljubovnici na vrat in da sta tako oba prišla v prostorno peč.

Potovalka je previdno vzdignila zaslonjalo in pogledala, če je njen sin Vakula povabil goste v kočo. Ko je pa videla, da ni nikogar razen vreč, ki so ležale v koči, je zlezla iz peči, slekla topli kožuh, opravila se, in nikdo ne bi mogel spoznati, da je pred jedno minuto jezdila na metli.

Mati kovača Vakule, navadno Soloha imenovana, ni bila stara nad štirideset let. Po obrazu ni bila lepa, pa tudi ne odurna. Vendar je znala pričarati celo resne kozake (katerim je bilo sicer malo do krasote); k njej so celo hodili: starosta in djak Josip

Nikoforovič (seveda, kadar ni bilo doma njegove žene), kozak Kornij Čub in kozak Kasjan Sverbigug. Njej v čast moram povedati, da se je znala jako lepo vesti do njih: niti jednemu ni prišlo na misel, da ima tekmeca. Ako je šel pobožen kmet ali dvornik (kakor kozaki imenujejo sami sebe) v plašču in kapi v nedeljo v cerkev, ako je bilo slabo vreme pa v krčmo — kako bi se mogel vzdržati, da ne bi šel k Solohi na mastne pastete s smetano in pogovarjat se v topli sobi s prijazno in postrežljivo gospodinjo?

Dvornik je nalašč zato napravil večji ovinek, samo da se je mogel oglasiti pri njej. Kadar je pa prišla Soloha na praznik ali nedeljo v cerkev, oblečena v živobarveno obleko, volnenim predpasnikom in v modri jopici z zlatimi našivi in se postavila prav blizu desnega kora, takrat je djak vedno pokašljeval in škilil na ono stran, starosta si je pa gladil brke, česal zalisce za uho in govoril svojemu sosedu: »E, dobra žena! vražja baba!« Soloha se je vsakemu klanjala, in vsak je mislil, da se klanja samo njemu.

Kdor se rad meša v tuje posle, bi lahko opazil, da je bila najbolj prijazna Čubu.

Čub je bil udovec; osem kupov sena je bilo vedno pred njegovo kočo. Štirje močni voli so vedno molili svoje glave iz pletene ograje in mukali, kadar je šel mimo kak stric ali teta, junec ali krava. Bradati kozel je splezal celo na streho in meketal od tod z rezkim glasom kakor policist. Po dvorišču so se sprehajale nagajive pure in obračale rep, kadar so zagledale otroke, ki so se norčevali ž njih brade. V Čubovih škrinjah je bilo mnogo platna, starih letnih in zimskih sukenj z zlatimi našivi; pokojna njegova žena je bila namreč nečimurna. V vrtu se je razen maka, zelja in solnčnic sejalo še vsako leto dve gredi tobaka. To je Solohi jako ugajalo, da bi rada vse zjedinila s svojim posestvom, in mislila je že naprej, kako vse uredi, kadar pride v njene roke, in podvojila je svojo naklonjenost do Čuba. Da se pa ne bi njen sin Vakula oženil s Čubovo hčerjo in se polastil vsega premoženja, njej pa ne pustil gospodariti, se je posluževala navadnega sredstva štiridesetletnih mamic — in je razdvajala, kolikor je mogla, Čuba s kovačem. Mogoče, da so bile prav te zvijače in spletke vzrok, da so starke opravljale Soloho, po-

sebno če so popivale na kakem shodu, da je gotovo čarovnica in da je deček Kizjakolupenko pri njej odzadaj vídel rep v velikosti malega vretena; da je Soloha zadnji četrtek tekla v podobi črne mačke čez pot, da je k popovi ženi nekoč pridirjala svinja, ki je zapela kakor petelin, dela na glavo kapico očeta Kondrata in bežala nazaj.

Dogodilo se je, da je nekoč, ko so se starke o tem pogovarjale, prišel kravji pastir Timiš Koróstjavij. Ta je za trdno pripovedoval, kako je po letu pred svetim Petrom šel spat v hlev, del pod glavo slamo in na svoje oči videl, da je čarovnica z razpletenimi lasmi in v srajci začela molsti kravo: a on se ni mogel ganiti, ker je bil začaran in mu je čarovnica ustnice namazala z neko gnusno rečjo, da je moral drugi dan vedno pljuvati.

Pa vse to je bilo neverjetno, zato ker more samo soročinski prisednik videti čarovnico; zato so kozaki zmajevali z glavami, ko so kaj takega slišali; »stare babe lažejo«, je bil njih navaden odgovor.

Ko je Soloha zlezla iz peči in se opravila, začela je kakor dobra gospodinja vse

pospravljati in urejevati; samo vreč z ogljem se ni dotaknila; Vakula jih je prinesel, naj jih pa še ven nese! Vrag se je, še predno je zletel v dimnik, slučajno ozrl in zapazil, da je Čub s kumom že precej daleč od svoje koče. Mahoma je zletel iz peči, stekel čez pot in začel na vse strani razmetovati zmrzli sneg. Takoj je začelo mesti; vse je bilo belo. Sneg se je zaletaval od spredaj in zadaj in pretil potnikoma zamašiti oči, usta in ušesa. Vrag se je pa takoj vrnil v dimnik, trdno prepričan, da se Čub s kumom takoj vrne domov, zasači kovača in ga tako premasti, da dolgo ne bo mogel vzeti v roko kista in slikati razžaljivih slik.

V.

»Ko je začelo mesti in ko je veter začel pihati naravnost v oči, se je Čub res začel kesati; potisnil je klobuk krepkeje na glavo in se začel jeziti na-se, na kuma in vraga. Sploh je pa bila jeza samo navidezna. Čub je bil jako vesel, da je začelo mesti. Do djaka je bilo še osemkrat tako daleč, kakor sta ona dva prehodila. Veter jima je pihal v tilnik; metež jima je pa zapiral pogled.

»Stoj, kum! meni se zdi, da ne greva prav«, je rekel za malo časa Čub: »Ni jedna koča se ne vidi. Oj, kak metež! Obrni se malo na stran, morebiti najdeš pravo pot; jaz jo hočem iskati pa na tej strani. Kaka vražja sila naju je gnala v tak vihar! Pa zakriči, kadar najdeš pravo pot! Ej koliko snega mi je vrag nametal v oči!«

Pota vsejedno nista našla. Kum je zašel v stran in gazil v visokih škornjih nazaj in naprej in nazadnje prišel naravnost h krčmi. Ta najdba ga je tako razveselila, da je na vse pozabil, otresel s sebe sneg in stopil v vežo; na zapuščenega Čuba še mislil ni. Čubu se je med tem zazdelo, da je našel pravo pot.

Ustavil se je in začel kričati na vse grlo; ko je pa videl, da se kum le ne oglasi, je šel sam dalje. Za malo časa je zagledal svojo kočo. Kopice snega so ležale okolo koče in na strehi. Čub je plosknil s svojimi mrzlimi rokami in začel trkati na vrata in kričati na svojo hčer, naj mu odpre.

»Kaj iščeš tukaj?« je zakričal kovač, stopivši iz koče.

Čub je spoznal kovačev glas in stopil malo nazaj. »Znabiti to ni moja koča,« je

govoril sam s seboj: »v mojo kočo ne zahaja kovač. Kovačeva pa tudi ni, kakor je videti. Čigava je neki? A... sedaj šele vem! To je koča hromega Levčenka, kateri se je nedavno oženil z mlado ženo. Samo njegova koča je moji podobna. Saj se mi je takoj čudno zdelo, da sem tako hitro prišel domov. Vendar Levčenko sedaj sedi pri djaku; kaj ima tukaj opraviti kovač?... Oho že vem! Kovač hodi k njegovi mladi ženi. Ta je pa lepa!... Sedaj razumem vse.«

»Kdo si pa ti, da se klatiš okoli tujih koč?« je zakričal kovač še surovéje in pristopil bliže.

»Ne, ne povem mu, kdo sem: ta surovež bi me še pretepel«, si je mislil Čub in spremenivši svoj glas je odgovoril: »Dobri človek, prišel sem k vam zabavat se in malo pokoledevat pod oknom.«

»Pojdi k vragu s svojimi kolednicami«, je zakričal Vakula srdito. »Kaj še stojiš? Takoj se mi poberi ven!«

Čub je že sam imel to pametno misel, samo to ga je jezilo, da se je moral ukloniti kovaču. Kakor da bi ga hudobni duh silil k prepiru je nadaljeval z istim glasom: »Kdo

pa si, da tako kričiš; jaz hočem koledovati, pa je konec!«

»Oho! ti ne razumeš besedij!« .. Takoj za temi besedami je dobil Čub jedno krepko po plečih.

»Ti bi se pa že rad pretepal, kakor vidim,« je zavpil Čub in se malo odmaknil.

»Poberi se, poberi se!« je kričal kovač in dal Čubu drugi udarec.

»Kaj pa češ?« je rekel Čub z glasom, ki je razodeval jezo in strah: »Ti se pretepaš, pa ne za šalo, ampak zares!«

»Poberi se!« je zakričal kovač in zaloputnil vrata.

»Glej, kako se je razvnel!« je govoril Čub, ostavši sam na ulici. »Samo poskusi, le poglej! Kaka predrznost! Misliš, da te ne morem tožiti? Ne, golobček, pojdem, pojdem naravnost h komisarju. Me že še spoznaš! Nič se ne bom oziral na to, da si slikar in kovač. Pogledati pa moram vsejedno pleča in hrbet. Mislim, da je začrnela rana. Gotovo si me prehudo udaril, vražji sin! Žal, da ne morem sleči kožuha, ker je premrzlo. Čakaj, vražji kovač, da bi te le vrag pretepel in podrl kovačnico; jo še skupiš od mene, pro

kleti ropar! Ravno prav, sedaj ga ni doma. Soloha je najbrž sama. Hm... saj ni daleč od tukaj, kar tja grem. Sedaj je pravi čas, ker naju nihče ne zasači. Morebiti bo mogoče. Proklet kovač! Kako me boli!«

Čub se je popraskal po hrbtu in jo mahnil po drugi poti. Prijaznost, ki ga je čakala pri sestanku s Soloho, je zmanjševala bolečine in ga delala neobčutnega za mraz, ki mu je škripal pod nogami tako glasno, da se je kljubu viharju slišalo škripanje. Na njegovem obrazu, katerega brado in brke je metež namazal lepše nego vsaki brivec, držeč tiranski svojo žrtev za nos, se je kazalo neko veselje. Ako bi ga sneg ne zakrival od spredaj in zadaj, bi lahko videli, da se je Čub večkrat ustavil, popraskal hrbet in govoril: »Hudo me je udaril prokleti kovač,« in zopet je šel dalje.

VI.

Ko je spretni, repati in konjebradi gizdalin letal iz dimnika in zopet nazaj, se je zadel po neprevidnosti v peč; torbica, v kateri je imel ukradeno luno, se je odprla,

luna se je pa pri tej priliki izmuznila in zletela iz dimnika Solohine koče in se dvignila naravnost proti nebu. Vse se je razsvetlilo, meteža ni bilo več in sneg se je bliščal in lesketal v kristalnih zvezdah. Mraz ni bil več tako oster; prikazale so se tolpe fantov in deklet z vrečami; pesni so se začele razlegati in skoro pred vsako kočo so se zbirali koledniki.

Čudovito krasno sveti luna! Težko je povedati, kako je prijetno v taki noči med veselimi in pojočimi deklicami in med fanti, pripravljenimi za vsako šalo in burko, ki jo more prinesti samo veselo smehljajoča se noč. Pod debelim kožuhom je toplo, in od mraza še živeje goré lica. Tolpe deklic z vrečami so vlomile v Čubovo kočo in obkolile Oksano. Krik, krohot in pripovedovanje je oglušilo kovača. Druga čez drugo so hitele pripovedovati krasotice, kaj je novega, spraznile so vreče in hvalile svoj kruh, svoje klobase in pastete, katerih so dovolj dobile za svoje kolednice. Oksana je bila vesela in zadovoljna; govorila je sedaj s to, sedaj z drugo in se neprestano smejala.

Kovač je pa jezno in zavistno gledal to veselost in preklinjal kolednice, če tudi je sam jako rad koledoval.

»Ej Odarka!« je vskliknila Oksana veselo, obrnivši se k jedni deklici, »ti imaš pa nove čreveljčke; o kako so lepi, pa z zlatom! Tebi je dobro, ki imaš človeka, da ti vse kupi; meni pa nihče ne da takih črevljev.«

»Ne toži, moja prekrasna Oksana!« segel ji je kovač v besedo: »kupim ti tako lepe čreveljčke, da ima take maloktera gospica.«

»Ti?« je odvrnila Oksana in prevzetno pogledala kovača... »Bom videla, kje dobiš take črevlje, da bi jih mogla obuti! Prinesti bi mi moral take, kakor jih nosi carica sama.«

»Glejte, kake bi rada imela!« je zakričala vsa tolpa.

»Da!« je nadaljevala krasotica prevzetno: »Ve vse bodite za pričo: ako mi kovač Vakula prinese čreveljčke, ki jih nosi carica, potem bom jaz njegova žena.«

Deklice so odvedle hudomušno krasotico s seboj.

»Le smejaj se!« je govoril kovač in šel za njimi. »Sam sebi se moram smejati!

Mislim in mislim, pa ne vem, kam sem dejal svojo pamet. Oksana me ne ljubi — no! Bog ž njo! Kakor da bi bila samo Oksana na svetu. Hvala Bogu, tudi brez nje je veliko lepih deklet v vasi. Kaj pa je Oksana? Ona ne bo nikoli dobra gospodinja; samo za nos zna voditi. Dovolj je tega; čas je, da pustim neumnosti.«

Toda v istem trenutku, ko je kovač storil sklep, prinesel mu je hudobni duh pred oči smejoči se obraz Oksane, ki mu je zaničljivo govorila: Prinesi mi, kovač, carične čreveljčke, pa bom tvoja žena! Vse se je gibalo v njem; mislil je samo na Oksano.

Tolpe kolednikov, fantje posebe, deklice posebe, so hitele iz jedne ulice v drugo. Tudi kovač je šel; a on ni videl ničesar in ni čutil onega veselja, ki ga je včasih najbolj ljubil.

VII.

Vrag je med tem resno ljuboval pri Solohi; poljuboval ji je roko in se pri tem tako obnašal, kakor prisednik pri popovi ženi. Položil je roko na srce, vzdihoval in odločno izjavil, da je pripravljen za vse, ako

mu ne obljubi, zadovoljiti in poplačati njegovih strastij: da skoči v vodo in pogubi svojo dušo. Soloha ni bila tako trdosrčna; vrag je bil namreč, kakor je znano, od nekdaj njen zaveznik. Pa tudi rada je videla, da so se zbirali možje okoli nje in je bila redkokedaj brez družbe. Vendar je mislila, da bo ta večer brez družbe, ker so bili vsi imenitnejši vaščani povabljeni k djaku. Pa prišlo je drugače; vrag ji je komaj razodel svoje srce, kar se je zaslišal glas orjaškega staroste. Soloha, je tekla odpret vrata, vrag je pa zlezel v vrečo, ki je ležala na tleh.

Starosta je otresel sneg s svojega klobuka, spil kupico žganja, ki mu ga je natočila Soloha, in povedal, da ni šel k djaku, ker je začelo mesti; ko je pa v njeni koči videl luč, je prišel k njej, da bi večer preživel v njeni družbi.

Starosta še ni nehal govoriti, ko se je zaslišal glas in trkanje djakovo.

»Skrij me, kamor moreš!« je zašepetal starosta; »sedaj bi ne prišel rad v dotiko z djakom.«

Soloha je dolgo premišljevala, kam bi skrila tako životnega gosta; naposled je

vzela največjo vrečo, stresla oglje iž nje v kad, in orjaški starosta je zlezel v vrečo z brkami, glavo in s klobukom.

Djak je vstopil; skakal je in mencal roke in pripovedoval, da ni bilo pri njem nobenega in da je jako rad porabil to priliko in prišel malo k njej, ter se ni ustrašil meteža. Pri tem se ji je približal, pokašljal, se nasmehnil in se dotaknil s prsti njene nežne, polne roke in spregovoril z obrazom, ki je kazal lokavost in samozadovoljnost: «Kaj je pa to, prelepa Soloha?« in izgovorivši, je odskočil malo nazaj.

»Kaj?.. roka Josip Nikoforovič!« je odgovorila Soloha.

»Hm, roka, he, he, he!« se je smejal djak srčno zadovoljen s svojim začetkom in se sprehajal po sobi.

»Kaj je pa to, predraga Soloha?« je spregovoril djak z istim obrazom; znova je pristopil k njej in se dotaknil njenega vratu, ter na isti način zopet odskočil.

»Kakor da bi ne videli, Josip Nikoforovič!« je odgovorila Soloha: »Vrat in na njem koralde.«

»Hm, na njem koralde! he, he, he!« in djak je znova začel hoditi po sobi in si drgnil roke.

»Kaj je pa to, prelepa Soloha?...« je rekel zopet djak, ne vede česa bi se dotaknil s svojimi dolgimi prsti, kar se naenkrat zasliši glas in trkanje kozaka Čuba.

»O moj Bog, tuja oseba!« je zakričal prestrašen djak: »Kaj bo sedaj, ako me zasačijo? Takoj izvé oče Kondrat!...«

Vendar se je bal djak nekaj drugega; bal se je bolj, da ne bi tega izvedela njegova boljša polovica, ki je že tako poruvala njegove goste lase s svojo strašno roko. »Za Boga, dobrotljiva Soloha!« je govoril in se tresel po vsem životu. »Vaša dobrota, kakor govori sv. Luka, poglavje trinaj..., trin.... Trka, za Boga, trka! Oj, skrijte me, kamor me morete!«

Soloha je stresla oglje iz druge vreče v kad in djak je s svojim drobnim životom zlezel notri in se stisnil prav na dno, da je bilo mogoče vrh njega nasuti še pol vreče oglja.

»Zdravstvuj Soloha!« je rekel vstopivši Čub. »Znabiti me nisi pričakovala; kaj ne

da? Res me nisi pričakovala? Znabiti te motim?« je nadaljeval Čub in kazal vesel in značilen obraz, na katerem se je takoj lahko spoznalo, da se je njegova nepremetena glava trudila in mučila, predno jo iznašla tako šaljiv stavek. »Znabiti ste se s kom zabavali!... Znabiti si že koga kam skrila, kaj?« Vspodbujen s tako svojo opazko, se je zasmejal in se v srcu veselil, da je samo on deležen naklonjenosti Solohine. »No, Soloha, natoči mi žganja. Mislim, da mi je grlo zamrznilo od prokletega mraza. Da nam je Bog dal tak sveti večer! Kako me je zdelal mraz, slišiš Soloha, kako me je zdelal.... roke so mi otrpnile: še stegniti jih ne morem! Kako je brila burja!...«

»Odpri!« se je zaslišal z ulice glas, spremljan z udarcem na vrata.

»Nekdo trka!« je spregovoril Čub in obstal.

»Odpri!« je kričal glasneje nego prej.

»To je kovač!« je vskliknil Čub in prijel za klobuk: »Slišiš Soloha, skrij me, kamor me hočeš: za cel svet se nečem pokazati temu prokletemu izvržku; da bi se temu

vražjemu sinu napravile kakor pest debele bule pod očmi!«

Soloha je bila sama prestrašena in zmedena, begala je sem ter tje, kakor da bi ji pod nogami gorelo, in namignila Čubu, naj zleze v isto vrečo, v kateri je že sedel djak. Ubogi djak se še ni upal zakašljati ali zastokati od bolečine, ko mu je težki kmet sedel skoro na glavo in položil svoje od mraza zmrzle črevlje na obe strani njegovega obraza.

Kovač je vstopil; spregovoril ni niti jedne besede, ampak zvalil se je kar na klop, še kape ni vzel z glave. Poznalo se mu je, da ni bil dobre volje.

Komaj je Soloha za njim zaprla vrata, že je zopet nekdo potrkal. To je bil kozak Sverbiguz. Tega že ni bilo več moči spraviti v vrečo, ker take vreče še najti ni bilo mogoče. Bil je bolj životen nego starosta in daljši nego Čub. Zato ga je peljala Soloha v vrt, da bi izvedela od njega vse, kar ji je imel povedati.

Kovač je raztreseno gledal po svoji koči in včasih poslušal iz daljave razlegajoče se pesni kolednikov; naposled je njegovo oko obviselo na vrečah. »Zakaj leže te vreče

tukaj? Čas je že, da bi jih spravil od tukaj. Zaradi te neumne ljubezni sem popolnoma znorel. Jutri je praznik, v koči ni pa še nič pospravljeno. Odnesti jih moram v kovačnico.«

Kovač se je spravil k ogromnim vrečam, zvezal jih je krepko in si jih skušal zvaliti na pleča. Pa videlo se je, da so njegove misli bog-ve kje; drugače bi bil slišal, kako je Čub zasikal, ko ga je vlekla za lase vrv, ki je bila ovita okoli vreče, tudi životni starosta je začel dovolj glasno stokati.

»Kaj si ne izbijem iz glave te ničvredne Oksane?« je govoril kovač. »Nič več nečem misliti nanjo; a vendar mi ne gre iz glave, kakor da bi nalašč le nanjo mislil. Od kod pride, da mi misel nanjo zoper voljo pride v glavo? Kaj je vraga, da se mi sedaj zdi vse težje. Prej sem lahko v roki zlomil bakren groš ali pa konjsko podkev; sedaj pa ne vzdignem vreče z ogljem. Nazadnje me še veter odnese . . . »Ne!« je zakričal, obmolknil in se zopet ohrabril: »Kaj sem baba! Nihče se mi ne bo posmehoval. Če tudi je deset takih vreč, vse vzdignem.« In junaško je

zvalil na pleča vreče, katerih ne bi nesla dva krepka moža.

»Še to vzamem«, je nadaljeval kovač in vzel malo vrečo, v kateri je vznak ležal vrag. »V to sem menda spravil svoje orodje.« Na to je šel iz koče in zapel pesen:

»Ne bom žené s seboj jemal....«

VIII.

Vedno glasneje so se po ulicah razlegale pesni in krik. Tolpe veselih ljudij so se pomnožile s prišleci iz sosednih vasij. Fantje so se šalili in razsajali, kolikor so le mogli. Pogosto se je med kolednicami slišala tudi kaka vesela pesen, katero je kar sproti zložil kak mlad Kozak. Naenkrat je nekdo izmed kolednikov mesto kolednice zapel ‚ščedrovko'*) in kričal na vse grlo:

»Ščédrik, védrik!
Dajte varenik (pastet)!
Képico kaše!
Košček klobase!«

*) ‚Ščedrovke' se imenujejo pesni, ki se pojejo na večer pred novim letom; na ta večer namreč ‚ščedrujejo' (t. j. maloruski običaj podoben koledovanju).

Krohot je sledil njegovi pesni. Mala okna so se odpirala ; iz oken so se prikazovale suhe roke stark, ki so še same z resnimi očeti ostale v izbah, in dajale kolednikom klobase ali kose kolačev. Deklice in fantje so se kar prerivali, kdo prej nastavi vrečo in prestriže dar. Tukaj so fantje od vseh stranij zajeli tolpo deklic, nastal je šum in krik ; jeden je metal snežne kepe, drugi jim je pa tlačil vsakovrstne reči v vreče. Tam so deklice lovile fanta in mu nastavljale noge, da se je naposled z vrečo vred prekucnil. Videlo se jim je, da se hočejo vso noč zabavati in veseliti. Noč je bila tako krasna in topla! In lunin svit je bil še lepši od bliščečega snega.

Kovač je obstal s svojimi vrečami. Zdelo se mu je, da sliši v tolpi deklic glas in tanek smeh Oksanin. Vse žile so se mu pretresle ; vreče je vrgel na tla, tako da je djak, ki je bil na dnu, zastokal, starosta pa je globoko vzdihnil. Z malo vrečo na plečih se je kovač pridružil fantom, ki so šli za tolpo deklic, v kateri se je slišal glas Oksanin.

»Kakor kraljica stoji med njimi s svojimi črnimi očmi. Jeden fantov ji nekaj še-

peče na uho; gotovo je kaj zabavnega, ker se smeje. Pa saj se vedno smeje.« Kar nehoté, sam ni vedel kako, se je preril kovač skozi tolpo in stal pred njo.

»A, Vakula, ti tukaj! zdravstvuj!« ga je ogovorila krasotica z istim nasmehom, ki je Vakuli skoro zmešal pamet: »No, ali si veliko nakoledoval? Ej kako imaš majhno vrečo! Znabiti si prinesel čevlje, ki jih nosi carica! Prinesi mi jih, pa bom tvoja žena!« In smeje se, je stekla za tolpo.

Kovač je stal na mestu, kakor pribit. »Ne, ne morem; nimam dovolj moči...« je rekel naposled. »O moj Bog, zakaj je tako vražje lepa? Njen pogled, besede in vse gori in žge... Ne, moram se premagati. Čas je, da naredim konec vsemu: čeprav pogubim dušo, pojdem in skočim v vodo!«

Nato je odšel z odločnim korakom in došel tolpo; pristopil je k Oksani in ji rekel z odločnim glasom: »Srečno Oksana! Išči si ženina, kakoršnega hočeš, vodi za nos kogar hočeš; mene ne boš več videla na tem svetu!«

Krasotica se je začudila in hotela nekaj odgovoriti, kovač je pa mahnil z roko in zbežal.

»Kam pa, Vakula!« so kričali fantje, ko so videli bežečega kovača.

»Z Bogom bratci!« jim je kričal kovač v odgovor: »ako Bog da, se vidimo na onem svetu, na tem ne bomo več skupaj. Srečno! odpustite mi vse! Povejte očetu Kondratu, naj služi mašo za mojo grešno dušo. Sveč pri slikah Čudotvorca in Matere Božje nisem poslikal za posvetno plačilo. Vse premoženje, ki se najde v moji škrinji, zapustim cerkvi. Z Bogom!«

Na te besede je začel kovač zopet teči z vrečami na plečah.

»Znorel je«, so govorili fantje. »Izgubljena duša!« je mrmrala pobožno starka, ki je šla mimo: »Vsi ljudje naj vedo, da se je kovač obesil!«

IX.

Vakula je med tem pretekel nekoliko ulic in se je malo ustavil, da bi se oddahnil. »Kam pa prav za prav bežim!« mislil si je: »Kakor da bi bilo že vse izgubljeno. Še jeden pripomoček poskusim; stopim k debelo-

trebušnemu Zaporožcu Pacjuku. On bajé pozna vse vrage in naredi kar hoče. Pojdem, saj duša je že tako izgubljena!«

Ta debeli Pacjuk je bil nekdaj res Zaporožec; nihče ni vedel, če so ga pognali ali je sam pribežal. Dolgo že, deset let, morebiti tudi petnajst, je že živel v Dikanki. Spočetka je živel kakor pravi Zaporožec; delal ni nič, spal je tri četrtine dneva, jedel je za šest koscev in spil na dušek celo vedro; imel je pa tudi kam dejati, ker je bil ne samo velik ampak tudi širok. Vrh tega je imel tako široke hlače, da ni bilo nič videti nog, če je še tako široko stopal, — kakor da bi se kad valila po ulici. Morebiti so ga že zato imenovali debelotrebušnega. — Nekoliko mesecev po njegovem prihodu so že vsi vedeli, da je čarovnik. Ako je bil kdo bolan, je poklical Pacjuka; Pacjuk je samo izpregovoril in bolečina je izginola kakor bi odrezal. Ako se je primerilo, da je kakemu kozaku ostala ribja kost v grlu — znal je Pacjuk tako umetno udariti po hrbtu, da je kost takoj šla iz grla, ne da bi ranila kozaško grlo. Poslednje dni so ga malokedaj videli. Temu je bila znabiti vzrok lenoba,

ali morebiti tudi to, ker se je bajé vsako leto težje preril skozi vrata. Tedaj so morali ljudje sami iti k njemu, ako so ga potrebovali.

Kovač ni brez strahu odprl vrat; zagledédal je Pacjuka sedečega po turški na tleh pred malo kadjo, na kateri je stala skleda s cmoki. Skleda je stala, kakor nalašč v isti višini z njegovimi usti.

Ne da bi gánil s kakim prstom, se je priklonil malo z glavo k skledi in srebal čorbo in sem ter tje zgrabil z zobmi cmok.

»Ta je pa še bolj len nego Čub«, si je mislil kovač: »Čub vsaj jé z žlico, ta pa še roke ne privzdigne.«

Pacjuk je bil gotovo zelo zamišljen v cmoke, ker še opazil ni prihoda kovačevega, ki se mu je že na pragu globoko priklonil.

»Prišel sem k tvoji milosti, Pacjuk,« je začel govoriti kovač in se je znova priklonil.

Debeli Pacjuk je privzdignil glavo in znova začel jesti cmoke.

»Ti si bajé malo v sorodu z vrágom, ne zameri mi te besede«, je rekel Vakula ojunačen; »tega ne govorim, da bi te žalil.«

Izpregovorivši te besede se je prestrašil, misleč, da je malo prenaravnost izrekel te krepke besede. Pričakoval je, da Pacjuk zgrabi kad s skledo vred in mu jo vrže naravnost v glavo; zato se je pomaknil malo nazaj in zakril obraz z rokavom, da bi mu vroča čorba ne obrizgala obraza.

Pacjuk se je pa samo ozrl in zopet začel jesti cmoke.

Kovač se je ohrabril in odločno nadaljeval: »Prišel sem k tebi, Pacjuk; Bog ti daj vsega, vse dobrote v obilici in kruha v proporciji (kovač je znal včasih splesti kako modro besedo; tega se je navadil v Poltavi, ko je stotniku slikal leseno ograjo). Jaz, grešni človek, sem izgubljen; nič na svetu mi ne more pomagati! Naj bo kar hoče, prišel sem samega vraga prosit pomoči... Kaj naj storim, Pacjuk?« je končal kovač, ko je videl njegovo neprestano molčanje.

»Če potrebuješ vraga, pojdi k njemu!« je odgovoril Pacjuk ne ozrši se in je dalje jedel cmoke.

»Zato sem pa prišel k tebi«, je odgoril kovač in se priklonil; »razen tebe, mislim ne ve nihče na svetu, kod se gre k vragu.«

Pacjuk ni črhnil besedice, ampak pojedel je še ostale cmoke.

»Izkaži mi to milost, dobri človek, ne odbij mi prošnje«, ga je nadlegoval kovač. »Ako bo treba, svinjine, klobas, ržene moke, platna, pšena in še mnogo drugega . . . kakor je navada pri dobrih ljudeh . . . vse ti prinesem, samo povej, kako na primer se pride do njega.«

»Kdor ima vraga na plečih, temu ni treba daleč hoditi,« je odvrnil Pacjuk hladnokrvno, ne da bi se premaknil.

Vakula ga je debelo gledal, kakor da bi mu bilo na ustih zapisano pojasnenje teh besed. »Kaj govori?« To vprašanje se mu je bralo na obrazu; in na pol odprta usta so bila pripravljena pogoltniti prvo besedo kakor cmok.

Toda Pacjuk je molčal.

Sedaj je opazil Vakula, da ni bilo pred njim niti cmokov niti kadi; mesto tega sta stali na tleh dve leseni skledi: jedna je bila napolnjena s pastetami, druga pa s smetano. Nehoté so se njegove misli in oči obrnile na to jed. »Bom videl«, je govoril sam s seboj, »kako bo Pacjuk jedel pastete.

Gotovo se ne bo hotel prikloniti, da bi jih jedel kakor cmoke; saj tudi ne more; pastete se morajo prej namočiti v smetano.«

Kovač še ni končal premišljevanja; mahoma je odprl Pacjuk usta, pogledal je pastete in še bolj na široko odprl usta. V tem hipu je pasteta skočila iz sklede in pala v smetano, obrnila se je na drugo stran, poskočila kviško in mu pala v usta. Pacjuk je sedel in znova odprl usta in pasteta mu je na isti način skočila v usta. Sam se je pa samo toliko potrudil, da je žvečil in pogoltnil.

»Glejte, kako čudo!« si je mislil kovač in zazijal od začudenja in takoj je opazil, da pasteta leze tudi njemu v usta in da mu je že namazala ustne s smetano. Kovač je pasteto sunil proč, obrisal si je ustne in premišljeval, kaka čuda se gode na svetu in do kakih iznajdeb pripelje človeka vražja moč; spoznal je, da mu samo Pacjuk more pomagati.

»Še enkrat se mu priklonim; znabiti mi vse razloži... Pa kaj vraga! Danes je postni dan, on pa jé pastete, ki se ne smejo jesti na posten dan. Kako sem vendar neumen;

tukaj stojim in si nabiram grehov! Nazaj!« In bogaboječi kovač je naglo zbežal iz koče.

Vrag, ki je sedel v vreči in se že prezgodaj veselil, ni mogel trpeti, da bi mu ušel tako dragocen plen. Komaj je kovač spustil vrečo, je skočil vrag ven in mu sedel na vrat.

Mraz je spreletel kovača po životu; od strahu je obledel in ni vedel, kaj bi storil; že se je hotel prekrižati... Vrag je nastavil svoj pasji gobec na desno uho in mu je rekel: »Glej, jaz sem tvoj prijatelj; za tovariša in prijatelja pa storim vse! Denarja ti dam, kolikor hočeš«, mu je zašepetal v levo uho. »Oksana bo še danes naša«, mu je šepnil zopet vrag in nastavil svoj gobec na desno uho. Kovač je pa stal in premišljeval.

»Naj bo!« je odgovoril naposled, »za tako ceno sem pripravljen biti tvoj.«

Vrag je plosknil z rokama in začel od veselja skakati po kovačevem vratu. »Sedaj si pa moj, kovač!« si je mislil, »sedaj se bom maščeval, golobček, za vse slikarije in

črkarije! Kaj porekó moji tovariši, ko bodo videli, da je najpobožnejši vseh vaščanov v mojih rokah?!«

Vrag se je zasmejal od radosti, ko je pomislil, kako se bo v peklu bahal pred repato druhaljo in kako se bo jezil krevljasti vrag, ki se šteje med prve lisjake.

»No Vakula«, je kihal vrag še vedno sedé na vratu, kakor da bi se bal, da bi mu kovač ne ušel: »Ti veš, da brez pogodbe ni nič.«

»Jaz sem pripravljen«, je odgovoril kovač. »Slišal sem, da se pri vas piše s krvjo; čakaj, da vzamem žrebelj iz žepa.«

Na to je segel z roko nazaj — in zgrabil vraga za rep.

»Glej ga šaljivca!« je zakričal vrag in se smejal: »No, sedaj je pa že dovolj šale!«

»Čakaj, golobiček!« je zakričal kovač: »Kako ti je pa to-le kaj po všeči?« Pri teh besedah je napravil križ, in vrag je postal krotek kakor jagnje. »Le počakaj!« je rekel kovač in ga tiščal za rep na zemljo. »Jaz te bom učil zapeljevati dobre ljudi in poštene kristjane.«

Pri teh besedah je kovač skočil na vraga, z roko pa je napravil znamenje križa.

»Usmili se me, Vakula!« je stokal vrag žalostno. »Vse, kar hočeš, ti storim, dovoli mi samo, da se pokesam; ne polagaj name strašnega križa.«

»Glej ga no, kake strune je napel, prokleti Nemec! Sedaj vem, kaj mi je storiti. Sedaj me pa nesi na sebi, slišiš, kakor ptica!«

»Kam?« je vprašal vrag žalostno.

»V Petrograd, naravnost k carici!« Pri tem se je kovač stresnil od straha, ko je čutil, da se vzdiguje v zrak.

X.

Dolgo je ostala Oksana in premišljevala čudne besede kovačeve. V srcu ji je pa nekaj reklo, da je pregrdo postopala ž njim. »Kaj, če se res odloči za kako grozno dejanje? Nič dobrega ne bo! Naposled se še zaljubi v kako drugo in jo iz sovraštva do mene proglasi za prvo krasotico vsega sela. Pa jaz sem vendar tako lepa! Ne zapusti me na noben način; samo šali se in se dela razžaljenega. Ne preteče deset minut, pa me gotovo zopet pride gledat. Res sem bila su-

rova; moram mu pustiti, da me poljubi. To bo vesel!« In vetravasta krasotica se je zopet šalila s svojimi tovarišicami.

»Stojte!« je rekla jedna njih, »kovač je pozabil svoje vreče. Poglejte, kako strašne so te vreče! Ta ni koledoval kakor me. Mislim, da so mu povsod dali četrt janca; klobas in hlebov je pa gotovo brez števila. Tega je za cele praznike dovolj.«

»To so kovačeve vreče?« se je oglasila Oksana: »Vlecimo jih brž v mojo kočo in poglejmo, kaj je dobrega notri!«

Vse so s smehom odobrile ta predlog.

»Toda me jih še ne vzdignemo!« je zakričala vsa družba ob jednem in poskušala vzdigniti vreče.

»Počakajte!« je rekla Oksana: »Po sani pojdimo, pa jih popeljemo na saneh!«

Vsa družba je stekla po sani.

Jetniki so se silno naveličali, sedeti v vrečah, čeprav si je djak napravil s prstom precejšnjo luknjo v vrečo. Ako bi ne bilo ljudi, bi znabiti našel sredstvo za rešitev; toda v pričo ljudij izlezti iz vreče in se dati zasmehovati, ... to ga je zadrževalo; zato je sklenil čakati ter je vedno stokal pod ne-

uljudnimi črevlji Čubovimi. Čub sam si ni nič manj želel prostosti; posebno še, ker je čutil, da je nekaj pod njim, na čemer ni kaj pripravno sedeti. Ko je pa slišal predlog svoje hčere, se je pomiril in ni hotel izlezti iz vreče, posebno še, ker je bilo po njegovi misli le še kakih dvesto korakov do njegove koče. Če bi sedaj izlezel iz vreče, bi se bilo treba stegniti, obleči kožuh in ga prepasati s pasom — koliko dela! Pa še klobuk je ostal pri Solohi. Vsejedno je boljše, da ga deklice peljejo na saneh.

Toda zgodilo se je vse drugače nego je pričakoval Čub. Med tem, ko so deklice šle po sani, je prišel suhi kum zamišljen in slabe volje iz krčme. Krčmarica mu na noben način ni hotela dati na upanje; hotel je počakati, da bi prišel kak dober kozak in ga pogostil. Pa kakor nalašč so vsi kozaki ostali doma in kot dobri kristjanje pili medico med svojimi domačini. Premišljevaje o sprijenosti ljudij in trdosrčnosti židovke, ki je prodajala žganje, je zadel ob vreče in začuden obstal. »Glej no, kake vreče je nekdo vrgel na pot«, je spregovoril in jih ogledoval od vseh stranij.

»Tukaj notri je gotovo svinjina. Ta je imel srečo, kdor je toliko nakoledoval. Take velikanske vreče! Čeprav so napolnjene s samo ržjo in žemljami — tudi to je dobro. Če tudi so sami hlebi, tudi to bi šlo v slast; židovka bi za vsak hleb dala frakelj žganja. Vreče moram hitro kam spraviti, da jih kdo ne opazi.«

Takoj si je zvalil na pleča vrečo s Čubom in djakom, pa čutil je, da je pretežka.

»No, za jednega bo pretežko«, je rekel. »A glej, kakor nalašč gre tkalec Šapuvalenko. Zdravstvuj Ostap!«

»Pozdravljen!« je odgovoril Ostap in obstal.

»Kam greš?«

»I, grem kamor me nesejo noge.«

»Pomagaj mi prijatelj, nesti vreče! Nekdo je koledoval in pustil vreče na poti. Kar je notri, si razdeliva na pol.«

»Vreče! kaj je notri, kolači ali hlebi?«

»Mislim, da je obojega dovolj.«

Hitro sta odtrgala od ograje desko, naložila vrečo in jo odnesla na plečih.

»Kam poneseva, v krčmo?« je vprašal tkalec med potjo.

»Tudi jaz bi tako mislil, toda prokleta židovka ne bo zaupala, menda bi še mislila, da sva ukradla; vrh tega sem pa jaz uprav sedaj prišel iz krčme. Nesiva jo v mojo kočo, nihče naju ne bo motil; žene ni doma.«

»Kaj res ni doma? je vprašal previdni tkalec.

»Hvala Bogu, nismo še brez uma«, je rekel kum; »samo vrag bi me mogel zapeljati tjekaj, kjer je moja žena; mislim, da se sedaj okoli potika z ženami.«

»Kdo je?« je zakričala kumova žena, ko je začula v veži ropot, ki sta ga vzročila naša dva prijatelja z vrečo, odpiraje vrata.

Kum je obstrmel.

»Sedaj pa imaš!« je zaklical tkalec in povesil roke.

Kumova žena je bila taka, kakoršnih ni malo na svetu. Kakor njen mož, tako tudi ona ni bila skoro nikoli doma; skoro ves dan je presedela pri mamicah in premožnih starkah, hvalila in jela z najboljšim tekom. Samo zjutraj se je prepirala s svojim možem, ker ga je samo takrat včasih videla doma. Njuna koča je bila dvakrat starejša nego hlače sodnijskega pisarja: streha je

bila na nekaterih mestih brez slame. Od plota so se videli samo še ostanki, ker ni nihče, ki je šel z doma, s seboj jemal palice, da bi se branil psov, ker je vedel, da gredé mimo kumovega vrta lahko tam izdere palico iz plota. Peč po tri dni ni bila zakurjena. Kar je nežna soproga naprosila pri dobrih ljudeh, je skrila kolikor mogoče daleč od svojega moža, in večkrat se je samooblastno polastila moževe lastnine, ako je ni dovolj hitro zapil v krčmi. Kum, kljubu svoji hladnokrvnosti, ni rad popuščal ženi, in zato je skoraj vselej šel jezen od doma; ljubljena soproga je pa z žalostjo pripovedovala starkam o nedostojnosti svojega moža in o njegovem pretepanju.

Sedaj si lahko predočujemo, kako sta bila kum in tkalec prestrašena od tako nepričakovane prikazni. Položivši vrečo na tla, sta jo obstopila in zakrila s svojima kožuhoma; toda bilo je že prepozno; kumova žena je vsejedno opazila vrečo, čeprav je slabo videla s svojimi starimi očmi. »To je lepo«, je rekla s pogledom, v katerem se je kazala jastrebova poželjivost; »to je lepo, da sta toliko nakoledovala. Tako delajo vedno

pridni ljudje ; to sta vidva gotovo kje našla. Takoj mi pokažita, slišita, takoj mi pokažita vrečo !«

»Vrag ti naj pokaže, ne pa midva !« ji je odvrnil kum moško.

»Kaj te briga? To sva midva nakoledovala, ne pa ti !« je rekel tkalec.

»Ne, pokazati mi moraš, pijanec ničvredni !« je zakričala žena in udarila kuma s pestjo v brado ter silila k vreči.

Toda tkalec in kum sta moško branila vrečo in ženo prisilila, da se je umaknila. Preden sta se nadejala, je pritekla soproga z burklami v vežo. Urno je udarila moža z burklami po plečih in že je stala pri vreči.

»Zakaj sva jo pustila ?« je rekel tkalec, ko se je zavedel.

»E, zakaj sva pustila ! zakaj si pa pustil ?« mu je odvrnil kum hladnokrvno.

»Pri vas imate železne burkle, kakor vidim !« je rekel po kratkem molku tkalec in se popraskal po plečih. »Moja žena je kupila pred letom burkle na sejmu, dala je sedem grošev zanje ... O, kako me boli !..«

Med tem je zmagovita soproga postavila leščerbo na tla, razvezala vrečo in pogledala va-njo.

Toda njene stare oči, ki so takoj opazile vrečo, so se za enkrat zmotile. »E, tukaj leži cel merjasec!« je zakričala in od veselja plosknila z rokami.

»Merjasec, slišiš, cel merjasec!« je dregnil tkalec kuma; »vsega si ti kriv!«

»Kaj je storiti!« se je oglasil kum in zganil z ramami.

»Kako? kaj stojiva? vzemiva vrečo, pomagaj!«

»Stran se spravi, poberi se! to je najin merjasec!« je kričal tkalec in se približeval.

»Beži, beži, vražja baba! to ni tvoje!« je govoril kum.

Soproga je zopet prijela za burkle. Čub je pa med tem izlezel iz vreče: vstopil se je na sredo veže in se pretegal kakor človek, ki se je vzbudil iz dolgih sanj.

Kumova žena je zakričala in sklenila roke; vsi so zazijali od začudenja.

»Kaj pa govoriš, neumnica, da je merjasec! To ni merjasec!« je rekel kum in začudeno gledal.

»Glej, kak človek je zlezel v vrečo!« je rekel tkalec in se boječe pomikal nazaj.

»Reci, kar hočeš, to je čudno, to se ni zgodilo po naravnih močeh!«

»To je kum!« je vskliknil, ozrši se kum.

»Koga si pa ti mislil!« je rekel Čub z nasmehom. No ali vas nisem lepo za nos vodil? Vi ste me menda hoteli pojesti mesto svinjine? Čakajte, še vas razveselim; v vreči leži še nekaj, ako ni merjasec, gotovo je prase ali kaka druga žival. Pod menoj se je vedno nekaj gibalo.«

Tkalec in kum sta se zaletela proti vreči, gospodinja se je rinila z druge strani in zopet bi se bil vnel boj, ako bi ne bil djak, ki je videl, da se nima kam skriti, prilezel iz vreče.

Kumova žena je obstrmela in izpustila iz roke nogo, za katero je začela vleči djaka iz vreče.

»Tu je še jeden!« je vskliknil s strahom tkalec; »vrag zna, kaj se godi na svetu... v glavi se mi vrti... ne klobas in ne hlebov, ampak ljudi mečejo v vreče!«

»To je djak!« se je oglasil Čub bolj zavzet nego vsi drugi. »Glej ga, no! Oj ta Soloha! Ljudi tlači v vreče... Videl sem, da je bila vsa koča polna vreč... Sedaj vem

vse: v vsaki vreči sta sedeli dve osebi. Jaz sem pa mislil, da je samo meni.... O ti Soloha!«

XI.

Deklice se niso preveč začudile, ko jedne vreče niso našle.

»Nič ne dé, da imamo le to!« je rekla Oksana.

Vse so se spravile nad vrečo in jo zvalile na sani.

Starosta je sklenil molčati, ker je uvidel, da bi nore deklice, ako bi zakričal, da naj mu odvežejo vrečo in ga izpuste, zbežale mislé, da vrag sedi v vreči, on bi pa ostal na ulici znabiti do jutra.

Deklice so se na to družno sprijele za roke in kakor veter stekle s sanmi po škripajočem snegu. Mnoge njih so se v šali vsedale na sani; nekatere so se vsedle celo na starosto. Starosta je pa vse potrpežljivo prenašal.

Naposled so prišle do koče; odprle so na stežaj vrata v vežo in v izbo ter s krohotom vlekle vrečo v kočo.

»Bomo videle, kaj je notri,« so zakričale vse in hitele razvezovati.

Sedaj je postalo kihanje, ki je starosto ves čas v vreči nadlegovalo, tako silno, da je začel na vse grlo kihati in kašljati.

»Oj, tukaj pa nekdo sedi!« so zakričale vse deklice in prestrašene zbežale ven.

»Kaj vraga, kaj letate, kakor da bi vam gorelo pod nogami?« je rekel Čub pred vrati.

»Ej oče«, je rekla Oksana, »v vreči nekdo sedi!«

»V vreči, kje ste dobile to vrečo?«

»Kovač jo je vrgel na sredo pota«, so rekle vse ob jednem.

»No kaj nisem rekel...« si je mislil Čub. »Česa ste se pa ustrašile? Poglej no; no, človeče — ne zameri mi, da te ne imenujem po imenu in priimku — izlezi iz vreče!«

Starosta je prilezel ven.

»O joj!« so vskliknile deklice.

»Tudi starosta je zlezel v vrečo«, je govoril Čub sam pri sebi in ga začuden meril od nog do glave. »Glejte si no!...

»Ej!..« Več ni mogel govoriti.

Starosta ni bil nič manj presenečen in ni vedel, kaj bi počel. »Zunaj je najbrž jako hladno,« je rekel in se obrnil k Čubu.

»Mraz je«, je odgovoril Čub; »a dovoli mi, da te vprašam, s čim mažeš svoje črevlje, z mastjo ali s smolo?« Čub ni hotel reči tega, hotel je vprašati: ‚kako si ti starosta zašel v to vrečo‘. Čubu samemu se je čudno zdelo, da ni mogel izgovoriti nekaj čisto drugega.

»Rajše s smolo«, je rekel starosta. »Z Bogom,« in pokrivši se, je odšel iz koče.

»Zakaj sem ga tako neumno vprašal: s čim maže črevlje?« je rekel Čub in gledal proti vratom, skozi katera je odhajal starosta.

»Ej ta Soloha! Takega človeka stlači v vrečo!.. To je vražja baba! O jaz norec.. Kje je ta prokleta vreča?«

»Vrgla sem jo v kot; saj ni nič več notri,« je odgovorila Oksana.

»Jaz poznam take reči; nič notri! Le dajte vrečo sem; še jeden sedi v njej. Dobro ga stražite... kaj, ali ni? O prokleta baba! Če jo pa pogledaš — kako se sveto drži, kakor da bi bila popolnoma nedolžna!«

Pa pustimo Čuba, naj se jezi kolikor se hoče; vrnimo se h kovaču, kajti ura je že gotovo devet.

XII.

Sprva se je Vakuli strašno zdelo, ko se je vzdignil z zemlje v tako visočino, da že ni mogel razločiti, kaj je pod njim. Letel je kakor muha, prav pod luno, tako da bi se bil ob njo zadel s kapo, ako bi se ne bil pripognil. Vendar se je takoj, ko je prišel malo niže, ohrabril in se začel šaliti nad vragom. Vse se je svetilo v višini. Zrak v lehki srebrni megli je bil prozoren. Vse se je videlo; še celo čarovnika je bilo lahko zapaziti, ki je letel mimo njiju, sedeč v loncu. Videlo se je, kako so se zvezde zbrale v gručo in lovile slepe miši; kako se je v podobi oblakov valil cel roj duhov, kako je vrag, ki je plesal ob luni, snel kapico, zapazivši jahajočega kovača, kako je letela metla nazaj, na kateri je skoro gotovo nekoliko prej jezdila čavovnica po svojih opravkih... in še mnogo groznega je videl kovač. Vse to se je ustavljalo za trenutek, ko je zagledalo kovača; potem je pa zopet letelo dalje in nadaljevalo svojo pot. Kovač je vedno letel; nakrat je zablestel pred njim Petrograd ves v ognju. (Takrat je bila slučajno razsvetljava). Vrag je zletel čez

mitnico in se spremenil v konja, in kovač se je zavedel na brzem konju sredi mesta.

Bože moj! Ropotanje, hrup in blesk; na obeh straneh se dvigajo štirinadstropne stene! ropot konjskih kopit in drdranje koles je glasno odmevalo od štirih stranij; hiše so rasle in se množile skoraj pri vsakem koraku! mostovi so se tresli, vozovi so dirjali, izvožčki in vozniki so kričali; sneg je škripal pod brezštevilnimi sanmi, letečimi na vse strani; pešci so se zavijali in gnetli okoli hiš, bliščečih se v lučicah, in njih ogromne sence so švigale po stenah in segale z glavo do dimnikov in streh.

Kovač je z začudenjem gledal na vse strani. Zdelo se mu je, da so obrnile vse hiše svoja ogromna, razsvetljena okna na-nj. Gospodov v lepih kožuhih je videl toliko, da ni vedel, komu bi se odkril. »Moj Bog, koliko gospôde!« si je mislil kovač; »mislim, da je vsak, kdor gre v kožuhu po ulici, vsaj prisednik! In ti, ki se vozijo v takih čudnih kočijah s steklenimi okni, so gotovo policijski načelniki ali vsaj komisarji, če niso še kaj več.« Njegovo premišljevanje je pretrgal vrag s svojim vprašanjem: »Ali

naravnost k carici ?« — »Ne, to je strašno«, si je mislil kovač; »tukaj nekje stanujejo, ne vem kje, Zaporožci, ki so šli v jeseni skozi Dikanko. Šli so iz Leči s pismi k carici; ž njimi se moram posvetovati. Ej, vraže, zlezi mi v žep in me pelji k Zaporožcem!«

Vrag se je takoj skrčil in se napravil tako majhnega, da mu je brez težave zlezel v žep. Vakula je pa bil, še predno se je ozrl, pred veliko hišo. Stopil je noter in odprl, sam ni vedel kako, vrata in malo odskočil od bleska, zagledavši krasno opravljeno dvorano. Vendar se je ohrabril, ko je zagledal prav one Zaporožce, ki so potovali skozi Dikanko; sedaj so pa po turški sedeli na svilnatih divanih, v lepo namazanih črevljih in kadili najmočnejši tobak, ki se navadno imenuje: ‚sladke koreninice'.

»Pozdravljeni, gospodje! Bog vam pomozi; kje se zopet vidimo!« je rekel kovač, pristopivši bliže in priklonivši se do tal.

»Kdo je to?« je vprašal svojega soseda kozak, ki je sedel ravno pred kovačem.

»Ali me ne poznate?« je rekel kovač; »jaz sem Vakula, kovač! Ko ste v jeseni potovali skozi Dikanko, ste ostali pri nas

skoraj dva dni. Bog vam daj zdravja in mnogo let! Takrat sem dal nov obod na prednje kolo vaše kibitke.

»A!...« je rekel isti Zaporožec; »to je oni kovač, ki tako lepo slika. Zdravo, rojak, po kaj si prišel?«

»E, tako, hotel sem pogledati, pravijo..«

»Kaj ne da, rojak«, mu je segel Zaporožec v besedo, hoteč pokazati, da zna govoriti veliko-ruski; »veliko mesto ne?«

Kovač se ni hotel osramotiti in se kazati novinca, posebno ker je tudi sam, ki je mnogo izkusil, znal književni jezik. »Znatna gubernija«, je odgovoril ravnodušno; «res velike hiše, povsod vise lepe slike. Nekatere hiše imajo napise iz nenavadno bliščečega zlata. Res čudna proporcija!«

Ko so Zaporožci slišali, kako slobodno se izraža kovač, so imeli jako ugodne nazore o njem.

»Pozneje se bomo še več pogovarjali s teboj, zemljak; sedaj gremo takoj k carici«.

»K carici? Bodite tako prijazni, gospodje, vzemite me s seboj!«

»Tebe?« je rekel Zaporožec s takim obrazom, kakor govori odgojitelj svojemu

štiriletnemu gojencu, ki ga prosi, da bi ga posadil na živega visokega konja. »Kaj boš tam delal? Ne, ni mogoče!« Pri tem se je kazala na njegovem obrazu velika odločnost. »Brate, mi bomo govorili s carico v svojih zadevah.«

»Vzemite me!« je nadaljeval kovač. »Prosi!« je šepnil vragu na tiho, udarivši s pestjo po žepu.

Ni še tega izgovoril, ko se oglasi drug Zaporožec: »Vsejedno, vzemimo ga, bratci!«

»Naj bo, pa vzemimo, ga!« so rekli drugi.

»Obleci tako obleko, v kakoršni smo mi!«

Kovač je naglo oblekel zeleno suknjo; v tem so se naglo odprla vrata in vstopil je človek v lepi uniformi, ki je povedal, da je čas iti.

Zopet se je čudno zdelo kovaču, ko se je vozil v ogromni kočiji, zibajoči se na peresih, in ko so se mimo njega vrstile štirinadstropne hiše; in tlak, ki je ropotal pod konjskimi kopiti, se je (vsaj kovaču se je tako zdelo) sam premikal pod njimi.

»Moj Bog, kaka svetloba!« je mislil kovač sam pri sebi; »pri nas še po dnevu ni tako svetlo.«

Kočije so obstale pred dvorom. Zaporožci so izstopili in vstopili v prekrasno vežo in začeli iti po bliščeče razsvetljenih stopnicah.

»Kake stopnjice!« je šepetal kovač sam pri sebi. »Škoda je hoditi po njih z nogami; kaka krasota! Pa pravijo, da lažejo pravljice! Kaj vraga lažejo! Moj Bog, kaki držaji! Kako delo, tukaj je samega železa za petdeset rubljev!«

Prišedši čez stopnjice, so šli Zaporožci skozi prvo dvorano. Kovač je boječe stopal za njimi; pri vsakem koraku se je bal, da mu izpodrsne po parketu. Prešli so tri dvorane; kovač se je še vedno čudil. Vstopivši v četrto, je pristopil kovač kar nehote k sliki, ki je visela na steni. Bila je prečista Devica z detetom na rokah.

»Kaka slika; čudovita slikarija!« je sodil kovač. »Videti je, kakor da bi govorila, kakor da bi bila živa! In sveto Dete! Ročice ima sklenjene in smeje se, ubožec! A barve, moj Bog, kake barve! Tukaj ni niti za krajcar prstene barve, same oljnate; in modra barva, kako gori! Krasno delo! Platno je moralo biti prevlečeno z belo

barvo. Vendar ta slikarija ni tako čudovita kakor ta-le medena kljuka, je nadaljeval stopivši k vratom in tipaje ključavnico; »dà, ta je še bolj občudovanja vredna. Kako umeten izdelek, Vse to, mislim, so delali nemški kovači za drago ceno!...«

Kovač bi morebiti še dolgo presojeval, ako ga ne bi bil sunil sluga v uniformi pod roko in opomnil, da naj ne ostaja za drugimi. Zaporožci so šli še skozi dve dvorani in se ustavili. Tukaj se jim je ukazalo počakati. V dvorani je bilo zbranih nekoliko generalov v uniformah z našivi. Zaporožci so se na vse strani priklonili in stali skupaj.

Za malo časa je vstopil, spremljan od mnogobrojnega spremstva, mož velike rasti, precej životen, v hetmanski uniformi in žoltih čreveljčkih; z jednim očesom je gledal malo po strani, na licu se je kazala ponosna samozavest, v vsakem gibanju se je kazalo, da je navajen zapovedovati. Vsi generali, ki so precej pridno hodili sem ter tje v zlatih uniformah, so se približali z nizkimi prikloni in skoraj lovili vsako besedo in vsak migljej, da bi ga takoj izpolnili. Hetman se pa ni nič brigal za vse to, samo malo je pokimal z glavo ter šel k Zaporožcem.

Zaporožci so se mu priklonili do tal.

»Ste-li vsi tukaj?« jih je vprašal zategnjeno malo skozi nos.

»Vsi, očka!« so odvrnili Zaporožci in se znova priklanjali.

»Pa tako govorite, kakor sem vas jaz učil!«

»Dà, očka, bomo!«

»Je-li to car?« je vprašal kovač jednega Zaporožcev.

»Kaj car! to je Potemkin sam!« mu je odgovoril ta.

Iz druge sobe so se zaslišali glasovi. Kovač ni vedel, kam bi obrnil oči od množice vstopivših dam, v svilenih oblačilih z dolgimi repi, in dvornikov v kaftanih z zlatimi našivi in z gumbi od zadaj.

Videl je samo blesk in nič drugega.

Vsi Zaporožci so padli na tla in zakričali na jeden glas: »Usmili se, mati, usmili se!«

Ko je kovač to videl, se je tudi sam vrgel na tla.

»Vstanite!« je zaklical nad njimi zapovedljiv, a vendar prijeten glas. Nekateri Zaporožcev so začeli suvati Zaporožce.

»Ne vstanemo, mati! umrjemo in ne vstanemo!« so kričali Zaporožci

Potemkin se je grizel v ustne; naposled je pristopil in zapovedljivo šepnil jednemu Zaporožcev. Zaporožci so vstali.

Tedaj se je tudi kovač predrznil vzdigniti glavo; pred seboj je zagledal ženo nevelike, pa životne postave, napudrano, z modrimi očmi in veličastno smehljajočim se pogledom, kateri si je znal vse pokoriti in je mogel pristojati le carici.

»Presvetli mi je obljubil, seznaniti me danes z narodom, katerega dosedaj še nisem videla,« je govorila gospa z modrimi očmi, in ljubeznjivo gledala po Zaporožcih: »Ali so vas tukaj dobro preskrbljevali,« je nadaljevala, pristopivši bliže.

»Da, hvala, mati! Dajejo nam dobrega živeža, čeprav so tukajšnji janci vse drugačni nego pri nas v Zaporožju — pa saj se tudi tako lahko živi!«

Potemkinu se je stemnil obraz, ko je videl, da govoré vse drugače nego jih je naučil.

Jeden Zaporožcev je junaško stopil naprej: «Usmili se mati! S čim te je raz-

žalil tvoj zvesti narod? Smo-li držali s Tatarji; smo-li bili v zvezi s Turki; ali smo te izdali z dejanjem ali v mislih? Zakaj ni milosti? Prej smo slišali, da ukazuješ povsodi zidati zoper nas trdnjave; pozneje smo slišali, da hočeš zopet vpeljati Karabinarje; sedaj zopet slišimo žalostne vesti. Kaj je zakrivila zaporoška vojska? Znabiti to, da je vodila tvojo armado čez Prekop in pomagala tvojim generalom premagati Krimce?«

Potemkin je molčal in brezskrbno snažil z malo ščetjo svoje briljantne prstane, ki so bili nanizani na njegovih prstih.

»Česa hočete?« je vprašala Katarina v skrbeh.

Zaporožci so se resno spogledali.

»Sedaj je čas! carica vprašuje: kaj hočete?« je rekel kovač sam pri sebi in se nakrat vrgel na tla.

»Vaše carsko veličastvo, ne zapovejte kaznovati, zapovejte usmiljenje! Iz česa — vaša milost naj oprosti moje besede — so narejeni čreveljčki na vaših nogah? Mislim, da ni v nobeni državi na svetu črevljarja, ki bi znal tako delati. Bože moj, ko bi moja žena imela take čreveljčke!«

Carica se je nasmehnila. Tudi dvorniki so se zasmejali. Potemkin se je ob jednem jezil in smejal. Zaporožci so začeli kovača pod roko suvati, misleči, da je znorel.

»Vstani!« je rekla carica laskavo. »Ako bi rad imel take čreveljčke, se lahko pomaga. Prinesite mu takoj one dragocene čreveljčke z zlatom! Prav, meni je ljuba ta odkritosrčnost. Vidite«, je nadaljevala carica, obrnjena proti gospodu, ki je stal nekoliko oddaljen od drugih, s polnim, nekoliko bledim licem, čigar skromni kaftan z velikimi bisernimi gumbi je kazal, da ni spadal v število dvornikov; »predmet vreden vašega bistroumnega peresa!«

»Vaše carsko veličastvo, vi ste premilostni. Tukaj bi moral biti vsaj Lafontaine!« je odvrnil gospod*) z bisernimi gumbi.

»V vašo čast povem, da še sedaj občudujemo vašega ‚Brigadirja'. Vi čudovito lepo pišete! Vendar«, je nadaljevala carica in se je obrnila zopet k Zaporožcem, »slišala sem, da se v Seči pri vas nikdo ne ženi.«

*) Denis Ivanovič Fon-Vizin (1744—1792) imeniten ruski dramatik. Najznamenitnejši šaloigri Fon-Vizinovi sta: ‚Brigadir' in ‚Mladoletni' (Недоросль.).

»Zakaj ne, mati, saj sama veš, da človek ne more živeti brez žene,« je odgovoril oni Zaporožec, ki se je razgovarjal s kovačem. Kovač se je pa začudil, da ta Zaporožec, ki tako lepo govori književni jezik, s carico kakor nalašč govori v surovem narečju, ki se navadno imenuje ‚kmečko narečje'.

»Zvit narod, tega gotovo ne dela brez namena,« si je mislil kovač.

»Mi nismo menihi, ampak grešni ljudje, k slabemu nagnjeni, kakor vsi kristijanje«, je nadaljeval isti Zaporožec. »Pri nas ni malo oženjenih, samo da z ženami ne živé v Seči. Nekateri imajo žene na Poljskem, drugi v Ukrajini, nekateri celo v Turčiji.«

Med tem so kovaču prinesli črevlje.

»Moj Bog, kaka krasota!« je vskliknil vesel in zagrabil črevlje. »Vaše carsko veličastvo! Če so že črevlji taki in se vi v njih hodite drsat, kake morajo biti še nožice? Mislim, da so iz samega sladkorja.«

Carica, ki je res imela krasne nožice, ni mogla, da se ne bi nasmehnila, ko je slišala tak poklon iz ust odkritosrčnega ko-

vača, ki je bil v svoji zaporoški obleki res lep, čeprav je bil zagorelega obraza.

Kovač, obveseljen zaradi tolike naklonjenosti, je hotel carico še malo povprašati za razne reči: če je res, da carji jedó samo med in salo in take reči. Toda čutil je, da ga sujejo Zaporožci pod rebra; zato je rajše obmolknil. Ko se je pa carica obrnila k starim Zaporožcem in jih začela spraševati, kako živé pri njih v Seči, kake običaje imajo, je stopil nazaj, nagnil se k žepu in rekel na tihoma: »Nesi me hitro od tukaj!« — in takoj je bil zunaj mesta.

XIII.

»Utonil je, Bogu se usmili, utonil je! Naj se na mestu uderem, če ni utonil!« je zatrjevala debela tkalka stojé v tolpi dikanskih žen sredi ulice.

»Kaj ne verjamete, kakor da bi bila lažnjivka! Kaj sem tatica, ali sem koga uročila, da mi ne verjamejo!« je kričala žena v kozaški jopici z modrim nosom in mahala z rokami. »Nikoli naj več ne pijem vode, ako stara Pereperčiha ni videla na svoje oči, kako se je kovač obesil!«

»Kovač se je obesil! Lejte si no!« je rekel starosta, ki je prihajal od Čuba; takoj se je ustavil in se rinil bliže h govorečim.

»Reci rajše, da ne bi nikoli več pila žganja, stara pijanka!« je odgovarjala tkalka. »Kdor se hoče obesiti, mora biti tako neumen, kakor si ti. Utonil je, utonil! To vem tako gotovo, kakor vem, da si bila ti zdaj v gostilni.«

»Nesramnica! glejte, kaj mi je začela očitati«, je govorila jezno žena z višnjevim nosom. »Molči rajše, nesramnica! Menda ne vem, da hodi k tebi djak vsak večer.«

Tkalka je vzrojila.

»Kaj djak? H komu djak? Kaj lažeš?« »Djak?« je kričala in rinila proti prepirljivkam djakovka v jopici iz zajčjih kož, pokriti z višnjevo kitajko. »Jaz ti pokažem djaka. Kdo pravi — djak?«

»H komu drugemu pa hodi djak?« je govorila žena z višnjevim nosom, kazaje na tkalko.

»Tako, ti si ona psica,« je rekla djakovka, približevaje se tkalki, »ti si tista čarovnica, ki ga slepiš in opajaš z nečistimi zelišči, da bi hodil k tebi!«

»Poberi se od mene, satan!« je kričala tkalka in se umikala.

»O ti prokleta čarovnica, da bi ne doživela svojih otrok, nesramnica! Fej te bodi!« Pri teh besedah je pljunila djakovka tkalki naravnost v oči.

Tkalka je hotela storiti isto, pa mesto tega je pljunila v neobrito brado starostovo, ki se je približal prav k prepirajočim se ženam, da bi bolje slišal.

»Oj, grda baba!« je kričal starosta, brisaje si obraz, zavihtivši gorjačo. To kretanje je vse razpodilo, da so se psovaje razšle na vse strani. »Kaka nesramnost!« je govoril starosta in se še vedno brisal. »Kovač je torej utonil! Moj Bog, kako spreten slikar je bil! Kako krepke nože, srpe in pluge je znal kovati. Pa tak korenjak je bil! Dà«, je nadaljeval zamišljen, »takih ljudij je malo v selu. Saj sem spoznal že, ko sem sedel v vreči, da revež ni bil dobre volje. Poglej sebe in kovača! Bil je, in sedaj ga ni. A hotel sem ravno dati svojo pisano kobilo podkovat . . .« Poln takih krščanskih mislij je odšel starosta domov.

Oksana je bila vznemirjena, ko je to izvedela. Ni sicer verjela očem Pereperčihinim in babjim čenčam, in vedela je, da je bil kovač dovolj veren, da ne bi pogubil svoje duše. Kaj pa, če je odšel z namenom, da se nikoli več ne vrne? A takega mladeniča, kakor je bil kovač, ne najde nikjer. In kako jo je ljubil! Kako dolgo je prenašal vso njeno hudomušnost! Krasotica se je celo noč obračala z jedne strani na drugo in ni mogla zaspati. Prevračevala se je po postelji in si skoro glasno očitala; za malo časa je pa zopet utihnila in skušala odgnati vse misli, a mislila je še vse jedno in do jutra se je popolnoma zaljubila v kovača.

Čub ni kazal niti veselja niti žalosti zaradi usode kovačeve. Mislil je samo jedno: nikakor ni mogel pozabiti nezvestobe Solohine, še v spanju se je jezil na njo.

Napočilo je jutro. Cerkev je bila še pred dnevom polna ljudij. Stare žene v belih robcih, v belih suknenih jopicah, so se pobožno prekriževale pri vhodu v cerkev.

Kmetice v zelenih in žoltih jopah in druge v modrih kuntuših z zlatimi našivi so stale pred njimi. Deklice, ki so imele na

glavi omotanih vse polno trakov, na vratu pa koralde polne križcev in cekinov, so se rinile vedno bolj k oltarju. Pred njimi so pa stali kozaki in drugi kmetje z brkami, v plaščih s tolstimi vratovi in na novo obritimi podbradki; skoraj vsi so bili v plaščih s kapuco, izza katerih so se videli beli ali modri telovniki. Vsa obličja, kamor si pogledal, so bila praznična. Starosta se je oblizoval in se veselil na klobase; deklice so premišljevale, kako se bodo drsale na ledu, starke so pa molile pobožneje nego navadno.

Samo Oksana je bila vsa zamišljena; molila je in ni molila. V njenem srcu se je kopičilo toliko raznih čustev, jedno žalostneje od drugega. Njen obraz je kazal veliko vznemirjenost, in v očeh so ji trepetale solze. Druge deklice si tega niso mogle razlagati in še mislile niso, da bi bil vzrok temu kovač.

Vendar na kovača ni mislila samo Oksana. Vsi ljudje so opazili, da je praznik — kakor da bi ne bil praznik; kakor da bi nečesa manjkalo. K nesreči je ohripel djak zaradi svojega potovanja v vreči in hropel je s komaj slišnim glasom. Prišli pevec je

res dobro drgnil bas, toda koliko bi bilo boljše, ko bi bil še kovač, ki je vselej, kadar so peli »Oče naš« ali pa »Ki nad Kerubi,« prišel na kor in pel po istem napevu, ki ga pojejo v Poltavi. Tako je bila končana jutranjica . . . tudi druga maša je minila . . . Kam se je neki izgubil kovač?!

XIV.

Še hitreje nego prej je letel vrag s kovačem nazaj. Nakrat je bil Vakula pri svoji koči; bilo je ob petelinovem petju.

»Kam pa?« je zakričal kovač in ujel za rep vraga, ki je hotel zbežati; »počakaj, prijatelj, saj še ni vse; saj se ti še zahvalil nisem!«

V hipu ga je zagrabil za rep in mu dal tri batine; ubogi vrag je pa zbežal kakor kmet, katerega je ravnokar prisednik pretepel. Tako je bil sovražnik človeškega rodu sam opeharjen, mesto da bi slepil in zapeljeval druge.

Nato je šel Vakula v vežo, zaril se je v seno in spal do obeda. Prebudivši se, se

je prestrašil, ko je zapazil, da je solnce že visoko; »zaspal sem prvo in drugo mašo!«

Pobožni kovač je bil ves pobit; sprevidel je, da mu je Bog gotovo nalašč za kazen, ker je hotel pogubiti svojo dušo, poslal spanje, da na tako velik praznik ni bil v cerkvi. Pa vsejedno se je utolažil s tem, da se prihodnjo nedeljo vsega tega izpove popu in da se od tega dneva naprej celo leto vsak dan petdesetkrat prikloni. Pogledal je v kočo, pa ni bilo nikogar notri. Soloha se najbrž še ni vrnila iz cerkve.

Previdno je vzel črevlje izpod pazduhe in znova strmel nad dragocenim delom in čudnim dogodkom pretekle noči. Na to se je umil in oblekel kolikor mogoče lepo. Oblekel je isto obleko, ki jo je dobil pri Zaporožcih; vzel je iz škrinje novo modro prevlečeno kučmo iz dragocenih kož, katere še ni imel na glavi od onega časa, ko jo je kupil v Poltavi; nato je vzel iz škrinje novi pisani pas. Vse to je z bičem vred zavezal v robec in se odpravil naravnost k Čubu.

Čub je debelo pogledal, ko je vstopil kovač. Sam ni vedel, čemu bi se čudil: ali temu, da je kovač od smrti vstal, ali da se

je upal priti k njemu, ali da je bil tako elegantno po zaporoško opravljen. Še bolj je pa ostrmel, ko je Vakula razvezal robec in položil predenj novo kapico in pas, kakoršnega ni bilo v vasi, in se vrgel pred njega na tla in rekel s prosečim glasom: »Usmili se oče, ne srdi se, tu imaš bič! Bij me, kolikor srce poželi, sam se ti izročim in se kesam! Tepi me, samo ne srdi se! Tudi ti si se bratil z mojim pokojnim očetom, jel si ž njim kruh in sol in pil bratovščino.«

Čub ni brez notranje zadovoljnosti gledal, da je kovač, ki se nobenemu v vasi ni klanjal, ki je v roki zdrobil podkev kakor kolač, da je isti kovač ležal pred njim. Da bi se kovač še bolj ne ponižal, je vzel Čub bič in ga trikrat udaril po hrbtu. »Naj bo zadosti, vstani; slušaj vedno stare ljudi! Naj bo pozabljeno vse, kar je bilo med nama! Sedaj govori, kaj bi rad?«

»Daj mi, oče, Oksano za ženo!«

Čub se ni dolgo pomišljal. Pogledal je kapo in pas: kapa je bila čudovito lepa, pas pa nič slabši; spomnil se je nezveste Solohe in odgovoril je odločno:

»Prav, povabi svate!«

»Ej!« je vskliknila Oksana in prestopila prag, zagledavši kovača; začudenjem in radostjo je vanj uprla oči.

»Poglej, kake čreveljčke sem ti prinesel!« je rekel Vakula; »to so isti, ki jih je nosila carica!«

»Ne, ne, ni mi treba čreveljčkov!« je govorila, mahaje z rokami in ga gledala. »Tudi brez čreveljčkov! . . .« dalje ni govorila, ampak zardela je.

Kovač je stopil bližje in jo prijel za roko; krasotica je povesila oči. Še nikoli ni bila tako krasna! Razvneti kovač jo je poljubil; njeno lice je še bolj zardelo in bila je še krasnejša.

XV.

Skozi Dikanko je potoval škof blaženega spomina. Hvalil je kraj, na katerem stoji selo; ko se je peljal po cesti, se je ustavil pred novo kočo.

»Čegava je pa ta-le poslikana koča?« je vprašal prevzvišeni lepo ženo, ki je z detetom na roki stala pri vratih.

»Kovača Vakule!« je odgovorila klanjaje se Oksana, kajti prav ona je bila ta žena.

»Lepo, krasno delo!« je rekel prevzvišeni, ogledovaje vrata in okna. Okna so bila krog in krog rdeče pobarvana; na vratih so pa bili kozaki na konjih s pipami v zobeh.

Še bolj je pa prevzvišeni pohvalil Vakulo, ko je izvedel, da je opravil cerkveno pokoro in zastonj poslikal ves levi kor z zeleno barvo in rudečimi cvetlicami.

Pa to še ni vse. Na stranski steni, pri vhodu v cerkev, je naslikal Vakula vraga v peklu, tako grdega, da so vsi pljuvali, ko so šli mimo. A žene so nesle dete, kadar je začelo plakati v naročju, k sliki, in so govorile:

»Bavbav te bo, tak kakor je tukaj naslikan!« In dete je nehalo plakati, gledalo po strani na sliko in se stiskalo k prsim svoje matere.

(Konec.)

PLAŠČ

Ruski spisal N. V. Gogolj

PREVEL MILODAROVIČ

Bilo je v nekem uradu . . .

Pa boljše je, da ne povem, v katerem uradu. Kajti ni občutljivejših ljudij, nego so razni upravni, vojni in pisarniški uradniki, skratka vse uradništvo. Zdaj misli že vsak posamezen človek, da je v njegovi osebi razžaljen ves stan.

Pripoveduje se, da je prav pred kratkim odposlal neki okrajni glavar, ne vem več katerega mesta, uradno sporočilo, v katerem natančno pojasnjuje, da se ne izpolnjujejo vladne naredbe in da se njegov sveti naslov pogosto popolnoma po nepotrebnem izgovarja; za dokaz je priložil sporočilu debel zvezek nekega romanu podobnega dela, v katerem na vsaki deseti strani na-

stopa okrajni glavar, včasih celo popolnoma pijan.

Da se torej izognemo vsaki neprijetnosti, bomo urad, v katerem se vrši povest, rajši imenovali ‚neki urad'.

Torej v nekem uradu je služil neki uradnik, — uradnik, o katerem se ne more reči, da bi bil posebno imeniten: bil je majhne postave, malo kozáv, rudečkastih las, precej kratkega pogleda, nad čelom je bil malo plešast, nagubanih lic in bledega obraza ... Kaj hočemo!? Tega je krivo petrograjsko podnebje.

Kar se tiče njegovega čina*) (kajti pri nas se mora najprej povedati čin), je bil naš junak to, kar se imenuje večni titularni svetnik, katerega — kakor je znano — so že dovolj smešili razni pisatelji, ki imajo hvalevredno navado, da posebno nadlegujejo one, kateri se ne morejo braniti.

Rodbinsko ime našega uradnika je bilo Bašmačkin**). Že po samem imenu se lahko

*) Že od Petra Velikega dalje je v Rusiji vse uradništvo razdeljeno v 14 činov (činovnih razredov). Titularni svetnik je v 9. činovnem razredu.

**) Bašmak = črevelj.

vidi, da je bila njegova rodbina malo v sorodu s črevljem; znano nam pa ni, kedaj in na kak način je prišla v sorodstvo s črevljem. — Njegovo krstno ime je bilo Akakij in po očetu se je imenoval Akakijevič.

Morebiti se zdi to ime čitateljem čudno in izbrano, toda prepričan sme biti, da ga niso prav nič iskali in da so bile slučajno take razmere, da nikakor ni bilo mogoče dati drugega imena.

To je pa prišlo tako-le:

Akakij Akakijevič je bil rojen, ako me ne vara spomin, proti večeru dne 23. sušca. Rajnica mati, uradnikova soproga in jako lepa žena, je dala sina, kakor se spodobi, takoj nesti h krstu. Mati je še ležala na postelji nasproti vratom, na desni strani je pa stal boter, Ivan Ivanovič Jeruškin, imeniten mož, predsednik senata, in botra Arina Semenovna Bělobrjuškova, soproga policijskega načelnika, žena redkih krepostij.

Otročnici so dali na poljubno izbero tri imena, katera hoče sama izbrati: Mokija, Sosija, ali dati detetu za patrona mučenika Hozdazata.

»Ne«, je rekla rajnica, »vsa ta imena niso primerna.«

Da bi ji ugodili, so odprli koledar na drugi strani; zopet so se prikazala tri imena: Trifilij, Dula in Varahasij.

»To je kazen božja«, je rekla žena; »sama čudna imena! Jaz res še nisem slišala takih. Naj bi že bil Varadat ali Varuh, nikar pa Trefilij ali Varahasij.«

Obrnili so še jedno stran — zagledali so imeni: Pavsikahij in Vahtisij.

»Zdaj pa vidim«, je rekla mati, »kar je očividno, da je tako sojeno. Če je pa že tako, naj se raji imenuje kakor se je imenoval njegov oče. Otec je bil Akakij, tudi sin naj bo Akakij.«

Na tak način sta nastali imeni Akakij Akakijevič.

Otroka so krstili; pri krstu je začel jokati in je tako pačil obraz, kakor da bi že naprej čutil, da bode titularni svetnik. Torej na tak način se je zgodilo vse to.

To smo naveli zato, da bi čitatelj sam lahko uvidel, da se je vse to moralo tako zgoditi in da ni bilo nikakor mogoče dati mu drugo ime.

Kedaj in v katerem času je Akakij Akakijevič vstopil v urad in kdo ga je za

to odločil, tega ni mogel nihče povedati. Kar se je preminilo direktorjev in načelnikov, vsi so ga videli na istem mestu, v istem položaju, v isti službi in na isti stopinji; tako da bi potem sodeč mislili, da je on skoro gotovo prišel na svet tak kakor je zdaj, v uniformi in s plešo na glavi.

V uradniški pisarni se niso prav nič brigali zanj. Še celo pisarniški sluge niso vstajali s sedežev, kadar je on šel mimo, niti pogledali ga niso, kakor da bi skozi sobo letela muha. Načelniki so ž njim postopali nekako hladno-despotski. Pomočnik pisarniškega ravnatelja mu je papirje kar suval pod roko; pri tem mu nikoli ni rekel: »Prepišite,« ali: »To je zanimivo, prav prijetno delo,« ali katerokoli prijazno besedo, kakor je navada med omikanimi in olikanimi uradniki.

Akakij je pa pobral, gledaje samo na papirje, in se ni brigal, kdo mu jih je izročil in če je imel pravico mu jih izročiti; on je samo vzel in takoj začel prepisovati.

Mladi uradniki so se mu posmehovali in se norčevali ž njim, kolikor jim je dopuščala pisarniška bistroumnost; pripovedo-

vali so pred njim razne izmišljotine o njegovem življenju, o njegovi gospodinji, sedemdesetletni starki, kako ga pretepa, kedaj bo svatba, sipali so mu na glavo koščeke papirja in rekli, da gre sneg.

Na to Akakij Akakijevič ni odgovarjal niti besedice, kakor da bi nikogar ne bilo pred njim. To ni imelo prav nikakega vpliva na njegovo delo; med vsem tem nadlegovanjem se ni nikoli zmotil v pisanju. Samo kadar je bilo norčevanje že popolnoma neznosno, kadar so ga tolkli po roki, da mu niso pustili pisati, takrat je izpregovoril:

»Pustite me! Zakaj me nadlegujete?«

In nekaj čudno-ganljivega je bilo v teh besedah in v glasu, s katerim jih je govoril.

V njem se je čulo nekaj, kar je spominjalo na žalost. To je bilo tako pretresljivo, da je neki mlad človek, ki je nedavno vstopil v službo, kateri je po vzgledu drugih tudi poskušal smešiti Akakija, kar naenkrat obmolknil, kakor da bi se vse izpremenilo pred njim in se mu pokazalo v drugi podobi. Neka nevidna sila ga je vlekla od tovarišev, s katerimi se je seznanil, ker jih je

imel za dostojne in izkušene ljudi. In še dolgo potem je tudi v veselih družbah videl pred seboj majhnega uradnika s plešo nad čelom, s svojimi pretresljivimi besedami :

»Pustite me! zakaj me nadlegujete?«

In v teh pretresljivih besedah so zvenele še druge besede :

»Jaz sem tvoj brat«.

In mladi človek je z roko zakrival obraz in mnogokrat se mu je še potem zgrozilo, ko je pomislil, koliko je v človeku nečlovečnosti, koliko divje surovosti je med olikanim in izobraženim svetom in, moj Bog, celo v onem človeku, katerega svet prizna za dobrega in poštenega!

Težko bi mogli najti človeka, kateri bi tako izpolnjeval svoje dolžnosti kakor Akakij Akakijevič. Da kratko povem — delal je strastno, ne, delal je z ljubeznijo. Tam pri prepisovanju je videl pred seboj svoj pisani in prijetni svet. Zadovoljnost se je kazala na njegovem licu ; nekatere črke so mu bile posebno priljubljene, kadar so prišle na vrsto, bil je kar zamaknjen ; nasmehal se je in mežikal, gibal z ustnicami, tako da se je na njegovem licu tako rekoč lahko

brala vsaka črka, katero je naslikalo njegovo pero.

Ako bi mu dajali plačo sorazmerno z njegovo marljivostjo, postal bi — v svoje začudenje — celo vladni svetnik. Kakor so se pa izražali zasmehovalci, njegovi tovariši, ni bil vreden, da bi nosil križec na prsih, zaslužil je samo hemoroide.

Sploh se pa ne sme reči, da se za-nj ni nihče zanimal. Neki direktor, ki je bil dober človek in mu je želel dati nagrado za dolgo službo, je ukazal dati mu nekaj važnejšega nego je navadno prepisovanje. Zdaj je bila Akakijeva naloga iz gotovega spiska napraviti kako sporočilo na drug sodnijski urad; treba je bilo samo izpremeniti naslov in nekaj glagolov postaviti iz prve v tretjo osebo.

To je dalo Akakiju toliko dela, da se je začel pošteno potiti, da je brisal čelo in nazadnje rekel:

»Ne, rajši mi dajte, da kaj prepišem.«

Od tega časa so ga pustili prepisovati do smrti.

Razen tega prepisovanja menda ni bilo zanj nič drugega na svetu. Še na svojo

obleko ni mislil: njegova uniforma ni bila zelena, ampak rudečkaste barve. Njegov ovratnik je bil tako ozek in nizek, da je bil njegov vrat, ki sicer ni bil dolg, videti tako stegnjen, kakor pri mačkah iz gipsa, migajočih z glavami, kakoršne nosijo po ruskih vaseh tuji trgovci.

In vedno se je kaj prilepilo na njegovo uniformo: ali košček slamice, ali sploh kaka vitka. Vrh tega je bil še posebno izurjen v tem, da je šel pod oknom prav v tistem trenutku, ko so vrgli doli razne odpadke; zato je vedno nosil na svojem klobuku olupke melon in buč ter podobne odpadke. Niti enkrat v svojem življenju se ni brigal, kaj se dela in giblje na ulicah vsak dan, na kar je, kakor je znano, njegov tovariš, mladi uradnik, vedno pazil, ki je tako izuril prodirnost svojega bistrega pogleda, da je celo opazil, kdo je imel na drugi strani tratoara raztrgane hlače — kar je vselej povzročilo, da se je prikazal na njegovem licu lokav nasmeh.

Akakij Akakijevič je pa povsod, kamor je pogledal, videl samo svoje snažne, v ravni črti pisane vrste, in samo kadar se

je kak konjski gobec, ki se je vzel kdo ve kje, zadel v njegova pleča in mu spustil iz nozdrv cel vinar v vrat, samo takrat je opazil, da ni sredi vrste ampak sredi ulice.

Prišedši domov se je takoj vsedel za mizo, naglo posrebal svojo juho in pojedel košček govedine s čebulo; pri tem ni opazil okusa jedij, pojedel je vse to z muhami in z vsem, kar je slučajno prišlo zraven. Ko je čutil, da je zadovoljil želodec, je vstal izza mize, vzel posodico s črnilom in začel prepisovati spise, ki jih je prinesel domov. Ako se je primerilo, da ni imel nič za prepisovanje, je prepisoval spise v svojo zabavo, posebno ako je bil spis važen ne po krasnem slogu, ampak ker je bil namenjen kaki visoki osebi.

Kadar popolnoma zatemni sivo petrograjsko nebo in se je vse uradništvo najelo in odjužinalo, kakor je kdo mogel, sorazmerno s svojo plačo in slastjo, — ko se je že vse oddahnilo od pisarniškega škripanja peres, ko se je že vse rešilo svojih in tujih neobhodnih skrbij, katerih si neumorni človek nalaga več nego je treba; takrat iščejo vsi uradniki zabave, kolikor jim dopušča

prosti čas. Kdor je živahnejši, gre v gledališče; ta gre na ulico in opazuje razne klobuke in klobučke, drugi dela poklone kaki mladi krasotici, zvezdi ozkega uradniškega obzorja; oni zopet — in to se zgodi še največkrat — obišče svojega tovariša v četrtem ali tretjem nadstropju v stanovanju iz dveh malih sob s predsobo ali kuhinjo; tako stanovanje je navadno okrašeno s kako modro rečjo, svetilnico ali drugo malenkostjo, katero si je uradnik omislil s tem, kar si je pritrgal pri obedih in izprehodih.

Skratka; v tem času se zabavajo skoro vsi uradniki po skromnih stanovanjih svojih prijateljev, igrajo ‚vist', srebajo čaj iz čašic in prigrizujejo žemlje, ali pa spuščajo dime iz dolgih pip. Tu pripovedujejo razne spletke iz višjih krogov, katerih Rus v nobenem položaju ne more pustiti v miru; če pa nimajo o čem govoriti, pripovedujejo staro anekdoto o komandantu, kateremu so prišli povedat, da je odsekan rep konju na spomeniku Petra Velikega.

In celo v tem času, ko se vse skuša razvedriti, ni iskal Akakij Akakijevič nikakega razvedrila. Nihče ni vedel pripovedati,

da bi ga bil kdaj videl na kakem zabavnem večeru. Ko se je že do sita napisal, je legel v postelj in se smehljal, kadar je mislil na jutrišnji dan in na — jutrišnje prepisovanje.

Tako so mirno potekali dnevi človeka, kateri je znal biti zadovoljen s štirimi sto svoje plače in s svojo usodo, in dosegel bi bil morebiti visoko starost, ako bi ne bilo toliko trnja posutega po poti življenja, ne samo titularnim, ampak tudi tajnim, pravim in dvornim, sploh vsem svétnikom, celo onim, kateri nikomur ne dajejo svetov in jih tudi sami ne iščejo.

V Petrogradu imajo vsi, ki dobivajo 400 rubljev letne plače (ali približno toliko), hudega sovražnika. Ta sovražnik ni nihče drugi nego naš severni mraz, dasi se sicer tudi trdi, da je jako zdrav.

Okoli devete ure zjutraj, to je takrat, kadar so ulice polne uradnikov, ki gredo v svoje urade, začne mraz tako krepko in neprijetno ščipati vse nosove brez razločka, da ubogi uradniki ne vedo, kam bi jih deli. V tem času, ko celo višje uradnike od mraza boli čelo in jim solze stopajo v oči, posebno trpe titularni svétniki, ki so včasih brez za-

vetja. Edina rešitev je v tem, da v tankem plaščku kolikor hitro mogoče pretečejo pet ali šest ulic in si potem ogrejejo noge pri vratarju, dokler se tu ne odtajajo vse med potjo zamrzle sposobnosti in nadarjenost za izpolnjevanje dolžnostij.

Akakij Akakijevič je že nekaj časa čutil, da ga je začel mraz posebno neusmiljeno grizti v hrbet in pleča, čeprav je skušal kolikor mogoče hitro preteči daljavo med svojim stanovanjem in uradom. Naposled je začel misliti, da se skrivajo v njegovem plašču kake napake. Ko ga je doma natančno preiskal, je našel, da je postal njegov plašč na dveh mestih, namreč na hrbtu in plečih, že prava pajčevina; sukno je bilo že tako odrgnjeno, da je bilo kar prozorno, in tudi podlaga se je že razlezla.

Treba je opomniti, da je bil tudi plašč Akakija Akakijeviča predmet zasmehovanja uradnikov; jemali so mu celo blagorodno ime plašča in ga imenovali kapuco. Res je imel ta plašč malo čudno podobo. Ovratnik se mu je zmanjševal od leta do leta bolj in bolj, ker je služil za krpe drugim delom

plašča. Krpanje ni kazalo krojaške izurjenosti; bilo je vrečasto in ne posebno čedno.

Ko je Akakij Akakijevič našel, kje tiči napaka, je sklenil, da bo treba plašč nesti krojaču Petroviču, ki je stanoval nekje v četrtem nadstropju poleg temnih stopnic. Ta krojač se je, da-si je bil križegled in kozavega obraza, še dosti uspešno pečal s krpanjem uradniških in raznih drugih hlač in frakov, seveda, kadar je bil trezen in ni imel v glavi kakih višjih idej.

O tem bi se skoro ne splačalo veliko govoriti, ker je pa že navada, da mora biti v povesti značaj vsake osebe točno označen, treba nam je opisati tudi Petroviča.

Sprva se je imenoval kratko Gregorij in je bil podložnik nekega posestnika. Petrovič se je začel imenovati od tega časa, ko je dobil prostost in začel precej močno popivati o praznikih, sprva samo o večjih, potem pa brez razločka o vsakem cerkvenem prazniku, da je bil le rudeče zaznamovan v koledarju. Na ta način je ostal zvest običajem svojih prednikov; ako se je razprl z ženo, jo je imenoval posvetno in Nemko.

Ker sem pa že omenil ženo, treba bo tudi o njej povedati nekoliko besedij, žal da o njej ne morem mnogo povedati. Znano je samo toliko, da je Petrovičeva žena in da nosi čepico mesto robca. S svojo lepoto se baje ni mogla bahati — pripovedujejo celo, da so vojaki, kadar so jo srečali in ji pogledali pod čepico, namrdnili z brki in izrekli kako zaničljivo besedo.

Akakij Akakijevič je lezel po stopnicah, ki so držale do Petrovičevega stanovanja; stopnice so bile — moram povedati resnico — vse polite z vodo in pomijami in vse napojene z onim opojnim duhom, ki kolje oči in, kakor je znano, kraljuje po vseh temnih stopnicah petrograjskih hiš. Med potjo po stopnicah je že premišljeval o tem, koliko bo zahteval Petrovič in je bil trdno odločen, da ne da več nego dva rublja.

Vrata so bila odprta, ker je gospodinja, ki je v kuhinji pripravljala ribe, napravila toliko dima, da še ščurkov ni bilo mogoče videti. Akakij Akakijevič je šel skozi kuhinjo, ne da bi opazil gospodinjo, in je naposled vstopil v sobo, kjer je zagledal Petroviča, sedečega na široki, leseni priprosti mizi s

podvitimi nogami kakor kak turški paša. Noge so bile, kakor imajo krojači navado med delom, bose; najprej si opazil palec, ki je bil jako podoben Akakiju, palec z velikim nohtom, ki je bil malo pokvečen, pa debel in trden kakor želvina skorja. Na vratu Petrovičevem so visele niti in nitke, na kolenih je pa imel neko capo. Že tri mimute je udeval nitko v iglino uho, pa je ni zadel; zato se je silno jezil na nit in na temo ter godrnjal polglasno:

»Ne gre malopridnica; ti že pokažem!«

Akakiji Akakijeviču ni bilo prijetno, da je prišel ravno v tem trenutku, ko se je Petrovič jezil. Rad bi prišel k Petroviču takrat, ko je bil ta že malo korajžen, ali, kakor se je izražala žena, kadar se je »jednooki vrag nažrl jeruša«. V takem stanju je navadno Petrovič rad popuščal in odnehaval, večkrat se je celo klanjal in zahvaljeval. Potem je seveda prišla žena in javkala, da je bil mož pijan in da je preveč po ceni prevzel delo; treba je bilo priložiti še desetico, pa je bilo prav.

Zdaj je pa bil Petrovič, kakor se je videlo, trezen: ob taki priliki je pa bil brez-

srčen, malobeseden in je rad zahteval visoke cene.

Akakij Akakijevič je to že slutil in hotel jo je že popihati, pa bilo je že prepozno. Petrovič je že nepremakljivo vanj uprl svoje edino oko in Akakij Akakijevič je nehote izpregovoril:

»Dober dan, Petrovič.«

»Dober dan želim, gospod!« je odgovoril Petrovič in obrnil svoje oko na roko Akakijevo, da bi videl, kaj mu je ta prinesel.

»Prišel sem zdaj k tebi, Petrovič, da bi ....«

Treba je omeniti, da je Akakij Akakijevič večjidel govoril v predlogih, prislovih in členicah, katere nimajo nobenega gotovega pomena. Ako je bila stvar važna, ni navadno nikoli popolnoma skončal stavka; pogostoma je začel: »To je res, prav zato....« potem pa ni bilo ničesar več, pozabil je, kaj je hotel povedati, misleč, da je že povedal.

»Česa želite, gospod?« je rekel Petrovič in med tem premeril vso njegovo uniformo, od ovratnika do rokavov, oprsja in gumbov, kar mu je bilo vse dobro znano, ker je bilo

delo njegovih rok. Navada krojačev je že taka ; to je prvo, kar storé pri sestanku.

»Jaz sem prišel, Petrovič.... da bi... plašč, sukno... vidiš, drugje je povsod še trdno..., ker je zaprašeno, se vidi kakor da bi bilo staro, pa je vendar novo, samo na enem kraju je malo... na hrbtu, pa še tukaj na plečih se je malo raztrgalo, glej, tukaj na tej strani majhno... vidiš? To je vse. To se hitro napravi...«

Petrovič je vzel plašč, razgrnil ga je najprej po mizi; dolgo je ogledoval in zmajeval z glavo. Potem je posegel z roko na okno po svojo okroglo tobačnico s sliko nekega generala — ni nam namreč znano katerega, ker je bila tam, kjer je bil obraz, predrta od palca in zamazana s četverooglatim koščkom papirja. — Petrovič je nosljal, na to je vzel kapuco v roke, jo pogledal proti oknu obrnjen in zopet odmajeval z glavo. Potem jo je obrnil narobe in zopet odkimal. Še enkrat je vzel svojo tobačnico z generalom, zamazanim s papirjem; zaprl in odložil je tobačnico in naposled rekel:

»Ne, ni mogoče zašiti; preslaba roba!«

Te besede so Akakiju Akakijeviču presunile srce.

»Zakaj neki ni mogoče, Petrovič?« je vprašal s skoro prosečim, otroškim glasom; saj je samo na plečih malo raztrgano! Ti imaš gotovo kaj primernih krp. ...«

»Krpe bi se že našle, krpe se najdejo«, je rekel Petrovič. »Pa našiti se ne morejo; ta capa je vsa trhla, kamor zabodeš iglo — razleze se ti vse v rokah.«

»Naj se razleze, ti pa vzemi še eno krpo!«

»Pa krpice ni kam položiti, ni na kaj prišiti; preveč je obnošeno. Na videz je še sukno, če pa popihne veter — razprši se vse«.

»No, zato pa pritrdi. Kar tako, res, da...«

»Ne«, je odvrnil Petrovič odločno, »tu se ne da nič napraviti; roba je preslaba. Vi si raje napravite, kadar pride mrzla zima, iz plašča onuče*); to bolj greje nego nogavice. Nogavice so iznašli Nemci, da bi si pridobili več denarja (Petrovič je pri vsaki priliki rad mahnil po Nemcih); a plašč si morate na vsak način nov napraviti«.

Pri besedici n o v se je Akakiju Akakijeviču stemnilo pred očmi; zdelo se mu

*) Onuča = Schuhfetzen.

je, da se je vse, kar je bilo v sobi, vrtilo okoli njega. Videl je samo generala z zalepljenim licem na tobačnici Petrovičevi.

»Kaj, nov plašč?« je rekel še vedno kakor v sanjah: »saj nimam toliko denarja«.

»Dà, nov«, je rekel Petrovič z nečloveško hladnokrvnostjo.

»No, ako bi bilo treba novega, kako bi pa . . .«

»To se pravi, koliko bo veljal?«

»Dà«.

»Trikrat po petdeset bo treba dati«, je rekel Petrovič in pri tem pomenljivo stisnil ustnice.

Ta krojač je jako rad videl, da je koga kar nakrat preplašil in iznenadil, potem je pa pogledal po strani, kak vtisek so napravile njegove besede.

«Poldrugsto rubljev*) za plašč!« je vskliknil ubogi Akakij Akakijevič, vskliknil znabiti prvič od svojega rojstva, ker sicer je vedno govoril tiho.

»Dà«, je rekel Petrovič: »pa še kak plašč! Ako se obšije vratnik s kunino kožo

*) Tukaj moramo pač misliti na papirnate rublje; papirnati rubelj = 50 kr.

in podšije kapuca s svilo, potem pa pride na dvesto«.

»Petrovič, prosim«, je govoril Akakij Akakijevič s prosečim glasom, kakor da ne bi slišal Petrovičevih besed in ne poslušal njegovih krepkih izrazov, »zašij ga kakor moreš, da bi ga vsaj še nekaj časa nosil«.

»Pa se ne da, zastonj bi se trudil in ti bi denar po nepotrebnem tratil,« je rekel Petrovič.

Akakij Akakijevič je po teh besedah odšel popolnoma uničen.

Petrovič je pa po njegovem odhodu še dolgo sedel, pomenljivo stiskal ustnice in se ni lotil dela, zadovoljen, da je rešil čast sebi in svoji krojaški umetnosti.

Kakor v sanjah je taval Akakij Akakijevič po ulicah.

»Kaka nesreča«, je govoril sam pri sebi; »še mislil nisem, da bi se to moglo tako končati . . .«, a potem je po kratkem molčanju zopet nadaljeval: »Glej, kako je to! kaj se je nazadnje zgodilo . . . jaz si pa nikakor ne morem misliti, da bi bilo to tako«.

Za tem je zopet sledilo dolgo molčanje, po katerem je začel: »Tako, tako je! . . . .

glej kako, prav, prav nepričakovano, da... tega ne bi nikakor... kak položaj!«

Med tem samogovorom je šel mesto proti domu v nasprotno stran, ne da bi bil sam kaj opazil. Med potjo se je zadel v njega umazani dimnikar in vsega počrnil po hrbtu. Ko je šel mimo hiše, ki še ni bila dozidana, se je vsula od vzgor nanj precejšna množina apna. Vsega tega Akakij ni opazil. Šele ko se je zadel ob stražnika, kateri je odložil svojo helebardo in iz roga stresal tobak na svojo žuljavo roko, šele tedaj se je malo prebudil, ko mu je stražnik rekel:

»Kaj se mi zaletuješ v nos? Ali ne vidiš trotoara?«

To ga je šele predramilo, da se je ozrl in vrnil proti domu. Šele zdaj je začel zbirati svoje misli; jasno in razločno je videl svoj sedanji položaj. Zdaj se je začel sam s seboj pogovarjati, ne več v pretrganih besedah, ampak premišljeno in odkritosrčno, kakor da govori z dobrim prijateljem, s katerim se človek lahko pogovori o kaki skrivni notranji zadevi.

»Nikakor, ne,« je govoril Akakij Akakijevič; »danes se ni mogoče pogajati s Petrovičem. Danes je malo onegáv... najbrž ga je menda naklestila žena. Najboljše bo, ako pojdem k njemu v nedeljo zjutraj; v soboto se napije in potem bo v nedeljo ves zaspan... treba mu bo zopet grlo zmočiti, žena mu pa ne da denarja, takrat mu stisnem v roko dvajsetico, — on bo zgovornejši in zašije moj plašč....«

Tako je prevdarjal Akakij Akakijevič sam s seboj. Postal je pogumnejši in pričakoval prve nedelje. Ko je od daleč videl, da je Petrovičeva žena nekam odšla z doma, jo je mahnil naravnost k njemu. Petrovič je bil res jako krmižljav, glavo je imel povešeno in je bil ves zaspan; toda komaj je vedel, zakaj mu gre, takoj je odgovoril odločno kakor da bi ga bil vrag obsedel:

»Ni mogoče; izvolite si naročiti novega«.

Akakij Akakijevič mu je zdaj stisnil v roko dvajsetico.

»Hvala lepa, gospod, okrepčam se malo na vaše zdravje«, je rekel Petrovič, »toda zaradi plašča se nikar ne vznemirjajte;

plašč ni več za nikako rabo. Jaz vam že napravim lep nov plašč, zato sem vam porok«.

Akakij Akakijevič se še zdaj ni dal pregovoriti. Petrovič ga pa ni poslušal do konca, ampak je rekel:

»Napravim vam novega čedno in trdno, lahko se zanesete, da se potrudim. Ako hočete, napravim vam ga celo po najnovejši modi, da se bo ovratnik zapenjal s srebrnimi zaponci.«

Akakij Akakijevič je zdaj izprevidel, da si mora dati napraviti nov plašč; to ga je vsega potrlo. Kako ga pa plača, kje vzame denar? Seveda se je smel zanašati na nagrado, ki jo dobi za praznike v uradu, pa ta denar je bil že davno ves odločen za druge potrebe. Moral si je kupiti nove hlače, plačati stari dolg črevljarju za popravo starih črevljev, treba je bilo pri šivilji naročiti tri srajce in dvoje onega perila, katero je sitno imenovati v književnem slogu. Skratka, ves denar je bil že odločen za razne potrebe, in če tudi bi bil direktor tako milostljiv, da bi mu mesto štirideset rubljev odločil za nagrado petinštirideset ali petdeset,

vendar ostane samo mala svotica, katera je v plaščevem kapitalu kakor kaplja v morju.

Vedel je pa tudi, da je Petrovič včasih iz svojeglavnosti zahteval vrag zna kako visoko ceno, tako da se včasih še žena ni mogla vzdržati, da ne bi vskliknila:

»Kaj se ti meša, norec neumni! Včasih delaš na pol zastonj, zdaj pa toliko zahtevaš, da še sam nisi toliko vreden.«

Zato je vedel, da mu Petrovič naposled naredi tudi za osemdeset rubljev; pa kaj mu to pomaga, odkod pa vzame teh osemdeset rubljev? Polovico bi že še dobil; toliko bi se že dobilo, morebiti tudi malo več; kje naj pa vzame drugo polovico?... Prej moramo pa še čitatelju povedati, kje bi bil vzel prvo polovico. Akakij Akakijevič je imel navado, da je od vsakega rublja, ki ga je potrosil, jemal po dva krajcarja in jih spravljal v malo škrinjico, ki se je s ključem zapirala in imela v pokrovu špranjo, skozi katero se je lahko spuščal denar v škrinjico. Vsakega pol leta je pregledal nakopičivšo se bakreno svoto in jo zamenil za bliščeče srebro. To navado je imel že več let in na ta način si je v nekolikih letih pri-

hranil nad štirideset rubljev. Torej polovico je že imel; kje pa naj vzame drugo? Kje dobi še štirideset rubljev. Akakij Akakijevič je po dolgem premišljevanju izprevidel, da bo moral skrčiti svoje navadne stroške vsaj eno leto: zvečer se bo vzdrževal čaja, ne bo prižigal sveče, ako bo pa treba kaj delati, pojde v sobo h gospodinji in bo delal pri njeni luči. Kadar bo hodil po ulici, bo stopal lahno in pazljivo po kamenju in tlaku, hodil bo skoro po prstih, da tako prehitro ne raztrga podplatov. Da bo bolj po redkoma dajal perici prat perilo, slačil je bo vselej, ko pride domov, in oblačil staro spalno suknjo.

Sprva mu je bilo res malo težavno privaditi se takemu zatajevanju. Ko se je pa malo privadil, je tudi prav lahko stradal zvečer; zato se je pa pasel duševno z idejo novega plašča. Od tega časa se je tako rekoč izpopolnilo njegovo bitje, kakor da bi se bil oženil, kakor da bi še kak drugi človek živel ž njim, kakor da ne bi bil sam, kakor da bi ga ljubezniva tovarišica spremljala po poti življenja — in ta tovarišica je bila slika

njegovega plašča, njegovega novega neobnošenega plašča.

Postal je živahnejši, značaj se je okrepil, kakor pri človeku, ki si je že odločil in postavil cilj. Z lica in s korakov je kar sama izginila dvomljivost, neodločnost in skratka — vse nestalne in omahljive poteze. Ogenj se je včasih zasvetil v njegovih očeh, po možganih so mu pa švigale predrzne in odločne misli: ali bi dal obšiti ovratnik s kunino kožo?

Ta premišljevanja so ga skoro napravila raztresenega. Nekoč bi se bil pri prepisovanju skoraj zmotil, tako da je skoro na glas vskliknil: »Uh!« in se je prekrižal.

Vsak mesec je vsaj po enkrat šel k Petroviču, da bi se pogovoril o plašču, kje bi bilo boljše kupiti sukno, kake barve in po kaki ceni. Dasi ga je nekoliko skrbelo, vendar se je vselej zadovoljen vračal domov, premišljevaje, kedaj vendar pride čas, ko bo vse to kupljeno in plašč narejen.

Ta reč je napredovala še hitreje nego je pričakoval. Nad vsako pričakovanje je odločil Akakiju Akakijeviču direktor za nagrado ne štirideset, ali petinštirideset, ampak

celih petdeset rubljev. Ali je že naprej slutil, da Akakij Akakijevič potrebuje plašča, ali je bil to samo slučaj, Akakij je bil vendar za dvajset rubljev na boljem. To je pospešilo razvoj dejanja.

Še dva, tri mesece stradanja — in Akakij Akakijevič je nabral osemdeset rubljev. Njegovo srce, navadno jako mirno, je začelo nemirno biti. Takoj se je odpravil skupno s Petrovičem v prodajalnico.

Kupila sta jako dobrega sukna — pa kako tudi ne bi, saj sta o tem premišljevala že pol leta prej in vsak mesec sta hodila po prodajalnicah, da se dogovorita o cenah. Petrovič je sam izbral sukno in rekel, da boljšega sukna ni. Za podlago sta izbrala trdno in trpežno blago, katero je bilo po Petrovičevih besedah še boljše nego svila in tudi na videz je bilo lepo in svetlo. Kunine kožuhovine nista kupila, ker je bila res precej draga, ampak mesto te sta izbrala mačjo kožo, najboljšo kar jih je bilo dobiti v prodajalnici, tako da bi jo vsak imel za kunino kožo.

Petrovič je delal plašč celih štirinajst dnij, ker je imel mnogo šivanja, sicer bi bil

prej gotov. Za delo je Petrovič računal dvanajst rubljev — manj nikakor ni bilo mogoče; vse je bilo lepo sešito s svilo, z dvojnim drobnim šivom, po vsakem šivu je pa Petrovič še podrgnil s svojimi zobmi.

Naposled je Petrovič prinesel plašč. To je bilo... ne vem natančno kateri dan; verjetno pa je, da je bil to najslavnejši dan v življenju Akakija Akakijeviča. Prinesel je plašč zjutraj ravno predno je bilo treba iti v urad. Plašč ne bi mogel priti o primernejšem času; kajti ravno zdaj je postajal mraz že jako občuten in pretil postati še hujši.

Petrovič je vstopil s plaščem tako častitljivo, kakor se spodobi dobremu krojaču. Na njegovem obrazu se je kazal jako značilen izraz, kakor ga Akakij Akakijevič še nikoli ni videl. Videlo se je, da se je popolnoma zavedal, da ni izvršil malega dela in da je na sebi pokazal, kako brezdno loči one krojače, ki samo krpajo in popravljajo staro obleko, in one, ki izdelujejo novo.

Plašč je bil zavit v robec, v katerem ga je prinesel Petrovič. Robec je bil snažen in ravnokar opran; zato ga je lepo zravnal

in ga del v žep. Razgrnil je plašč, ponosno ga je prijel z obema rokama ter ga jako spretno vrgel Akakiju na pleča. Potem ga je poravnal in ga odzadej malo potegnil proti tlom. Akakij Akakijevič je hotel poskusiti rokave; Petrovič mu je pomagal, da se je oblekel — in pokazalo se je, da mu rokavi krasno stoje. Skratka, plašč je bil lepo in popolnoma po modi napravljen.

Petrovič je o tej priliki pozabil povedati, da je plašč tako po ceni napravil samo zato, ker stanuje v majhni oddaljeni ulici in Akakija Akakijeviča že davno pozna; na Nevskem prospektu *) bi za tako delo računil vsak krojač najmanj 75 rubljev. Akakij Akakijevič se o tem ni hotel pričkati s Petrovičem, ker se je res bal vseh svot, s katerimi ga je rad strašil Petrovič. Plačal je, kolikor je Petrovič zahteval, in v novem plašču odšel v urad.

Petrovič je odšel za njim; na ulici je še dolgo od daleč gledal za plaščem. Nalašč je šel malo v stran, da bi skozi prečno ulico zopet prišel na cesto in si pogledal plašč tudi od spredaj.

*) Nevski prospekt je najlepša in največja cesta v Petrogradu.

Akakiju Akakijeviču so najprijetnejša čustva polnila dušo. Vedno je čutil, da ima na plečih nov plašč; nekolikokrat se je celo nasmehnil v svoji notranji zadovoljnosti. Najbolj ga je veselilo dvoje: prvič, da mu je gorko, drugič, da je lepo.

Na pot ni prav nič pazil, kar nakrat je bil v uradu; v predsobi je slekel plašč, ogledal si ga je od vseh stranij in ga priporočil vratarju v posebno varstvo.

Ne vem, kako so vsi uradniki nakrat izvedeli, da ima Akakij Akakijevič nov plašč in da ni več kapuce. Vsi so pritekli v predsobo gledat novi plašč Akakijev. Začeli so ga pozdravljati in mu častitati; sprva se je samo smehljal, nazadnje ga je bilo pa že kar sram. Ko so pa vsi pristopili k njemu in mu začeli praviti, da se mora novi plašč posvetiti in da mora on na vsak način dati vsem zabaven večer, je bil ves zmešan; ni vedel, kaj bi storil, kaj bi odgovoril in kako bi se izgovoril. Bil je ves rudeč; v zadregi se je začel izgovarjati, da plašč ni nov, ampak star.

Naposled ga je rešil iz zadrege eden višjih uradnikov, menda je to storil, da bi

pokazal, da ni prevzeten in da ne zaničuje nižjih uradnikov. Ta prijazni mož je rekel:

»Mesto Akakija Akakijeviča jaz napravim zabaven večer in vas danes povabim na čaj; danes je namreč kakor nalašč moj god.«

Vsi uradniki so se zahvalili svojemu predstojniku in z veseljem sprejeli njegovo povabilo. Samo Akakij Akakijevič se je hotel izgovarjati; toda vsi so mu rekli, da bi to bilo nespodobno priprosto in sramotno in da nikakor ne more odkloniti povabila.

Sicer je pa to bilo Akakiju ljubo, če je pomislil, da bo imel priliko tudi zvečer izprehajati se v novem plašču. Ves ta dan je bil zanj jako slovesen praznik. Domov se je povrnil ves srečen in zadovoljen: slekel je plašč in ga previdno obesil na steno, na to si je pa še enkrat ogledal sukno in podlogo. Potem je vzel svoj stari plašč, da bi ga primerjal z novim. Ko ju je ogledoval, se mu je kar samo smejalo: tolika je bila razlika med starim in novim plaščem! In še dolgo po kosilu se je smejal, kadar je pomislil, koliko je novi plašč lepši od starega.

Po kosilu ni prepisoval prav nič. Vlegel se je na postelj in kakor kak Sibarit počival do mraka. V mraku se je oblekel, ogrnil plašč in odšel na ulico.

Kje je stanoval uradnik, ki je povabil svoje nižje tovariše, tega žal ne morem povedati. Spomin mi je začel jako pešati in vse ulice in hiše v Petrogradu so se tako zmedle in zmešale v moji glavi, da vam o tem težko povem kaj zanesljivega. Naj bo že kakor hoče; to je pa gotovo, da je ta uradnik stanoval v najlepšem delu mesta, najbrže precej daleč od Akakijevega stanovanja.

Sprva je moral iti Akakij Akakijevič po pustih, slabo razsvetljenih ulicah. Kolikor bolj pa se je bližal stanovanju gostoljubnega uradnika, toliko živejše, obljudnejše in lepše razsvetljene so bile ulice. Začel je srečavati izprehajalce, ki so imeli lepe ovratnike iz bobrove kožuhovine; videl je tudi mnogo elegantno oblečenih dam. Le redko je srečal kakega kmečkega voznika s svojimi lesenimi sanmi; nasprotno je pa videl vse polno kočijažev v rudečih žametastih čepicah, videl je mnogo likanih in z medvedjimi kožami

prevlečenih sanij in kočij, ki so švigale po cestah.

Vse to je bilo Akakiju Akakijeviču nekaj novega, ker se že več let ni izprehajal po Petrogradu ob tem času. Radovedno je obstal pred oknom velike prodajalnice. Tu je začel ogledovati sliko krasne žene, ki je sezula črevelj in kazala golo lepo nožico; za njenim hrbtom je pa iz druge sobe gledal mož z lepimi brkicami.

Ko si je Akakij Akakijevič ogledal sliko, je zmajeval z glavo in se nasmehnil, potem je pa šel dalje svojim potom. Zakaj se je neki smejal? Morebiti zato, ker je videl nekaj novega, ali si je pa mislil: »E, kaj si vse izmislijo ti Francozi! Kaj bi govoril? Ti bi radi imeli vse.« Mogoče je pa tudi, da ni mislil tega; saj ni mogoče pogledati človeku v srce in vedeti vse, kar misli.

Naposled je dospel do hiše, kamor je bil povabljen. Gostoljubni uradnik je imel krasno stanovanje; na stopnicah je svetila svetilnica, stanovanje je pa bilo v drugem nadstropju. Ko je Akakij Akakijevič vstopil v predsobo, je zagledal sredi sobe na mizi šumeč in kadeč se samovar. Na stenah je

viselo vse polno plaščev in vrhnikov, med katerimi so bili nekateri celo z dragocenimi ovratniki, z žametastimi ali pa iz kožuhovine. Za steno se je slišal šum in govorjenje, ki je postalo razločnejše in glasnejše, ko so se odprla vrata in je prišel ven sluga s pladnikom, obloženim s praznimi čašami, mlečnim lončkom in raznim pecivom. To je kazalo, da so se gostje že davno zbrali in že popili vsak po eno čašico čaja.

Akakij Akakijevič je obesil svoj plašč, vstopil v sobo in pred njim so nakrat zabliščale sveče, prikazali so se uradniki, pipe in igralne mize; na uho mu je udaril z vseh stranij živahen razgovor in ropot stolov.

Akakij je obstal ves v zadregi sredi sobe, premišljevaje, kam bi se obrnil. Gostje so ga pa že opazili; sprejeli so ga s krikom in vsi so šli v predsobo ogledat njegov plašč. Akakij je bil sprva res malo zmešan, ker je bil pa dobrodušen človek, ni mogel, da se ne bi veselil, ko so vsi hvalili njegov plašč. Seveda so gostje kmalu pustili njega in plašč in se vrnili k mizam, ki so bile odločene za igranje »vista«.

Ves ta šum, govorjenje in množica ljudij, vse to se je zdelo nekako čudno Akakiju Akakijeviču. Še tega ni vedel, kam bi se obrnil, kam bi del roke, noge in vso svojo postavo. Naposled je sedel k igralcem, gledal karte, pogledal temu in onemu v obraz; za nekoliko časa se mu je začelo zdehati, čutil je, da mu je dolg čas — posebno še, ker je že davno minil čas, ob katerem je on navadno hodil spat. Hotel se je posloviti, a tovariši ga niso pustili in so mu rekli, da mora na čast novemu plašču popiti vsaj eno kupico šampanjca.

Za nekoliko časa so prinesli večerjo: hladno okisano meso, hladno teletino, pastete, razno pecivo in šampanjca. Akakij Akakijevič je moral popiti dve kupici šampanjca, po katerih je čutil, da je postalo veselejše v družbi; vendar pa nikakor ni mogel pozabiti, da je že polnoči in da je že davno čas iti domov.

Da ga ne bi zopet na kak način zadrževali, je šel tiho iz sobe, vzel je svoj plašč, kateri je v svojo žalost zagledal na tleh; otresel ga je in skrbno očistil, ogrnil se ž njim in odšel na ulico.

Na ulici je bilo še vse svetlo. Akakij Akakijevič je korakal ves vesel v svoji duši. Enkrat je celo malo potekel, sam ni vedel zakaj, za neko damo, ki je kakor blisk smuknila mimo njega. Pa kmalu se je zopet zavedel in začel iti počasi kakor prej; njemu samemu se je čudno zdelo, zakaj se je bil spustil v tek. Tako je prišel do onih ulic, ki so bile še po dnevu puste in samotne, še bolj pa po noči. Zdaj se mu je zdelo vse še tišje in samotneje. Svetilnice so začele pojemati, ker je zmanjkalo olja; tu so stale lesene hiše in plotovi, a nikjer ni bilo žive duše. Samo sneg po ulicah se je lesketal; speče nizke bajtice so pa žalostno črnele v poltemi. Akakij se je približal koncu ulice, ki je prehajala v brezkončni trg s komaj vidnimi hišami na drugi strani; ves prostor je bil podoben strašni puščavi.

V daljavi, kdo ve kje, je migljal ogenj v nekaki stražnici, katero je bilo videti, kakor bi stala na koncu sveta. Veselost Akakija Akakijeviča se je zdaj precej zmanjšala. Stopal je po trgu z nekako neprijetno bojaznijo, kakor da bi njegovo srce slutilo nekaj hudega. Ozrl se je nazaj in okrog sebe

— zdelo se mu je, kakor da bi bilo morje okoli njega. »Ne, boljše je, da ne gledam,« si je mislil in šel z zaprtimi očmi; ko jih je pa odprl, da bi videl, če je že blizu konec trga, je zagledal v hipu, da pred njim stoji nekaj brkatih mož, — obrazov pa ni mogel razločiti. Stemnilo se mu je pred očmi in sapa mu je zastala.

»To je pa moj plašč!« je zakričal eden njih z grmečim glasom, zagrabivši ga za ovratnik.

Akakij Akakijevič je že hotel zaklicati na pomoč, kar mu porine drugi debelo pest proti ustom in mu pravi:

»Le poskusi kričati!«

Akakij Akakijevič je samo čutil, da so mu slekli plašč; na to je dobil brco, da se je vznak zvalil v sneg in popolnoma izgubil zavest.

Za nekoliko minut se je zavedel in vzdignil na noge; nobenega človeka ni bilo več videti. Začutil je, da je mraz in da ni plašča; začel je kričati, pa njegov glas se menda ni slišal do konca trga. Ves obupan je neprestano kričal in začel teči preko trga proti stražnici, poleg katere je stal stražnik

in oprt na svojo helebardo radovedno gledal, kdo za vraga tako teče proti njemu iz daljave in kriči.

Akakij Akakijevič je pritekel k stražniku in začel z usopljenim glasom kričati nad njim, da spi in da nič ne pazi in ne vidi, kako v njegovi bližini oropajo človeka.

Stražnik je odgovarjal, da ni nikogar videl, da je videl, kako sta ga ustavila sredi trga dva človeka, pa mislil je, da sta bila to njegova prijatelja. Akakij pa naj gre, mesto da bi zastonj kričal, jutri k policijskemu načelniku, ki že dožene, kdo je ukradel plašč.

Akakij Akakijevič je pritekel domov ves zmešan in v neredu; lasje, katerih je imel še malo na sencih in na tilniku, so bili vsi zmršeni, vsa obleka je bila bela od snega. Starka, njegova gospodinja, je hitro skočila s postelje, ko je zaslišala strašno trkanje na vrata; še obleči se ni utegnila, nataknila je samo en črevelj in v sami srajci letela odpirat. Ko so se odprla vrata, je odskočila nazaj, zagledavši Akakija v taki podobi. Ko ji je pa povedal, kaj se mu je prigodilo, je sklenila roke in vskliknila:

»Naravnost k okrožnemu načelniku morate iti, pri policijskem načelniku ne opravite nič. Najboljše je iti naravnost k okrožnemu načelniku, katerega dobro poznam. Moja prejšnja kuharica Ana Čuhonka služi pri njem za pestunjo in jaz ga pogosto vidim, ko se pelje mimo naše hiše. Vsako nedeljo gre v cerkev in moli, vsakega pogleda prijazno; vse to kaže, da mora biti dober človek.«

Po teh besedah je Akakij Akakijevič žalosten odšel v svojo sobo. Kdor si količkaj more predočiti njegov položaj, si bo lahko mislil, kako je preživel to noč.

Zgodaj zjutraj je odšel k okrožnemu načelniku; a tu so mu povedali, da spi. Prišel je v drugič ob desetih, in zopet so mu rekli, da spi. Prišel je ob jednajstih — rekli so mu: »Okrožnega načelnika ni doma.« Akakij je prišel še o poldne. Zdaj ga pa pisarji niso pustili k njemu, na vsak način so hoteli vedeti, po kaj in iz kakega vzroka je prišel. To je Akakija tako razsrdilo, da je prvič v svojem življenju hotel pokazati svoj krepek značaj. Rekel je odločno, da mora govoriti osebno z načelnikom, oni mu tega ne smejo

braniti, kajti on je prišel uradno in jim že pokaže, če ga razsrdijo.

Na to si pisarji niso upali odgovarjati in eden njih je šel klicat načelnika. Okrožni načelnik je na pripovedovanje o ukradenem plašču odgovarjal nenavadno čudno. Mesto da bi bil obrnil pozornost na glavno točko celega dogodka, je začel izpraševati Akakija, zakaj se je vračal domov tako pozno, ali ni bil morebiti v kaki sumljivi hiši? To je Akakija Akakijeviča popolnoma zmešalo; odšel je in sam ni vedel, ali se kaj stori zanj ali nič.

Cel dan ga ni bilo v uradu; to je edini slučaj v njegovem življenju. Naslednji dan je prišel zopet ves potrt v starem plašču, ki je postal še revnejši. Pripovedovanje o ukradenem Akakijevem plašču je mnoge ganilo, dasi se je našlo tudi nekaj takih, ki so se še zdaj posmehovali Akakiju. Začeli so za Akakija nabirati prostovoljne darove, a nabrali so jako malo, ker uradniki so morali že za druge mnogo izdati. Naročili so se na direktorjevo sliko in na neko knjigo, katero jim je priporočil načelnik,

ker je bil pisatelj njegov prijatelj. Zato je bila nabrana svota precej majhna.

Samo eden je imel toliko sočutja, da je hotel Akakiju Akakijeviču na vsak način pomagati, vsaj z dobrim svetom. Ta mu je rekel, da naj ne gre k policijskemu načelniku, ta je sicer vreden vsakega priznanja in bi morebiti po kakem naključju našel plašč; toda plašč bi vsejedno ostal pri policiji, dokler neovrgljivo ne dokaže, da je njegov. Najboljše je, če se obrne na neko vplivno osebo. Ta oseba s svojim vplivom lahko dožene, da se reči pride kmalu do konca.

Akakiju Akakijeviču ni ostalo drugega nego obrniti se do te vplivne osebe. Kaka je ta oseba in kako službo ima ta vplivna oseba, to mu je bilo do zdaj neznano. Treba je namreč vedeti, da je pred kratkim neka prej neznatna oseba postala vplivna oseba. Sicer njena služba tudi zdaj ni bila posebno visoka v primeri z drugimi še višjimi. Toda povsod se najde vrsta ljudij, za katere je človek, ki se zdi drugim neznaten, visoka oseba. Ta je pa skušal drugim vsiliti svojo imenitnost z raznimi sredstvi. Odredil je, da

ga morajo nižji uradniki čakati na stopnjicah, kadar prihaja v urad, in da nikdo ne sme priti naravnost k njemu, ampak vse mora iti po strogem redu. Koleški registrator*) da prošnjo gubernijskemu tajniku**), gubernijski tajnik — titularnemu ali kakemu drugemu svetniku, in tako naj bi po lestvici prišla do njega.

Tako je v sveti Rusiji vse okuženo od posnemanja, vsakdo posnema svojega predstojnika. Pripoveduje se celo, da je pred kratkim neki titularni svètnik, ko je bil imenovan za ravnatelja neke male pisarne, takoj sebi odločil posebno sobo in jo imenoval ‚posvetovalnico'. K vratom je postavil nekake pisarniške sluge z rudečimi ovratniki in z našivi, kateri so držali za kljuko in odpirali vrata vsakemu prišlecu, dasi je bilo v tej dvorani komaj prostora za navadno pisalno mizo.

Vedenje in običaji naše vplivne osebe so bili solidni in veličastni, pa precej priprosti. Podlaga njegovega zistema je bila strogost. »Strogost, strogost in strogost«, je

*) Uradnik 14. činovnega razreda. — **) Uradnik 12. činovnega razreda.

govoril navadno, in pri poslednji besedi je navadno jako pomenljivo gledal v obraz onemu, kateremu je govoril. Sploh pa ni imel vzroka za toliko strogost; kajti onih deset uradnikov, ki so sestavljali ves upravni mehanizem njegove pisarne, so se ga že tako jako bali. Ko so ga od daleč zagledali, so pustili svoje delo in v vrsti stojé so čakali, da je ravnatelj odšel skozi sobo. Njegov strogi razgovor z nižjimi je imel skoraj vselej samo te tri stavke:

»Kako se vi predrznete? Ali veste, s kom govorite? Veste-li, kdo stoji pred vami?«

Sicer je pa bil dobrodušen človek, prijazen s tovariši in uslužljiv. Toda generalska čast ga je popolnoma spravila iz tira. Odkar je postal general, se ga je lotila neka vrtoglavost, ki ga je tako zmešala, da ni vedel, kaj bi pričel. Kadar je pa bil med svojimi vrstniki, je bil zopet človek kakor se spodobi, — dovolj dober človek, v mnogih ozirih celo pameten človek. Če je pa prišel v družbo, kjer so bili le za eno stopnjo nižji ljudje od njega, je bil skoraj kar iz uma; ves čas je molčal in njegov položaj

je bil tem neprijetnejši, ker je tudi on sam čutil, da bi ta čas mogel veliko bolje porabiti.

Včasih se mu je kar iz očij bralo silno poželjenje, pridružiti se temu ali onemu zanimivemu razgovoru in krogu, toda pred tem ga je strašila misel: ali ne bo to že preveč od njega, ali ne bode preprijazno, ali ne sega to črez meje njegove časti? Vsled tega mnenja je ostal vedno pri svojem molčanju, samo redkokedaj je izgovoril kako enozložno besedico; na ta način je zaslužil, da so ga imenovali dolgočasnega človeka.

Na tako vplivno osebo se je torej obrnil naš Akakij Akakijevič. Pri tem visokem gospodu se je oglasil o jako neprijetnem času, ki pa za njegovo zadevo ni bil ravno neprimeren.

Vplivna oseba je bila v svoji sobi in se je pogovarjala jako veselo s starim znancem in tovarišem iz mladih let, s katerim se že nekoliko let ni videl. Kar ji je sluga naznanil, da je prišel neki Bašmačkin.

»Kdo je ta mož?« je vprašal kratko visoki dostojanstvenik.

»Neki uradnik,« je odgovoril sluga.

»Pa naj malo počaka, zdaj nimam časa!« je rekel gospod.

Tu moramo povedati, da imenitni gospod ni govoril resnice, časa je imel dovolj. S prijateljem se je že davno pogovoril o vsem in že dolgo časa nista imela o čem govoriti, le semtertje je drug drugemu potrkal po plečih z besedami:

»Tako je, tako, Ivan Abramovič!«

»Da, da, Štefan Varlamovič!«

General pa vendar še ni pustil Akakija pred se, da bi pokazal svojemu prijatelju, ki je že davno pustil službo in živel doma na deželi, koliko časa morajo uradniki v predsobi čakati na njegovo milost.

Ko se je naposled že dovolj nagovoril ali bolje namolčal in prižgal smodko ter v naslonjaču sede spuščal goste dime, zdaj se je na videz še le spomnil in naročil tajniku, ki je z raznimi papirji stal pri vratih, da naj uradnika, ki zunaj čaka, pokliče v sobo.

Ko je zagledal ponižno postavo Akakija Akakijeviča in njegovo staro uniformo, se je obrnil naglo proti njemu z besedami:

»Česa želite?«

To je izgovoril z odločnim in strogim glasom, v katerem se je vadil govoriti v svoji sobi, stoječ pred zrcalom, že en teden, predno je dobil generalski naslov.

Akakij Akakijevič je takoj videl, da ima pred seboj strogega gospoda. To ga je vznemirilo, vendar je pojasnil, kolikor je mogel, kolikor mu je dopuščala zgovornost (seveda je pogosto rabil one členice, ki nimajo nikakega določnega pomena), da je imel popolnoma nov plašč, katerega so mu roparji vzeli na nečloveški način. Zato se obrača nanj, da naj bi se obrnil s svojo priprošnjo na gospoda policijskega načelnika ali koga drugega in poskrbel, da se najde plašč.

Generalu se je tako ravnanje zdelo malo preveč po domače.

»Kaj vi, milostljivi gospod«, je nadaljeval strogo, »ne poznate reda? Kam ste zašli? Ali ne veste, kako se mora ravnati v taki zadevi? Vi bi morali o tem vložiti prošnjo; načelnik pisarne bi jo oddal načelniku urada, ta bi jo izročil tajniku in še le tajnik bi jo izročil meni ...«

»Prosim, Vaša prevzvišenost«, je rekel Akakij Akakijevič, prizadevaje si zbrati vso

svojo zavednost, kolikor je je imel, čutil je že, da se je začel silno potiti.

»Jaz sem se predrznil,« je nadaljeval, »nadlegovati Vašo prevzvišenost, ker so onegávi... nezanesljivi ljudje...«

»Kaj, kaj, kako?« je rekel visoki gospod. »Kje ste se navzeli takega duha? Kje ste se nabrali takih mislij? Kako so postali mladi ljudje predrzni proti svojim načelnikom in predstojnikom!«

General najbrže ni opazil, da je Akakij Akakijevič star že okoli petdeset let; mladega bi ga mogli imenovati samo v primeri s kakim sedemdesetletnim starčkom.

»Ali veste, s kom govorite? Pomislite li, kdo stoji pred vami? Ali kaj mislite na to? Vprašam vas, ali mislite na to?«

Pri teh besedah je vdaril z nogo ob tla in njegov glas je bil tako strašen, da bi se ga tudi kdo drugi ustrašil.

Akakij Akakijevič je bil ves prepaden, omahnil je in se stresel po vsem životu, komaj se je še držal na nogah; ako bi ne bil priskočil sluga in ga držal, zgrudil bi se bil na tla. Skoraj nezavednega so ga nesli iz sobe.

General je bil ves srečen, ko je videl da učinek njegovih besed presega pričakovanje; spojen od blažene misli, da more njegova beseda človeka celo pripraviti ob zavest, je pogledal od strani na prijatelja, da bi videl, kako njemu to ugaja. V veliko zadovoljstvo je videl, da je tudi njegov prijatelj vznemirjen in preplašen.

Akakij Akakijevič sam ni vedel, kako je prišel po stopnicah na ulico, niti rok niti nog ni čutil. Še nikoli v svojem življenju ni bil tako ozmerjan od generala in celo od tujega.

Šel je po burji, ki je brila po ulicah, z odprtimi ustmi se je zaletaval z ene strani na drugo. Veter je po petrograjski navadi nanj pihal z vseh štirih stranij iz vseh ulic. Med potjo si je tako prehladil grlo, da niti besedice ni mogel izgovoriti, ko je prišel domov; takoj je legel na postelj. Take posledice je imelo generalovo zmerjanje!

Drugi dan je imel Akakij že hudo mrzlico. Z velikodušno pomočjo petrograjskega podnebja se je bolezen razvijala hitreje nego je bilo pričakovati. Ko je prišel zdravnik in potipal žilo, je spoznal, da se tu ne da več pomagati; vendar je vsejedno zapisal

vroče obkladke, pa samo zato, da bolnik ne bi ostal brez blagodejne zdravniške pomoči. Ob jednem je pa tudi povedal, da bo v poldrugem dnevu gotovo že mrlič. Na to se je pa obrnil proti gospodinji in ji rekel:

»Vi, mamica, pa nikar ne odlašajte, naročite za njega takoj jelovo rakev, hrastova bo zanj predraga.«

Ali je Akakij Akakijevič slišal te za njega usodne besede? In ako jih je slišal, ali so napravile nanj pretresljiv vtisk? Ali se je težko ločil od svojega bednega življenja? — Vse to nam je neznano, ker se mu je ves čas bledlo. Vedno je videl pred seboj prikazni, eno čudnejšo od druge. Zdaj je videl Petroviča in mu naročil, naj mu naredi plašč s kakimi zanjkami za tatove, kateri so mu vedno rogovilili pod posteljo; poklical je celo gospodinjo, da mu prežene roparje izpod odeje. Zdaj je vpraševal, zakaj visi pred njim njegov obnošeni plašč, saj ima novega. Nato se mu je zdelo, da stoji pred generalom in posluša grozno zmerjanje ter ga prosi: »Kriv sem, Vaša prevzvišenost!« Nazadnje je pa začel tako grozno preklinjati, da se je starka gospodinja kar prekriževala, ker še

nikoli v življenju ni slišala kaj tako strašnega — posebno še, ker so te besede sledile neposredno za besedama: vaša prevzvišenost. Potem je pa govoril popolnoma zmedeno, tako da ni bilo moči nič razumeti; samo toliko se je dalo spoznati, da so se zmedene besede in blodnje sukale samo okoli ljubega plašča.

Naposled je bedni Akakij Akakijevič izdihnil dušo. Niti sobe, niti njegovega pohištva niso zapečatili, to pa zato, ker prvič ni imel dedičev, drugič je pa malo zapustil: snopič gosjih peres, nekaj pol belega papirja, tri pare nogavic, dva ali tri gumbe, ki so se odtrgali od hlač, in nam že znani obnošeni plašč. Kdo je vse to podedoval, to Bog ve. Priznati moram, da se še sam pisatelj te povesti ni za to zanimal.

Akakija Akakijeviča so zavili v rjuho in ga pokopali. In Petrograd ni nič pogrešal Akakija Akakijeviča, kakor da ne bi bil nikoli živel v njem. Izginilo je človeško bitje, ki ni imelo ni zaščitnika ni prijatelja, za katero se ni nihče zanimal, ki ni vzbudilo niti zanimanja naravoslovca, ki še navadno muho natakne na buciko in jo opazuje z drobnogledom, — bitje, ki je potrpežljivo

prenašalo zasmehovanje svojih tovarišev. Brez kakega posebnega dogodka je odšlo v grob; samo pred koncem življenja se mu je prikazala krasna prikazen v podobi plašča, ki mu je za hip poživila bedno življenje, katero je kmalu potem strla neizprosna smrt, kakor strè tudi glave silnikov tega sveta!..

Nekoliko dnij po njegovi smrti je bil poslan na njegovo stanovanje iz urada sluga z naročilom, da takoj pride v urad na ukaz predstojnikov. Toda sluga se je moral vrniti brez njega s poročilom, da ga ne bo nikoli več. Na vprašanje: »Zakaj ?« je odgovoril: »Zato, ker je umrl; pred štirimi dnevi so ga pokopali.« Na ta način so uradniki izvedeli, da je Akakij Akakijevič umrl. Drugi dan je pa že na njegovem mestu sedel nov uradnik, veliko krepkejše postave, ki ni več postavljal črk v tako lepe ravne vrste, ampak veliko bolj neredno in poševno....

Kdo bi si mogel misliti, da še ni konec naše povesti o Akakiju Akakijeviču, da mu je sojeno po svoji smrti šumno preživeti še nekoliko dnij, kakor v nagrado za svoje prejšnje, od vsega sveta pozabljeno življenje. Toda zgodilo se je tako, in konec naše povesti dobi nepričakovano fantastično lice.

Po Petrogradu se je kmalu raznesla vest, da se blizu Kalinkinega mosta vsako noč prikazuje mrlič v podobi uradnika, ki išče menda ukraden plašč in vsakemu mimogredočemu strga plašč s pleč, brez razločka dostojanstva in stanu. Plaščev nič ne izbira, ampak vse, z mačjo, bobrovo, medvedjo, lisičjo kožo podšite plašče in vsakovrstne kožuhe, s katerimi ljudje pokrivajo svojo kožo — vse pobira. Eden Akakijevih tovarišev iz pisarne je videl mrtveca na svoje oči in v njem spoznal Akakija Akakijeviča. To ga je tako prestrašilo, da je začel bežati kolikor so ga nesle noge; zato si prikazni ni mogel natanko ogledati, samo toliko je videl, da mu je iz daljave zapretila s prstom.

Od vseh stranij so neprestano prihajale pritožbe, da so se pleča in hrbti, ne samo titularnih, ampak tudi dvornih svetnikov, nevarno prehladili, ker jim je prikazen trgala plašče s pleč. Policija je odredila vse potrebno, da bi mrtveca živega ali mrtvega dobila v pest in ga strogo kaznovala v svarilen vzgled drugim ljudem take vrste; in malo je manjkalo, da se jim to ni posrečilo.

Nekoč je namreč stražnik v Kirijuškini ulici že krepko zgrabil mrtveca za vrat baš v trenutku, ko je hotel nekemu godcu ukrasti plašč. Stražnik ga je držal za vrat in poklical z glasnim krikom dva svoja tovariša na pomoč, da sta ga držala, sam je pa skočil po svojo tobačnico, da bi s tobakom pokrepčal svoj mrzli nos. Tobak je pa bil menda tako hud, da ga še mrtvec ni mogel prenesti. Komaj je stražnik zamašil desno nosnico in potegnil tobaka v levo, kar je mrtvec tako strašno kihnil, da je vsem trem zabrizgal oči. Še predno so jih mogli z rokami obrisati, je izginil mrtvec brez sledu, da še vedeli niso, če so ga res imeli v rokah. Od tega časa so imeli stražniki tak strah pred mrtvecem, da se še živih nemirnežev niso upali loviti in že od daleč so klicali: »Le pojdi svojo pot!«

Mrlič-uradnik se je začel prikazovati celo onstran Kalinkinega mosta in je spravil vse plašljive ljudi v nemajhen strah.

Toda med tem smo popolnoma pozabili na ono vplivno osebo, ki je bila, kakor vse kaže, najbrž vzrok fantastičnega konca naše sicer popolnoma resnične povesti. Pred vsem moramo resnici na ljubo povedati, da

je vplivna oseba, kmalu po odhodu bednega, smrtno ozmerjanega Akakija Akijeviča, čutila nekako usmiljenje. Sočutje ji ni bilo tuje; njeno srce je bilo dostopno za mnoga dobra čutstva, katerim visoko dostojanstvo navadno ni pustilo na dan. Ko je odšel prijatelj, je začel general premišljevati o bednem Akakiju. In od tega časa se mu je skoraj vsak dan prikazoval bedni Akakij Akakijevič, potrt od uradnega ukora. Ta prikazen ga je tako vznemirila, da je za nekoliko dnij celo poslal k njemu uradnika poizvedet, kako mu je in če mu je mogoče kaj pomagati.

Ko so generalu prinesli novico, da je Akakij Akakijevič na nagloma umrl za mrzlico, je bil ves pobit, vest ga je hudo pekla in cel dan je bil zamišljen.

Ker se je hotel nekoliko raztresti in pozabiti neprijetne občutke, se je opravil zvečer k enemu svojih prijateljev, kjer je našel prijetno družbo. Najljubše mu je pa bilo to, da so bili tam zbrani skoro sami uradniki njegove vrste, tako da on ni bil prav nič vezan. To je jako dobro vplivalo na njegovo duševno stanje. Postal je živahen,

prijazen v razgovoru, ljubezniv, skratka — zvečer se je jako dobro zabaval.

Po jedi je popil dve kupici šampanjca — kakor je znano, jako dobro sredstvo za veselost. Šampanjec ga je spravil v tako dobro voljo, da je sklenil, ne iti takoj domov, ampak obiskati neko damo nemškega pokoljenja, Karolino Ivanovno, do katere je gojil odkritosrčno prijateljstvo.

Omeniti moram, da je bil ta visoki dostojanstvenik prileten, vzgleden soprog in spoštovan oče svoje družine. Dva sina, keterih eden je že služil v pisarni, in krasna šestnajstletna hčerka z nekoliko zavihanim, pa lepim noskom, so mu vsak dan prihajali poljubit roko in mu voščit: bon jour papa.

Njegova soproga, še dosti mlada in lepa žena, mu je vselej najprej dajala poljubit svojo roko, potem jo je pa obrnila in njemu poljubila roko. Dasi se je visoki dostojanstvenik čutil zadovoljnega v nežnih družinskih razmerah, je spoznal vendar za primerno, zaradi prijetne družbe imeti prijateljico v drugem mestnem oddelku. Ta prijateljica ni bila nič lepša in nič mlajša od njegove žene; na svetu se že nahajajo

take uganjke... in naša dolžnost ni, presojevati jih.

Vplivni dostojanstvenik je torej odšel po stopnjicah, vstopil v svoje sani in rekel kočijažu:

»H Karolini Ivanovni!«

Sam se je pa skrbno zavil v svoj plašč in se nahajal v onem prijetnem položaju, v katerem se čuti Rus najbolj srečnega, to je oni položaj, v katerem ti ni treba prav nič misliti, ker ti misli same lezejo v glavo, ena prijetnejša od druge; tako se ti ni treba prav nič truditi in jih iskati Poln zadovoljnosti se je na prijeten način spominjal veselih ur, ki jih je preživel ta večer, vseh besed, ki so mnogobrojno družbo spravile v smeh. Mnoge njih je celo polglasno ponavljal in videl, da so še vedno smešne kakor prej, zato ni čudno, da se jim je še enkrat od srca smejal.

Le sem ter tje ga je motil močan veter, ki je pihal od kdo ve kodi; rezal ga je v lice in mu metal v obraz snežinke, napihnil mu plašč kakor jadro in se mu naenkrat z neznansko silo zaletel v glavo, tako da si dostojanstvenik ni vedel pomagati.

Nakrat je začutil, da ga je nekdo jako krepko zagrabil za ovratnik. Ko se je obrnil, je zagledal človeka majhne postave, v stari ponošeni uniformi, v kateri je v svoj velik strah spoznal Akakija Akakijeviča. Njegov popolnoma mrtvaški obraz je bil bled kakor sneg. Strah vplivne osebe je prestopil vse meje, ko je videl, da je mrtvec odprl usta in spustil vanj strašni mrtvaški duh ter izpregovoril te-le besede:

»A, zdaj te pa vendar imam! Zagrabil sem te za ovratnik!... tvoj plašč bi rad imel! Ti se nisi potrudil za mojega, še ozmerjal si me; zdaj mi pa daj svojega!«

Preplašeni dostojanstvenik bi bil skoro od strahu umrl. Bil je sicer železnega značaja v pisarni in sploh proti nižjim, in vsak, kdor je le pogledal njegovo možato postavo, je govoril: »Kak značaj!« Zdaj je pa kakor mnogi, ki imajo viteško zunanjost, čutil tak strah, da se ni brez vzroka bal za svoje zdravje. Sam je naglo slekel plašč in zakričal vozniku: »Poženi hitro domov!«

Na te v strahu izgovorjene besede je kočijaž nagnil glavo in mahnil z bičem, da

so sani letele kakor strela. Za nekoliko minut je bil dostojanstvenik že pred svojo hišo. Bled, preplašen in brez plašča je prišel domov, mesto h Karolini Ivanovni, s težavo je našel svojo sobo in prebil noč v veliki vznemirjenosti, tako da mu je drugo jutro pri čaju hči naravnost rekla:

»Kako si bled, papa!«

Papa je pa molčal in ni nikomu niti besedice povedal o tem, kar se mu je prigodilo in kam je bil namenjen. Ta dogodek je napravil nanj silen vtisk. Od tega dne je jako redko govoril podložnikom: »Kako se predrznete? Ali veste, kdo je pred vami?«

Če je pa katerikrat še tako govoril, je storil to še le potem, če je že prej slišal prošnjo.

Še nenavadnejše je to, da se od tega časa ni nikoli več prikazal mrlič-uradnik. Najbrž mu je bil generalov plašč ravno prav; od tega časa vsaj ni bilo več slišati o takih slučajih, da bi bil komu strgan plašč s pleč. Vendar so se mnogi ljudje še vedno bali in pripovedovali, da se v oddaljenih mestnih oddelkih še vedno prikazuje mrlič-uradnik. Neki stražnik je celo videl na svoje

oči, da se je izza neke hiše prikazala prikazen. Ta stražnik je bil pa jako boječe narave, zaradi česa so ga ljudje že večkrat zasmehovali. Boječi stražnik se ni upal ustaviti prikazni, ampak je šel za njo nekolilo časa; naposled se je pa prikazen nakrat ozrla, se ustavila in zavpila: »Kaj pa hočeš?« in pokazala tako pest, kakoršne ne najdeš pri živem človeku.

»Nič nočem!« je odgovoril stražnik in takoj bežal nazaj.

Pa ta prikazen je bila veliko večje postave, imela je velikanske brke in korakala proti Obuhovem mostu, kjer je izginila v nočni temi.

(Konec.)

„Slovanska knjižnica“

izhaja vsakega 15. dne v mesecu in stane celetne

1 gld. 80 kr.

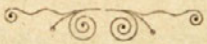

*1. — „Ratmir“, češki spisal Jan Vávra, poslovenil Petrovič. Dodan je zgodovinski spis o dobi, ko se je vršila ta povest.

2. — I. „Pojdimo za Njim“. — II. „Angelj“. Poljski spisal Henrik Sienkiewicz; prvo poslovenil Petrovič, drugo † Fran Gestrin. — „Stanku Vrazu“, hrvaški speval August Šenoa.

*3. — „Slučajno“, ruski spisal P. N. Polevoj, poslovenil J. Kogej. — II. „Amerikanci“, spisal I. I. Jasinski, poslovenil J. Kogej. — Dodan je spisek o pisatelju Polevem.

4. „Protivja“, slovaški spisala Ljudmila Podjavorinská, poslovenil Anonym. — Dodatek o Slovakih in pisateljici. — Azbuka za Slovence, Srbe in Ruse. — Gregorčičevi pesmi „Domovini“ in „Pri mrtvaškem odru“ v azbuki.

*5. I. „Cesarja je bil šel gledat“ — II. „Pravda“. — III. „Prevžitkar“. Iz lužiškega poslovenil Simon Gregorčič ml. — IV. Članek: „O baltiških Slovanih in Lužičanih“. Spisal Simon Gregorčič ml.

6. in 7. — I. „Stara Romanka“, poljski spisala E. Orzeszkova, poslovenil Vekoslav Benkovič.

*8. — I. „Mali Zlatko“, češki spisal Jos. D. Konrad, poslovenil Vekoslav Benkovič. — II. „Pogumnim Bog pomaga“, ruski spisal P. N. Polevoj, poslovenil J. J. Kogej. — III. a) „Materne solze“, b) „Pesem obsojencev“, pesmi, ruski zložil Nekrasov; poslovenil Iv. Vesel-Vesnin; c) „Slovan jsem“, češka pesem.

9. — I. „Žalostna svatba“, poljski spisala Valerija Morzkowska, poslov. Pohorski — II. „Kako sem izpovedoval Turke“, češki spisal Jos. Holeček, poslovenil † Fran Gestrin.

Z zvezdico (*) zaznamovani snopiči so pošli.

10. — I. „Osveta“. Češki spisa Dragotin Sabina, poslovenil Radoslav Knaflič. — II. „Stric Martinek“, češki spisala Gabrijela Preissová, poslovenil † Fran Gestrin.

***11 12 13. in 14.** — Odiseja, povest slovenski mladini, prosto po Homerju spisal Andrej Kragelj.

15. — I. „Kjer je ljubezen, tam je Bog“, ruski spisal grof Leo Tolstoj, poslovenil Ad. Pahor. — II. „Rakvar“ Grobovščik, ruski spisal A. S. Puškin, poslovenil J. K-j. — III. „Božena“, poslovenil iz češčine Růž.

16. — I. „Turopoljski top“, hrvaški spisal August Šenoa, poslovenil Peter Medvešček. — II. „Dvoboj“, češki spisal Svatopluk Čech, poslovenil J. M. Frankovski.

17. — Izbrani spisi Vaclava Kosmáka. I. — Poslovenil I. M. Frnkovski in Růž.

18. — Izbrani spisi Vaclava Kosmaká II. —

19. — „Pošasti“. Češki spisal V. Beneš - Třebizský, poslovenil Z. Ž. Trbojski.

20 21. 22 in 23. — „Zaobljuba“. Hrvaški spisal Ferd. Becić, poslovenil Pet. Medvešček. — „Štiri dni“, ruski spisal V. M. Garšin

24. — I. „Čarovnica“, srbski spisal Velja M. Miljković, poslovenil Ivan Sivec. II. „Tri smrti“, pripovedka grofa L. N. Tolstega, poslovenil Podravski.

25. — Národne pripovedke v Soških planinah, zbral in napisal A. G. I.

26. — I. „Lotarijka“, hrvaški spisal Večeslav Novak. — II. „Izgubljeni sin“. Iz srbskega „Putnika“ l. 1862. — III. „Mrtvaška srajca“ Iz srbščine po F. Oberkneževiću v „Putniku“ l. 1862. — Vse te poslovenil Simon Gregorčič ml.

27. — „Preskušnja in rešitev“ ali „Domá najbolje“, češki spisal X. Čekal, poslovenil Simon Gregorčič ml.

28. — Petdesetletnica Simona Gregorčiča. — Drugo izdanje. 30 kr.

29. — Národne pripovedke v Soških planinah, zbral in napisal A. G. II.

30. — Iz spisov Pavline Pajkove.

31. — Slike iz Prage. — češki spisal E. Herold, poslovenil Jos. Faganelj.

32. — I. „Ne bodimo lipov les!“. Češki spisal Fr. Pravda (Vojteh Hlinka), poslovenil Šimon Pomolov. — II. „Blazni goslar“, češki spisal Josip Kajetán Tyl, poslovenil A. Petrič.

33. — „Gardist", češki spisal Alojzij Jirásek, posl. A. Benkovič
***34.** — I. „Abla". — II. „O nepravem času", spisala Milena Mrazović, poslovenila Minka V—ć. — III. „Iz sela", spisal Ksaver-Šandor Gjalski, poslovenil Kosec.

35. — „Gorjúpa naša kupa", poljski spisal Lucijan Titomir („Lubawa"), poslovenil S. Tugomil. — „Kazančiči". Povest iz življenja Bošnjakov. Hrvatski spisal Ivan Lepušić, poslovenil Ivan Čestimir

36. — „V gradu in pod gradom". Češki spisala Božena Nemčeva. Poslovenil Petrovič.

37. — „Godčevska Lizika". Pripovedka. Češki spisal Vítězslav Hálek. Posl. Anonym. — „Olga Žilinska". Slika iz borbe Slovakov za svoj narodni obstanek. Spisal Jan Janča. Poslovenil Pohorski.

38. in **39.** — „Izbrane pesmi". Zložil Anton Funtek. 50 kr.

40. — „Materin blagoslov". Igra v treh dejanjih. Spisal Anton Klodič - Sabladoski.

41. — „Posavček". Slika iz življenja v polpretekli dobi. Spisal Anton Sušnik.

42-43. — I. „Smodin". Povest. Spisal Dobrávec. — II. „Za negotovimi težnjami". Vaška povest. Slovaški spisala Ljudmila Podjavorinská, poslovenil Anonym.

44-45. — Poezije. Zložil Josip Pagliaruzzi-Krilan. II. 50 kr.

46. — „Ikonija", vezirjeva mati. Srbski spisal Čeda Mijatović. — Poslovenil Podravski.

47. — „Narodne pripovedke v Soških planinah". III. — Iz zbirke Jos. Kende in A. G.

48-49. — Poezije. Zložil Josip Pagliaruzzi-Krilan. I. 50 kr.

50-51. — „Preko morja". Hrvatski spisal Evgenij Kumičić. Poslovenil A. Z. Lovanski.

52-51-54. — „Zbrani spisi". III. knjiga. Spisal Josip Pagliaruzzi-Krilan. 60 kr.

55-56. — „Kapitanova hči". Ruski spisal A. S. Puškin. Poslovenil Semen Semenovič.

57-58-59. — Povesti s potovanja. Spisala Ana Řehaková. Poslovenila A. Dermôta in J. Kunšič. — Korotanske povesti. Spisala Gabrijela Preissová. Poslovenil Dermôta. 60 kr.

60-61. — Poezije. Zložil Zamejski.

62-63. — „Márica". Spisal Ljuba Babić (Gjalski). Poslovenil Vinko Vinič.

64. — „Punčika". Mestni obraz. Poljski spisal Stanislav Grudziński. Poslovenil S. P—ov.

65-68. „Slučaji usode". Roman. Spisala Pavlina Pajkova. (S sliko).

69-72. „V Petrograd". Potopisne črtice. Sestavil Ljudevit Stiasny.

73-74. — „Strahomir". Izvirna romantiška igra v petih dejanjih. Spisal Ivan Benko. — „Mlada Zora". Romantiški igrokaz v treh dejanjih. Spisal Milovan.

75-76. — „Na bojišču". Češki spisal Jan Klecanda. Poslovenil Ivan Rejec.

77. — „Beračica". Pripovedka iz Bosne. Spisal Vinko Zorič. — Prevel Podravski.

78-79-80-81. — „Na razstanku". Spisali slovenski osmošolci.

82-83. „Mladost", češki spisala Gabrijela Preissová, poslovenil A. Dermota.

84-85. — „Božična noč". „Plašč." Ruski spisal N. V. Gogolj. Poslovenil Miloradovič. — Za uvod je razprava o ruskem realizmu in o Gogolju.